

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Pracoviště historické sociologie

Bc. Jiří Kalát, DiS.

Příklady zobrazování muslimů (Arabů, Turků atd.) a „Orientu“ v českých filmových pohádkách a jejich stereotypy před a po roce 1989

Diplomová práce

Vedoucí práce: **Mgr. Karel Černý, Ph.D.**

Praha 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 13. května 2021

Bc. Jiří Kalát, DiS.

.....

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Karlovi Černému za jeho trpělivost i podporu při zpracování takto v celku zvláštního předmětu výzkumu. Děkuji též za rady a připomínky, které mi během práce poskytoval.

Abstrakt

Obsahují české filmové pohádky natočené před nebo po Sametové revoluci stereotypy týkající se arabského potažmo islámského světa? Po více jak ročním výzkumu je možné na tuto otázku odpovědět prostě: ano. Celkem bylo za pomoci tematické analýzy zpracováno 172 českých pohádek, tedy více jak 250 hodin materiálů.

Přestože se stereotypy nacházejí v obou obdobích českých dějin, tedy v době komunistické nesvobody i demokratické svobody, jejich druhové zastoupení i příčiny výskytu, se často liší. Otevření českých hranic po roce 1989 sice přináší částečné snižování počtu stereotypů v produkci pohádek, vrůstá však četnost negativní konotace jednotlivých postav.

Klíčová slova: pohádka, islám, orient, stereotyp

Abstract

Do the Czech movie fairy tales shot before or after the Velvet revolution contain stereotypes concerning the Arab and therefore the Islamic world? After more than a year of research, it is possible to answer this question simply: yes, they do. A total of 172 Czech movie fairy tales had been studied with the help of a thematic analysis (it is more than 250 hours of audiovisual material).

Even though such stereotypes are found in both periods of the Czech history, i.e. in the time of a communist non-freedom and a democratic freedom, its type being represented and causes of occurrence differ. Although the opening up of the Czech borders after 1989 brings a partial decrease in the number of stereotypes found within the fairy tales being produced after that point, the frequency of negative connotations linked to the individual characters is on the increase.

Key words: fairy tale, Islam, orient, stereotyp

Obsah:

1. Úvod	9
2. Teoretická část	14
2.1. Pohádka	14
2.1.1. Televizní filmová pohádka	15
2.1.2. Pohádkový svět Orientu	16
2.2. Média a společnost	16
2.2.1. Vliv médií (primárně TV) na společnost	17
2.2.2. Pohádky a definování společnosti	18
2.3. Film a islám	19
2.3.1. Orientalismus	20
2.3.2. Jack G. Shaheen - Reel Bad Arabs	21
2.3.2. Definování základních stereotypů pro diplomovou práci	22
2.4. Islamofobie	23
2.4.1. Definování pojmu	24
2.4.2. Historický strach z islámu a antimuslimská propaganda v čes. zemích	25
2.4.3. Současná islamofobie v médiích	26
2.5. Nepřítel	27
3. Empirická část	28
3.1. Metodologie	28
3.1.1. Metoda tematické analýzy	28
3.1.2. Seznam pohádek a metodologie jejich výběru	30
3.2. Analýza vybraných pohádek	32
3.2.1. Typ první - pohádky bez zmínky	33
3.2.2. Typ druhý - pohádky se zmínkou	34
3.2.2.1. Pohádky natočené před rokem 1989	36
3.2.2.1.1. Lucerna (1938)	36
3.2.2.1.2. Hrátky s čertem (1956)	36
3.2.2.1.3. Princezna se zlatou hvězdou (1959)	37
3.2.2.1.4. Zločin slečny Bacilpýšky (1971)	38
3.2.2.1.5. Kaňka do pohádky (1971)	39

3.2.2.1.6. Deváté srdce (1978)	39
3.2.2.1.7. Princ a večernice (1978)	39
3.2.2.1.8. Za humny je drak (1982)	40
3.2.2.1.9. Třetí princ (1982)	40
3.2.2.1.10. Divoké sny Maxipsa Fíka (1983)	41
3.2.2.1.11. Čarovné dědictví (1985)	41
3.2.2.1.12. Perinbaba (1985)	42
3.2.2.1.13. Pohádka o Malíčkoví (1985)	43
3.2.2.1.14. Přezůvky štěstí (1986)	43
3.2.2.1.15. O zatoulané princezně (1987)	43
3.2.2.2. Pohádky natočené po roce 1989	44
3.2.2.2.1. O Janovi a podivuhodném příteli (1990)	44
3.2.2.2.2. Freonový duch (1990)	45
3.2.2.2.3. O princí, který měl o kolečko víc (1992)	45
3.2.2.2.4. Císařovy nové šaty (1993)	45
3.2.2.2.5. Jak si zasloužit princeznu (1994)	46
3.2.2.2.6. Marie Růžička (1994)	47
3.2.2.2.7. Kouzelný měsíc (1996)	47
3.2.2.2.8. O perlové panně (1997)	48
3.2.2.2.9. Pták Ohnivák (1997)	48
3.2.2.2.10. Císař a tambor (1998)	49
3.2.2.2.11. Královna bublin (1999)	51
3.2.2.2.12. Princezna ze mlejna 2 (2000)	51
3.2.2.2.13. Fimfárum Jana Wericha (2002)	52
3.2.2.2.14. Čert ví proč (2003)	52
3.2.2.2.15. Nejkrásnější hádanka (2008)	53
3.2.2.2.16. Dům U Zlatého úsvitu (2009)	53
3.2.2.2.17. Tajemství staré bambitky (2011)	54
3.2.2.2.18. Čertova nevěsta (2011)	55
3.2.2.2.19. Kozí příběh se Sýrem (2012)	56
3.2.2.2.20. Šťastný smolař (2012)	57

3.2.2.2.21. Kovář z Podlesí (2013)	57
3.2.2.2.22. Svatojánský věneček (2015)	58
3.2.2.2.23. Alenka v zemi zázraků (2018)	58
3.2.2.2.24. Čertoviny (2018)	59
3.2.3. Typ druhý - pohádky odehrávající se celé či zčásti... ..	59
3.2.3.1. Pohádky natočené před rokem 1989	60
3.2.3.1.1. Švanda dudák (1937)	60
3.2.3.1.2. Poklad Ptačího ostrova (1952)	62
3.2.3.1.3. Strakonický dudák (1955)	63
3.2.3.1.4. Labakan (1956)	64
3.2.3.1.5. Legenda o lásce (1956)	67
3.2.3.1.6. Zlaté kapradí (1963)	69
3.2.3.1.7. Pohádky tisíce a jedné noci (1974)	70
3.2.3.1.8. Čarodějův učeň (1977)	73
3.2.3.1.9. Preludy pouště (1982)	74
3.2.3.1.10. Tři veteráni (1983)	75
3.2.3.1.11. Falešný princ (1984)	77
3.2.3.2. Pohádky natočené po roce 1989	80
3.2.3.2.1. Lotrando a Zubejda (1996)	80
3.2.3.2.2. Fimfárum 2 (2006)	82
3.3. Shrnutí analyzovaných pohádek	84
3.3.1. Shrnutí pohádek typu druhého – pohádky se zmínkou 2)	84
3.2.1.1. Pohádky natočené před rokem 1989	84
3.2.1.2. Pohádky natočené po roce 1989	86
3.2.1.3. Porovnání pohádek natočených před a po roce 1989 - typ 2)	88
3.3.2. Shrnutí pohádek typu druhého – pohádky	89
3.2.2.1. Pohádky natočené před rokem 1989 typ 2a)	89
3.2.2.2. Pohádky natočené po roce 1989 typ 2a)	90
3.2.2.3. Porovnání pohádek natočených před a po roce 1989 typ 2a)	92
4. Závěr	94
5. Zdroje	102

6. Příloha č. I: Seznam zmínek využitých pro diplomovou práci	112
7. Příloha č. II: Seznam pohádek využitých pro diplomovou práci	123

1. Úvod

Jména Hálí, Bělí a Zelí zná asi každý Čech, který alespoň během vánočních svátků sleduje v televizi české pohádky. Tito tři vyslanci ze země sultána Sulejmána hrají ústřední roli v pohádce „Lotrando a Zubejda“¹ a provázejí hlavní postavy cestou z české kotliny až do země sultánovy. V rámci pohádky se ukazují snad všechny stereotypy, na něž poukazuje Jack Shaheen² ve své práci *Reel bad Arabs*. Máme tu hlupáky s oslem, vilného sultána, břišní tanečníci, teroristy (válečníky) atd. S určitou mírou nadsázky by se dalo říci, že celá pohádka je souborem stereotypů, které má svět západní o tom arabském (potažmo islámském nebo tureckém).

Na tomto zjednodušení je vlastně postavena velká část humoru samotného příběhu, činí ho srozumitelným, zábavným a pochopitelným široké veřejnosti. Právě tím, že apeluje na hojně rozšířené mýty, stereotypy nebo nepravdy o muslimském, arabském či tureckém světě, působí skutečně, přirozeně a je lehké mu porozumět. Zřejmě i to pak stojí za jeho oblíbeností a úspěchem.

Jelikož pohádky jako je Lotrando a Zubejda sledujeme již od dětských let, jistě se obrazy v nich prezentované odrážejí na našem vnímání skutečnosti v dospělém věku. Po dlouhá desetiletí jsme na našem území neměli mnoho možností pro setkávání se s islámskou (arabskou nebo tureckou) kulturou nebo jejími zástupci. Ještě před několika málo desetiletími cestování nepatřilo k běžným kratochvílím a nebylo opravdu pro každého. Cesty do dalekých zemí byly spojeny s nebezpečím a značnými finančními náklady. Do Českých zemí ani nemířily davy Turků, Arabů nebo muslimů. Do Evropy sice putovalo zboží, ale lidé v nijak velké míře. S vyslanci, členy různých delegací, nebo jejich doprovodem, se obyčejní lidé setkávali jen opravdu zřídka.

Tato zkušenost s muslimy nebo islámem obecně se pro velkou část obyvatelstva České republiky nezměnila ani na počátku 21. století. Krajiny obývané muslimy ležely mimo oblast hlavního zájmu širší veřejnosti po mnohá desetiletí. V českém kontextu hodně změnila až migrační krize s uprchlíky z Blízkého východu a Afriky vrcholící v roce 2015. S očekávaným

¹ Lotrando a Zubejda [filmová pohádka]. Režie Karel Smyczek, Magic Box, ČR/F/BG, 1996.

² SHAHEEN, Jack G. *Reel bad Arabs: how Hollywood vilifies a people*. New York: Olive Branch Press, 2001. ISBN 1566563887.

příchodem „tisíců migrantů“ z Afriky a Blízkého východu se opět vynořilo velké množství stereotypů spojených s „věčným nepřítelem křesťanství a judaismu“, tedy islámem.

S tímto fenoménem přichází i nenávist spojená s potřebou obrany „naší“ kultury. „Islamofobie je fenomén, který zasáhl zásadním způsobem i do problematiky extremismu.“³ Mnoho stereotypů zmiňovaných novodobými „Turkobijci“ je přitom stejných, jako bylo před několika staletími, kdy Turci obléhali Vídeň⁴. Informace o barbarských, násilnických a hrubých nájezdnících se opět objevují v tisku, televizi, ale hlavně na internetu. Širší veřejnost, pokud názory přímo nepřijímá a nešíří je, proti nim minimálně nevystupuje a vnímá je se stejnou váhou jako argumenty expertů na dané téma. „Cestou k prevenci a edukaci v souvislosti s tak řečenou islamofobií jsou věcně správné informace, kombinace participativních přístupů s kritičností na základě společně uznávaných občanských hodnot. Nutné je prosazení těchto informací a interpretací do veřejného prostoru, do škol a do médií.“⁵

To však není tak jednoduché ve státě, kde je opravdu adekvátních informací o dané problematice poskrovnu. Stejně tak vyžaduje opravdovou píli se v balastu informačního infotainmentu, konspiračních teorií i vysloveně zavádějících nebo lživých informací vyznat. Pokud ještě vezmeme v potaz, že mnoho stereotypů, nepravd a falešných obvinění, šíří vrcholní představitelé české kultury i politiky, tedy lidé, jimž široká veřejnost věří, není pro obyčejného člověka příliš jednoduché se v problematice vyznat. Český prezident Miloš Zeman například v roce 2011 pro časopis Reflex uvedl: „Netvrdím, že všichni muslimové jsou teroristé, tvrdím, že všichni teroristé jsou muslimové. Myslím si, že lze koexistovat s buddhismem, hinduismem, šintoismem, konfucianismem, ale nelze koexistovat s islámem.“⁶

Možná pro zajímavost hned na úvod uvedu proměnu jistého stereotypu. Sice ta proměna probíhala po řadu staletí, ale i tak je pro nás velice zajímavá. „Islám není pravým vyznáním

³ OSTŘANSKÝ, Bronislav, ed. Islamofobie po česku: český odpor vůči islámu, jeho východiska, projevy, souvislosti, přesahy i paradoxy. Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-903-2. Str. 217

⁴ SALES, Ben. Pro-Israel group defends German far-right party's anti-Muslim campaign poster. Times of Israel [online]. 25.5. 2019 [cit. 2019-05-26]. Dostupné z: https://www.timesofisrael.com/pro-israel-group-defends-german-far-right-partys-anti-muslim-campaign-poster/?fbclid=IwAR1Kbe27b-e7tVBCrE-DNjsBioGhYKxpiHWFYfzXM_SJoQzUduT-DOSNv4

⁵ OSTŘANSKÝ, Bronislav, ed. Islamofobie po česku: český odpor vůči islámu, jeho východiska, projevy, souvislosti, přesahy i paradoxy. Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-903-2. Str. 200

⁶ STUHLÍKOVÁ, Lucie. Každý terorista je muslim a budou nám sekát ruce. Co řekl Zeman o běžencích a islámu? Aktuálně.cz [online]. [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/budou-nam-sekat-ruce-a-kazdy-terorista-je-muslim-co-rekl-zem/r~b485f7b678b211e5b286002590604f2e/v~sl:579c3e9b52a2f650a43f098ea9cfd8b20/>

Boha, protože je v něm rozum postaven nad víru.“⁷ Takto argumentovali kritici islámu v raném novověku ve snaze ho dehonestovat a pokořit. V dnešní době slyšíme přesný opak tohoto tvrzení, tedy ukazuje muslimy jako fundamentalistické fanatiky pokládající víru před rozum, které má však stejný cíl, ukázat islám jako fanatické, tmářské a nebezpečné náboženství.⁸

Z pohledu člověka zajímavějšího se o islám již řadu let mě překvapuje neschopnost rozlišit nositele islámské víry od dalších obyvatel zemí s muslimskou většinou a snaha škatulkovat lidi na základě jejich vyznání. „Turky a muslimy nedokázal běžný obyvatel Evropy vůbec rozlišovat – obdobně jako jsou dnes často za synonymum muslima považováni Arabové, ač je tím zcela nesmyslně ignorována existence rozsáhlého muslimského nearabského světa.“⁹

Jako dítě jsem vyrůstal na českých pohádkách a dodnes se těším na vánoční svátky, ke kterým sledování těchto příběhů neodmyslitelně patří. Tři Veteráni, Labakan, Třetí princ a mnohé další pohádky vidáme snad každý rok a některé jejich části známe již z paměti. Až zpětně si uvědomuji, kolik stereotypů ohledně islámu (Arabů a Turků) tyto pohádky obsahují. Nejenom ty tři výše zmíněné, ale mnohé další.

Velice často v nich nejsou přesně pojmenovány země nebo oblasti děje pohádky, ale z některých prvků (například turban, fez, minaret atd.) je možné určit, že se jedná o „mochametány¹⁰“, Turky atd., kteří sloužili jako předloha k určitým postavám nebo popisům prostředí. Často bývají v pohádkových příbězích odkazy na “válku s Turkem” či “berberské piráty”.

Pro svůj výzkum a z něj vycházející diplomovou práci jsem si zvolil filmové pohádky a stereotypy, jež by se v nich mohly objevit. Bylo by totiž velice neprozřetelné předpokládat, že stereotypy české filmové pohádky neobsahují. „Negativní stereotyp islámu žije dodnes,

⁷ RATAJ, Tomáš. České země ve stínu půlměsíce: obraz Turka v raně novověké literatuře z českých zemí. Praha: Scriptorium, 2002. ISBN 80-86197-31-X. Str. 234

⁸ Korán horší než Mein Kampf! padlo u Soukupa. Masakr od Le Penové, Wilderse a Okamury, silná slova o Češích [online]. 26.4. 2019 [cit. 2019-05-26]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Koran-horsi-nez-Mein-Kampf-padlo-u-Soukupa-Masakr-od-Le-Penove-Wilderse-a-Okamury-silna-slova-o-Cesich-579280>

⁹ RATAJ, Tomáš. České země ve stínu půlměsíce: obraz Turka v raně novověké literatuře z českých zemí. Praha: Scriptorium, 2002. ISBN 80-86197-31-X. Str. 234

¹⁰ Hanlivý výraz využívaný často pro vyznavače islámu českými islamofoby.

ovšem zažil některé podstatné proměny.“¹¹ Je nutné se tak ptát, jaké to jsou, kde ve spektru pozitivní – negativní leží, a jak nás (pokud vůbec) ovlivňují. Na první dvě otázky bych rád odpověděl na následujících stránkách, tu třetí přenechám někomu z oboru k tomu více vhodnému. Různé obrazy a stereotypy se mění v čase, společně s tím, jak se světem prohánějí světové události.

Jedním z impulsů pro můj výzkum bylo také uvedení remaku klasického disneyovského příběhu Aladin v roce 2019 a diskuze, kterou tento film vyvolal. Jeho předchozí kreslené zpracování kritizoval například Edward Said¹² i mnozí další učenci. Vyčítali mu značnou stereotypizaci prostřední, vybělování hlavních postav i jejich jistou westernizaci. Nová verze je hodnocena o něco lépe, ale stále zde jsou značné rezervy, vycházející z historického prostředí (nejen) filmového průmyslu: "Orientalismus v Hollywoodu má dlouhou historii. Rané hollywoodské filmy jako „Šejk“ a „Arabské noci“ zobrazovaly Střední východ jako monolitickou fantasy zemi - kouzelnou poušť plnou džinů, létajících koberců a bohatých mužů žijících v honosných palácích se svými harémovými dívkami."¹³ Jak jsou na tom české pohádky?

V mnoha českých pohádkách se objevují postavy velvyslanců z východu, emisarů různých emírů a sultánů i dalších postav, jejichž předobraz pochází ze zemí, kde vládne islám. Jak jsou tyto postavy vnímány a potažmo zobrazovány může ovlivňovat naše smýšlení o lidech přicházejících z prostředí islámu nebo východu jako takového, zvláště pak, pokud jsou zobrazovány stále ve stejných stereotypch.

Na základě studie Reel bad Arabs od Jacka Shaheena¹⁴, která zkoumá americkou produkci filmů ve vztahu k Arabům ve 20. století, je možné usuzovat, že i v českých pohádkách budou muslimové zobrazováni ve třech hlavních stereotypch: nevzdělaný pasáček / břišní tanečnice; terorista; bohatý „vilný“ šejch.

¹¹ RATAJ, Tomáš. České země ve stínu pŕlměsíce: obraz Turka v raně novověké literatuře z českých zemí. Praha: Scriptorium, 2002. ISBN 80-86197-31-X. Str. 242

¹² SAID, Edward W. Orientalismus: západní koncepce Orientu. Praha: Paseka, 2008.

¹³ ALSULTANY, Evelyn. How the new 'Aladdin' stacks up against a century of Hollywood stereotyping. The Conversation [online]. [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://theconversation.com/how-the-new-aladdin-stacks-up-against-a-century-of-hollywood-stereotyping-115608>

¹⁴ SHAHEEN, Jack G. Reel bad Arabs: how Hollywood vilifies a people. New York: Olive Branch Press, 2001. ISBN 1566563887

Je to ale pravda? Ve své práci se chci zaměřit na ověření několika výše zmíněných základních tvrzení a jejich platnost při změně režimu a společenského paradigmatu roku 1989. Otázky, na které se v rámci svého výzkumu budu snažit odpovědět, jsou vesměs prosté: Nacházíme v českých pohádkách natočených před rokem 1989 nebo po roce 1989 stereotypně zobrazované muslimy, Araby, Turky atd.? Pokud ano, jaké tyto stereotypy jsou a jak častý je tento jev? Zastávají tyto postavy pozitivní, neutrální nebo negativní role? Je možné sledovat nějaké rozdíly mezi obdobím komunismu a demokracie? Je možné vysledovat stejné tendence v českých pohádkách jako v americké filmové produkci?

Jack Shaheen se svým týmem odvedli neuvěřitelný kus práce při zpracování desítek let tvorby amerického hollywoodského průmyslu. Tuto skutečnost jsem si v plné míře uvědomil již v prvních týdnech svého výzkumu. Na mě čekalo 172 pohádek, které bylo nutné shlédnout a analyzovat. Jenom hrubým odhadem (pokud si řekneme, že každá pohádka má v průměru 70 minut) je možné první fázi práce přičíst 12 040 minut sledování, což je celkem cca 200 hodin pohádek. Následovaly hlubší analýzy pohádek obsahující mnou hledané prvky, kterým by bylo možné připsat dalších 200 hodin sledování příběhů. Celkem, jenom zhruba řečeno, je možné výzkumu připsat 400 hodin (v kuse více jak 16 dní) pohádek.

Při sledování těchto příběhů se snahou nalézt mnou definované stereotypy, jsem si však stále více uvědomoval, že tyto "dětské" příběhy obsahují mnohem více stereotypů či stereotypního chování určitých postav (genderových, společenských, nacionalistických atd.) než by se mohlo zdát. Bohužel jsem ve své práci neměl prostor toto téma mnohem více rozvinout a analyzovat.

Na závěr mohu snad již jen doporučit rozšíření, nebo spíše pokračování, tohoto výzkumu do roviny psychologické. Stále totiž ještě zbývá odpovědět na otázku, jak a jestli nás mohou stereotypy v pohádkách, sledovaných v útlém věku, ovlivnit v našem vnímání světa v době dospělosti. Jako společnost již víme, že stereotypy aplikované na každého jedince určité skupiny lidí mohou být nebezpečnou zbraní v rukou demagogů i populistů. Extrémně účinné jsou pak zvláště v situacích, kdy s podobnými obrazy vyrůstáme a považujeme je za naprosto přirozené a normální.

V jaké míře se na tomto podílejí přímo pohádky, není součástí tohoto výzkumu, avšak to, jestli obsahují či neobsahují vlastní stereotypy, rozhodně ano.

2. Teoretická část

2.1. Pohádka

Pohádka je krátký epický příběh, ve kterém většinou vystupují smyšlené či nadpřirozené bytosti (čerti, víly, draci, skřítki, vodníci, princezny). Jedná se o původně lidový žánr, který bývá psán v próze. V dřívějších dobách byly pohádky a příběhy tradovány především ústně (tj. ústní slovesnost). Základem tohoto žánru je touha po naplnění dobra, víra v kouzelnou moc, fantastika a nadpřirozený prostor. Pohádka je útvarem uměleckého slova a je tu proto, aby vyvolávala obrazy imaginace, které jsou ukryty v dětské psychice, v mysli posluchače. Pro děti je vyprávění pohádek a příběhů velmi důležité; vzniká pocit vzájemnosti, důvěrnosti a intimity. K pohádkám se řadí literární texty, které vznikaly na základě ústní slovesnosti a vyprávění. Dnes už se pod pojem pohádka zařazují i příběhy s neobyčejně šťastným koncem, ve kterých vystupují již zmiňované nadpřirozené bytosti se zvláštními schopnostmi.¹⁵

Skrze pohádky bývají dětem předávána sdělení pomáhající utvářet jejich budoucí charakter, hodnoty i vidění světa. K tomu je sice vhodnější literatura¹⁶, rozvíjí více představivost, ta však stále více ustupuje obrazu. Pohádky jsou tak často vnímány skrze obrazovky televizí nebo monitory počítačů a tabletů. „Většina dětí se s pohádkami seznamuje ve zkrácených a zjednodušených verzích, které s významem pohádek nakládají po svém a zbavují je hlubšího smyslu. Tak je známe z filmů a televizních představení, kde se z pohádek stává prostoduchá zábava.“¹⁷

Pohádky jsou velice často postaveny na jednoduché dichotomii dobra i zla, kdy mezi postavami jen málokdy najde nějakou šedou zónu, jež by vzbuzovala pochybnosti¹⁸.

¹⁵ KREJČÍ, Petra. Kvalitativní výzkum vlivu pohádek a příběhů na identitu předškoláka. Č. Bud., 2013. bakalářská práce (Bc.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Pedagogická fakulta.

¹⁶ BETTELHEIM, Bruno. Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době. Přeložil Lucie LUCKÁ. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1172-3.

¹⁷ BETTELHEIM, Bruno. Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době. Přeložil Lucie LUCKÁ. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1172-3. Str. 26

¹⁸ BETTELHEIM, Bruno. Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době. Přeložil Lucie LUCKÁ. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1172-3.

Máme tu osoby zlé (černé) a dobré (bílé), nic mezitím. V pohádkách sice vidíme i komparz, ten ale není důležitý, slouží jenom pro dokres hlavního příběhu.

2.1.1. Televizní filmová pohádka

„'Turecká vojna' se stala také oblíbeným motivem pohádek, které svojí historicitou a neskutečností posouvá do jakéhosi historického bájného mimočasu.“¹⁹ České filmové pohádky nejsou v tomto rozhodně výjimkou.

Pohádky patří již tradičně k českým svátkům vánočním a to nejenom ty nové, ale i ty starší, natočené ve druhé polovině 20. století. Mnohé pohádkové repliky nebo písničky ve společnosti naprosto zdomácněly a zná je snad každý školák. „První české filmové pohádky se bohužel nedochovaly. Jednalo se o Červenou Karkulku z roku 1920 a Kašpárka kouzelníkem z roku 1927.“²⁰

Následovný rozvoj filmových příběhů přichází až po konci druhé světové války, kdy vznikají taková klasická díla jako Pyšná princezna (1952), Byl jednou jeden král (1954), Obušku, z pytle ven (1955), Hrátky s čertem (1956) a řada dalších. Od té doby vzniká nepřeborná řada pohádek, které si pouštíme nejenom o svátcích (ale i díky VHS, DVD a streamovacím službám) během celého roku. Posledních několik let se již tradicí stalo i uvádění zbrusu nových pohádek na Štědrý den. V roce 2019 to byla v České televizi například pohádka Princezna a půl království a nebyla jediná, premiéru měly během vánočních svátků další tři.²¹

„Turky a muslimy nedokázal běžný obyvatel Evropy vůbec rozlišovat – obdobně jako jsou dnes často za synonymum muslima považováni Arabové, ač je tím zcela nesmyslně ignorována existence rozsáhlého muslimského nearabského světa.“²² Toto pravidlo platí nyní, stejně jako platilo před desítkami let. Právě pohádky ve svých

¹⁹ RATAJ, Tomáš. České země ve stínu půlměsíce: obraz Turka v raně novověké literatuře z českých zemí. Praha: Scriptorium, 2002. ISBN 80-86197-31-X. Str. 292

²⁰ file:///C:/Users/jirka/Downloads/DPTX_2014_1_11230_0_416705_0_162594.pdf

²¹ Vánoce na ČT: Čtyři nové pohádky nebo Marie Terezie. Mediaguru [online]. [cit. 2020-09-30]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2019/11/vanoce-na-ct-ctyri-nove-pohadky-nebo-marie-terezie/>

²² RATAJ, Tomáš. České země ve stínu půlměsíce: obraz Turka v raně novověké literatuře z českých zemí. Praha: Scriptorium, 2002. ISBN 80-86197-31-X. Str. 234

obrazech využívají klasická a zjednodušující zobrazení muslimů či arabského světa jako celku. Televizní pohádky pak přináší obrazy, jež mohou tuto situaci ještě více podporovat.

2.1.2. Pohádkový svět Orientu

Pro potřeby této diplomové práce bude nutné definovat si prozatím neznámý a nedefinovaný pojem a tím je mnou sledované prostředí pohádek. V mnoha rovinách se zde totiž překrývají světy jako islámský, arabský, magrebský, orientální, turecký i jiné a jejich význam se v čase měnil.

Samotné tyto světy pak podléhají stereotypizovaným rámcům, mnoho lidí stále věří, že co arab to muslim, a co muslim to beduín žijící v poušti se svým velbloudem, čtyřmi ženami a oslíkem.

Pojem, který budu ve své práci používat, je "pohádkový svět Orientu". Pod něj budu zařazovat všechny obrazy, které se budou odehrávat v zemi turecké, územích ovládaných Araby či Osmany, vyznavači islámu, spadají sem také země severoafrické, stejně jako různé fiktivní sultanáty, či země na východě s prvky tradičními pro země arabské či muslimské, jako jsou pouště, velbloudi, zahalené ženy, mešity atd.

2.2. Média a společnost

Médiiem v tomto kontextu můžeme rozumět jakýkoliv nosič informace, která je určena široké veřejnosti. Jedním ze zlomových okamžiků masové komunikace byl jistě vynález tiskařského lisu Gutenbergem v 15. století, i díky němu se začínají objevovat například letáky a noviny, o mnoho později následuje rádio, poté televize a na sklonku 20. století přichází internet.

Masovou mediální komunikaci je možné definovat jako "proces přenosu sdělení od komunikátora k adresátovi, přičemž komunikátorem je komplexní organizace zaměstnávající profesionální komunikátory a užívající specializované technologie k výrobě vysoce standardizovaných sdělení určených pro rozsáhlé, nesourodé a disperzní publikum."²³ Jedním z jejich nejmocnějších nástrojů je televizní vysílání.

²³ REIFOVÁ, Irena. Slovník mediální komunikace. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7. Str. 100

Již od svého vzniku, respektive od doby masového rozšíření ve druhé polovině 20. století, jsou televizní přijímač i televizní vysílání jedněmi z nejdůležitějších médií na světě. I v době „internetové“ se mnoho lidí na televizní vysílání stále obrací. Například v době uplynulé pandemie viru COVID-19 rostl počet diváků TV, zvláště pak těch mladších. Během platných opatření se poměr sledovanosti veřejnoprávní České televize (kanálu ČT24) skoro ztrojnásobil²⁴.

V rámci tématu mé diplomové práce je třeba také zmínit například fakt, že novou pohádku určenou pro Štědrý večer roku 2019, tedy snímek „Princezna a půl království“, sledovalo skoro dva a půl milionu diváků starších čtyř let. Pokud vezmeme v potaz, že v České republice žilo podle Českého statistického úřadu v roce 2019 10,69 milionu obyvatel²⁵, tak se jedná skoro o každého čtvrtého obyvatele naší země.

2.2.1. Vliv médií (primárně TV) na společnost

„Média jsou dnes nepochybně hlavním zdrojem informací o muslimech, a tedy i hlavním tvůrcem obrazu muslimů (a islámu) ve veřejnosti.“²⁶ Právě skrze média proudí informace k finálnímu spotřebiteli. Těmi byly nejdříve destičky i svitky, následovaly knihy, jež posléze v aktuálnosti předstihly noviny, rádio, televize a v 21. století pak internet. S nástupem celosvětové internetové sítě je značná část obsahu šířena mimo velká zavedená média, jakými jsou v kontextu České republiky například Český rozhlas, Česká televize, televize Nova, Lidové noviny a řada dalších médií. Přes tento nový trend televizi sledují lidé neustále, zvláště pak například o Vánocích, kdy se také promítá nejvíce pohádek v rámci celého roku.

Televizní vysílání se tak velkou měrou podílí na tom, jak vnímáme svět kolem nás, zvláště pak ten, se kterým nemáme osobní zkušenost. „Názor příslušníků české

²⁴ Sledovanost televizí veřejné služby v čase pandemie roste. Mediaguru [online]. úterý, 31. března 2020, 15:00 [cit. 2020-11-05].

Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2020/03/sledovanost-televizi-verejne-sluzby-v-case-pandemie-roste/>

²⁵ Pohyb obyvatelstva - rok 2019. Český statistický úřad [online]. [cit. 2020-11-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2019>

²⁶ TOPINKA, Daniel, ed. Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti. Brno: Barrister & Principal, 2016. ISBN 978-80-7485-115-5. Str. 244

společnosti na muslimy tedy není dán bezprostřední každodenní osobní zkušeností, ale obrazem, který je vytvářen a zprostředkován různými médii. Hlavní roli v tomto bezesporu hraje televize, kde se divák setkává s islámem ve dvou formách sdělení – ve zpravodajství (popř. dokumentaristice a komentářích) a v hraných filmech.“²⁷

Zpravodajské relace jsem zkoumal v rámci své bakalářské práce (Český mediální obraz izraelsko-palestinských vztahů na počátku tzv. tiché intifády), nyní je na čase prověřit hrané příběhy, v mém případě to jsou pohádky.

Média, v čele s televizním vysíláním, vytvářejí určitý obraz, který ale velice často neodpovídá realitě. „Na konci 60. let minulého století Thomas Lickmann a Peter Berger (1999) představili teorii sociální konstrukce reality, která se v sociálních vědách stala široce sdíleným přístupem vysvětlujícím fungování světa, ve kterém žijeme.“²⁸ Tyto konstrukce pak velice silně ovlivňují právě to, jak vnímáme určité zkušenosti, jež si sami nemůžeme ověřit. Arabský (potažmo) muslimský svět spadá právě do takovéto kategorie.

Většina obyvatel České republiky nemá, ani nikdy neměla, širší možnosti pro setkání se s Araby jako etnikem, stejně tak s islámem jako náboženstvím. „Po pádu Granady v roce 1492 už Evropa žádnou přímou zkušenost s islámem nemá, vnímá ho jenom zápasem s osmanským Tureckem.“²⁹ České země také neměly žádné kolonie, které by alespoň části obyvatelstva daný styk s muslimskou (arabskou) kulturou mohly zprostředkovat. „Mluvíme tedy nejenom o sociálním vytváření reality, ale také o mediální konstrukci reality.“³⁰

2.2.2. Pohádky a definování společnosti

Mnohé pohádky s námi vyrůstají a stávají se tak klasickými příběhy našeho života.

²⁷ TOPINKA, Daniel, ed. Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti. Brno: Barrister & Principal, 2016. ISBN 978-80-7485-115-5. Str. 244

²⁸ TOPINKA, Daniel, ed. Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti. Brno: Barrister & Principal, 2016. ISBN 978-80-7485-115-5. Str. 273

²⁹ ROVENSKÝ, Jan. Mezi mýty a minarety. Praha, Filosofia, 2018. ISBN 978-80-7007-523-4. Str. 65

³⁰ TOPINKA, Daniel, ed. Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti. Brno: Barrister & Principal, 2016. ISBN 978-80-7485-115-5. Str. 273

Kdo by neznal příběh princezny se zlatou hvězdou na čele, prince Bajaji nebo Jindry ze mlejna. Tyto příběhy mají mnohdy hlubší kořeny v literární historii a vycházejí z knižních předloh. Ty zase mohou obsahovat určité stereotypy dané doby či historického období.

Co je však důležité, pohádky ovlivňují náš život a vývoj. Dětské příběhy vždy sloužily jako varování pro nejmenší členy společnosti a dávaly jim možnost pochopit i základní dichotomii dobra a zla. „Klasická pohádka v sobě odráží jakousi dětskou psychologii v kostce.“³¹

Pohádky, se kterými vyrůstáme, a každé Vánoce či jiné svátky si je hromadně opět připomínáme, nám pomáhají definovat realitu našeho světa a tyto definice a z nich vycházející představy si můžeme nést celý život. „Síla představivosti a kouzlo pohádkového slova je silnější než zákon gravitace.“³²

2.3. Film a islám

Snad každý příslušník západní kultury někdy viděl (minimálně část) kreslené pohádky z dílny Walta Disneyho jménem Aladin (1992). Přestože by se na první pohled dala nazvat líbivou a milou, je jedním z křiklavých příkladů stereotypizace Orientu, ve smyslu orientalismu Edwarda Saída³³. I zde však díky mnoha protestům došlo ke změnám, ale v originálním soundtracku se například zpívá: „Ach, pocházím ze země, ze vzdáleného místa, kde se potulují velbloudí karavany. Tam, kde ucho ti uříznou, když znelíbí se jim tvůj obličej, je to barbarské, ale hej, je to domov“³⁴.

Nové zpracování pohádky Aladin (2019) je sice natočeno s větším citem, přesto se neobešlo bez značné kritiky laické i odborné veřejnosti. Není to však jediný případ, jen se sami zamyslete, kolik filmů s teroristickou tematikou, začíná pohledem na „nějaké arabské“ město v podkresu se zpěvem muezzina.

Velké množství stereotypů, jež média o muslimech šíří, vycházejí spíše z roviny

³¹ ČERNOUŠEK, Michal. Děti a svět pohádek. Praha: Albatros, 1990. ISBN 80-00-00060-1. Str. 14.

³² ČERNOUŠEK, Michal. Děti a svět pohádek. Praha: Albatros, 1990. ISBN 80-00-00060-1. Str. 6.

³³ SAID, Edward W. Orientalismus: západní koncepce Orientu. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-921-5.

³⁴ Autorův překlad.

geopolitické, kdy na Araby bývá nahlíženo optikou palestinsko-izraelského konfliktu, občanskou válkou v Sýrii a Iráku, nebo nepokoji v Libyi atd.³⁵ „Při konstruování nepřítele většinou v roli „typického muslima“ figuruje Arab ze Saudské Arábie, tradičního zevnějšku, s plnovousem, vykazující známky fanatismu, jehož duchovní život je značně bigotní.“³⁶

2.3.1. Orientalismus

Vlastní pojem orientalismus propagoval Edward Said, který ve své knize, nesoucí stejný titul jako vlastní pojem, uvádí: „Počátky orientalismu i orientalistiky lze hledat zhruba na konci 18. století. Od této doby je možné uvažovat o daném oboru a zároveň o širším diskursu v oblasti mocenských vztahů jako o společenské instituci zabývající se Orientem – tedy instituci, která zkoumá výroky o Orientu, autorizuje názory na něj, popisuje Orient a učí o něm, objasňuje ho a řídí; stručně řečeno, orientalismus je postupem, jímž Západ Orientu vládne, restrukturalizuje jej a spravuje.“³⁷

Orientalismus v saidovském chápání vyjadřuje snahu o pozitivní definici západní (evropské) kultury v opozici k té východní, tedy rozdíl mezi vyspělým a kulturním Occidentem a zaostalým a barbarským Orientem. Tento rozdíl dává Evropanům, v jejich myšlení, právo, či dokonce povinnost, vládnout zaostalým národům nižších kultur. Orientalismus je tak postaven na brutálních ideologiích imperialismu, rasismu i etnocentrismu.

Muži, orientálci, tak bývají často zobrazováni jako nemravní, vášněmi ovládní, iracionálně myslící, líní, hloupí či nevzdělaní³⁸. Ženy oproti tomu vystupují v orientalistických obrazech jako harémové tanečnice nebo nevzdělané domácí “otrokyně” bez názoru a nejlépe zahalené od hlavy k patě. Oproti tomu pak vyvstává obraz Evropana jako muže racionálního, čestného, pevného ve víře a zásadách, žena

³⁵ OSTŘANSKÝ, Bronislav. Atlas muslimských strašáků, aneb, Vybrané kapitoly z "mediálního islámu". Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2428-2.

³⁶ OSTŘANSKÝ, Bronislav. Atlas muslimských strašáků, aneb, Vybrané kapitoly z "mediálního islámu". Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2428-2. Str. 28

³⁷ SAID, Edward W. Orientalismus: západní koncepce Orientu. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-921-5. Str. 13

³⁸ SAID, Edward W. Orientalismus: západní koncepce Orientu. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-921

naopak je ctnostná, vzdělaná a poslušná³⁹.

Tato optika však nemizí ani ve století dvacátém a jednadvacátém. Do širšího kontextu se opět silněji dostává s událostmi roku 1948, založením státu Izrael, arabskou Nakbou a následnou válkou. Vítězství Izraele je v majoritní evropské společnosti často chápáno jako vítězství moderního Západu nad zaostalým Orientem. Tento narativ můžeme vidět v řadě hollywoodských filmů zobrazující toto období a dalo by se shrnout asi takto: Malý národ, stojící osamoceně, bez přátel, beze zbraní a techniky si vybojuje drtivé vítězství, díky své disciplíně, inteligenci a umu, oproti několikanásobné přesile krutých barbarských nájezdníků z pouště, kteří se bez taktiky a s křikem "Aláhu akbar" na rtech vrhají nesmyslně do bitev.⁴⁰ Arabové v těchto filmech většinou nemluví, slouží jen jako bezejmenné cíle izraelských vojáků.

V 21. století je tento narativ ovlivněn především událostmi 11. září 2001. Arab s kufií kolem krku se stává předobrazem teroristy a snad žádný film s tématem terorismu nemůže nezačít pohledem na arabské město se zvuky muezzina svolávajícího k modlitbě znějící na pozadí.

Orientalismus je také možné cítit v naší, české, společnosti. Rozdělení na naše, tedy dobré a moderní, a jejich, tedy zaostalé a zlé, je možné cítit v každé diskuzi a to i na té nejvyšší úrovni české politiky. "Nepřítelem je anticivilizace táhnoucí se od severní Afriky až po Indonésii. Žijí v ní na dvě miliardy lidí a financovaná je dílem z prodeje ropy, dílem z prodeje drog,"⁴¹ pronesl například o islámu český prezident Miloš Zeman a ve svých názorech, i v nejvyšších patrech české politiky, akademické obce nebo mezi ekonomy, není rozhodně osamělý.

2.3.2. Jack G. Shaheen - Reel Bad Arabs

Práce Jacka Shaheena, známá pod názvem Reel Bad Arabs: How Hollywood Vilifies a

³⁹ SAID, Edward W. Orientalismus: západní koncepce Orientu. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-921

⁴⁰ SAID, Edward W. Orientalismus: západní koncepce Orientu. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-921

⁴¹ ČTK. Zeman: Se zákazem řízení aut pro ženy lze souhlasit, ale jinak je islám anticivilizací. Hospodářské noviny [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://domaci.ihned.cz/c1-52252280-zeman-se-zakazem-rizeni-aut-pro-zeny-lze-souhlasit-ale-jinak-je-islam-anticivilizaci>

People (Role špatných Arabů: Jak Hollywood hanobí lidi)⁴², znamenala zlom ve vnímání toho, jak zobrazují americké filmy obyvatele arabského světa. Shaheen analyzoval 1000 filmů, natočených v USA mezi lety 1896 a 2000, a obsahujících arabské nebo muslimské role. Z jeho zjištění vyplývá, že z tohoto počtu je možné identifikovat 52 neutrálně zobrazených rolí, 12 pozitivně a 936 arabských rolí bylo identifikováno jako negativní.

Tato kniha patří k největší inspirací pro moji diplomovou práci a na jejích základech jsem také zpracovával mnou získaná data z českých filmových pohádek.

2.3.2. Definování základních stereotypů pro diplomovou práci

„Politická korektnost sice odstranila ta nejkřiklavější schémata (ne každý Arab musí být fanatik), ovšem při znázorňování Arabů (kteří tvůrcům často splývají s muslimy či s blíže nerozlišeným lidem Blízkého východu), dosud hrají prim zaběhlá klišé, známá tak dobře, že se pro ně v anglickém prostředí vžilo označení tři „B“: billionaire (miliardář), bomber (terorista) a belly dancer (břišní tanečnice).“⁴³ K tomu závěru došel ve své práci „Reel bad Arabs: how Hollywood vilifies a people“⁴⁴ Jack G. Shaheen, který zkoumal americkou, respektive tedy hollywoodskou, filmovou produkci ve 20. století.

Na základě kontextu českého prostředí i pohádek a požadavků své práce, jsem tyto stereotypy definoval takto:

1) Vilný sultán: bohatý a vlivný Arab / muslim / muž z východu (zemí půlměsíce atd.) vystupující jako princ, velvyslanec sultána atd. ucházející se o princeznu, či snažící se svádět místní mladé dívky.

2a) Břišní tanečnice: mladá dívka oblečená do oděvu ala arabská/perská/turecká atd. tanečnice či příslušnice harému.

⁴² SHAHEEN, Jack G. Reel bad Arabs: how Hollywood vilifies a people. New York: Olive Branch Press, 2001. ISBN 1566563887.

⁴³ OSTŘANSKÝ, Bronislav. Atlas muslimských strašáků, aneb, Vybrané kapitoly z "mediálního islámu". Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2428-2. Str. 62

⁴⁴ SHAHEEN, Jack G. Reel bad Arabs: how Hollywood vilifies a people. New York: Olive Branch Press, 2001. ISBN 1566563887.

2a) Hlupák s oslíkem: muž chovající se jako negramotný barbar, hlupák nebo nevzdělanec.

3) Terorista: krutý a nelítostný barbarský válečník, nepřítel, jehož je nutné se bát, bojovat s ním a zabít ho.

Na následujících stránkách budu analyzovat celkem 172 pohádek, z nichž přibližně ve třetině je možné identifikovat odkaz na svět arabský, turecký nebo islámský. V nich pak budeme hledat stereotypy, jejichž výskyt potvrdí či vyvrátí teorie platné pro hollywoodské filmy definované Jackem Shaheenem.

2.4. Islamofobie

Velký příval nenávisti vůči muslimům, zvláště pak těm pocházejícím z Blízkého východu, se i v České republice zvedl po 11. září 2001. Další vlna nenávisti, zvláště pak v internetových diskuzích, se přihnala do našeho malého českého rybníčku společně s migrační krizí let 2014 a 2015.

„Arabové údajně nejsou jako my. Nenávidějí náš způsob života. Nesnášejí svobodu a pohrdají demokracií. Jsou to pouštní lidé vyznávající pouštní náboženství a podle toho také vypadá jejich smýšlení o světě a politice. Islám vznikl šest století po křesťanství, čemuž také odpovídá velikost historického a civilizačního opoždění za křesťanským západem. Chorá orientální mysl má sklon k nekritickému podřizování se autoritě, k iracionalitě, výbušnosti a emocionalitě. Arabové vyznávají asijské hodnoty, autoritářství, které nepočítají s hodnotou jednotlivce, ale před individuální svobodu a zodpovědností se utíkají ke kolektivismu a k jistotám fanaticky vyznávaných středověkých dogmat,“⁴⁵ interpretuje určité myšlení o Arabech Karel Černý a tak by se dalo pokračovat mnohem déle.

Tento stav myslí mnoha českých jedinců, se však nezakládá na osobní zkušenosti s islámským extremismem ani muslimy jako takovými, stejně jako je založen na geografické neznalosti a vysokém stupni generalizace a stereotypizace. „Islámská

⁴⁵ ČERNÝ, Karel. Svět politického islámu: politické probuzení Blízkého východu. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-166-8. Str. 77

komunita v České republice není nijak početná ani výrazná⁴⁶ a tak je dost nepravděpodobné, že by se s nimi obyvatelé ČR setkávali na denní bázi. Většina informací řady „expertů diskusních fór“, ale bohužel také řady politiků i různých influencerů, je zprostředkovaná a pochází z nejistých zdrojů. Strach z islámu je tedy často založen jen na „sledování povrchních zpráv v některých sdělovacích prostředcích o teroristických útocích v Evropě, o atraktivním problému s nošením 'muslimského šátku' ve Francii nebo o aktuální situaci v Iráku a Afghánistánu, kde za šíření demokracie umírají američtí a jiní hoši v bojích s islámskými teroristy.“⁴⁷

K bližšímu kontaktu obyvatelstva s islámem a muslimy nám nepomáhaly ani dějinné události naší země a „z historického hlediska je zkušenost českého člověka s muslimským světem jen mizivá“. Nikdy jsme například neměli kolonie, významné loďstvo či nás nesušovaly nájezdy Turků, tak jak tomu bylo například na Slovensku. Lidé tak neměli příliš možností, jak se s vzývači Alláha setkat, a ani ve století 20. či 21. se toto příliš nezměnilo.

2.4.1. Definování pojmu

Termín islamofobie se v anglicky mluvících zemích začíná vyskytovat v 80. letech 20. století a Oxfordský slovník ho přejímá v roce 1991⁴⁸. Podle Luboše Kropáčka „islamofobie zahrnuje široké spektrum projevů vyjadřujících nadřazenou přezíravost a nenávistný odpor vůči muslimům, zvláště Arabům, ale i jejich jiným souvěrcům, s nimiž v západních zemích xenofobní jedinci či skupiny přicházejí v různých kontextech do styku.“⁴⁹

Pokud se zabýváme islamofobií, neměli bychom zapomenout na pojem nadřazený a tím je xenofobie. Zjednodušeně se dá říci, že jde o strach z neznámého. Islamofobie

⁴⁶ OSTŘANSKÝ, Bronislav, ed. Islamofobie po česku: český odpor vůči islámu, jeho východiska, projevy, souvislosti, přesahy i paradoxy. Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-903-2. Str. 217

⁴⁷ OSTŘANSKÝ, Bronislav, ed. Islamofobie po česku: český odpor vůči islámu, jeho východiska, projevy, souvislosti, přesahy i paradoxy. Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-903-2. Str. 235

⁴⁸ KROPÁČEK, Luboš. Islám a Západ: historická paměť a současná krize. Praha: Vyšehrad, 2002. Moderní dějiny (Vyšehrad). ISBN 80-7021-540-2.

⁴⁹ KROPÁČEK, Luboš. Islám a Západ: historická paměť a současná krize. Praha: Vyšehrad, 2002. Moderní dějiny (Vyšehrad). ISBN 80-7021-540-2. Str. 138

je tedy „pojem z oblasti sociální psychologie a vyjadřuje masově pociťovaný ostych, prezíravost či nenávisť vůči čemukoli nebo komukoli cizímu.“⁵⁰ Pod tento široký pojem tak můžeme shrnout prakticky všechny negativní postoje směřující k cizincům, v našem případě pak převážně k muslimům či Arabům.

„Islamofobie je fenomén, který zasáhl zásadním způsobem i do problematiky extremismu.“⁵¹ Právě projevy islamofobie, jako násilí, vyloučení či posměch, vedly mnohé muslimy i muslimky žijící v Evropě, tedy nejenom ony, k přihlášení se k ideologii tzv. Islámského státu. Mnozí z nich také odjeli do Sýrie či Iráku za tuto teroristickou organizaci bojovat či ji jinak podporovat⁵².

Pokud bychom tedy pojem shrnuli, mohli bychom říci, že za islamofobní označujeme takové akty či postoje, jež odmítají muslimy jako celostnou kategorii a to na základě myšlenky, že muslima islám definuje jako osobu kulturně i ideologicky, tedy že v tomto směru je každý muslim vlastně stejný.⁵³

2.4.2. Historický strach z islámu a antimuslimská propaganda v českých zemích

V českých zemích se nedůvěra k vyznavačům Alláha i jejich náboženství táhne do doby raného středověku, tedy doby, kdy boje mezi evropskými křesťany a muslimy z Afriky a Arábie takřka neustávaly. V těchto složitých časech pak vzniká představa „pohanského mohamedána, člověka zvrhlých mravů, který se snaží pohltit náš svět dobra.“⁵⁴ Přestože již uplynulo několik století, dnešní islamofobové se k této představě stále vracejí, využívají ji i rozvádějí.

⁵⁰ MENDEL, Miloš. Islámská výzva: Z dějin a současnosti politického islámu. Brno: Atlantis, 1994. ISBN 80-7108-088-8. Str. 45

⁵¹ OSTŘANSKÝ, Bronislav, ed. Islamofobie po česku: český odpor vůči islámu, jeho východiska, projevy, souvislosti, přesahy i paradoxy. Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-903-2. Str. 217

⁵² KUNDRA, Ondřej a Tomáš LINDNER. Můj syn terorista: jak se rodí evropští džihádisté. Brno: BizBooks, 2017. ISBN 978-80-265-0605-8.

⁵³ OSTŘANSKÝ, Bronislav, ed. Islamofobie po česku: český odpor vůči islámu, jeho východiska, projevy, souvislosti, přesahy i paradoxy. Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-903-2.

⁵⁴ MENDEL, Miloš. Islámská výzva: Z dějin a současnosti politického islámu. Brno: Atlantis, 1994. ISBN 80-7108-088-8. Str. 47

Miloš Mendel ve své knize⁵⁵ poukazuje na zlomový rok 1878. Tím začíná Rakousko-Uherská okupace Bosny a Hercegoviny. Čeští vojáci se tak v barvách císařské armády poprvé ve větší míře dostávají do kontaktu s muslimským světem. Získávají tak zkušenosti, které pak po příjezdu domů šíří mezi přáteli, rodinou i zbylou veřejností. Společně s tím také zaznívá hanlivá píseň: „Dole pod strání šnelcunk uhání a pod strání jsou schovaní mohamedáni. Mohamedáni, to sou pohani, kařata maj roztrhaný, smrkaj do dlaní.“⁵⁶

Doba první republiky, stejně jako období poválečné je pro české islamofoby dobou ticha. Během času komunistické nadvlády se dělí přátelé a nepřátele podle linie komunismus versus kapitalismus a náboženství zůstává z větší části stranou.⁵⁷

Zvratovým se stává pak rok 1989, kdy se mění zahraniční politika naší země, stejně jako náhled na některé národy či náboženský. Z Izraele, tedy státu židovského, se po desetiletích potírání sionismu, stává nejlepší přítel, kdežto mnohé arabské režimy se přesunuly do kategorie nepřítel. „Ale opět: obraz nepřítel jako takový zůstává, jen se přeměroval na jiné adresáty – na muslimy obecně, na Araby (kteří se 'vynořili' po rozpadu Osmanské říše a kteří dnes často splývají s muslimy obecně, v čemž jsou skutečnými nástupci Turků v našem povědomí) a na různé blízké i vzdálenější národy či kultury podle dobových souvislostí.“⁵⁸

2.4.3. Současná islamofobie v médiích

„Negativní stereotyp islámu žije dodnes, ovšem zažil některé podstatné proměny.“⁵⁹ Ke změnám dochází ale i v řádech kratších časových celků: zatímco před deseti až dvaceti lety byl hlavním negativním stereotypem muslimský terorista schovaný někde

⁵⁵ MENDEL, Miloš. Islámská výzva: Z dějin a současnosti politického islámu. Brno: Atlantis, 1994. ISBN 80-7108-088-8.

⁵⁶ MENDEL, Miloš, Bronislav OSTŘANSKÝ a Tomáš RATAJ. Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1554-9. Str. 136

⁵⁷ MENDEL, Miloš, Bronislav OSTŘANSKÝ a Tomáš RATAJ. Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1554-9.

⁵⁸ RATAJ, Tomáš. České země ve stínu pŕlmesíce: obraz Turka v raně novověké literatuře z českých zemí. Praha: Scriptorium, 2002. ISBN 80-86197-31-X. Str. 224

⁵⁹ RATAJ, Tomáš. České země ve stínu pŕlmesíce: obraz Turka v raně novověké literatuře z českých zemí. Praha: Scriptorium, 2002. ISBN 80-86197-31-X. Str. 242

v horách Afghánistánu nebo Iráku, poslední dekádu ho nahrazují uprchlíci zobrazovaní jako mladí muži s mobilními telefony v rukou a záchrannými vestami na krku. A na stejné úrovni, by se pak dali uvést i mladí muslimští obyvatelé Evropy, jejichž rodiče kdysi přišli na západ, ale oni sami se zde již narodili.

Stereotypizace v médiích často vychází hlavně z nevzdělanosti samotných novinářů, kterým chybí jak zkušenost, tak potřebný rozhled i vhled do společností, o kterých píší. Používání stereotypů je pak pro ně vhodnou berličkou, jak čtenářům představit problematiku Blízkého východu, Arabů i islámu. Najít přesné a správné informace je tak velice složité, obzvláště v českém prostředí.

I odborníci, kteří se v prostředí pohybují a mediální scénu studují, bývají v tomto ohledu velice skeptičtí, jelikož vědí, že se ke čtenářům dostávají kvalitní informace jen opravdu těžko⁶⁰. Však také připouštějí i odvrácenou stránku žurnalistické práce, jelikož ne všichni novináři šíří stereotypy na základě neznalosti, někteří tak činí úmyslně. Experti na danou oblast pak upozorňují, že „část naší žurnalistiky se úspěšně zasloužila o plastické vykreslování nového obrazu nepřítele - fanatického muslima, arabského teroristy...“⁶¹

2.5. Nepřítel

Obraz nepřítele, ať již vnějšího nebo vnitřního, byl již mnohokrát v dějinách zneužit k mocenským hrám politiků, diktátorů či představitelů církví. I proto je těžké poslouchat, jak Jack Shaheen v dokumentu *Reel Bad Arabs*⁶² (neplést s knihou) popisuje vztahy mezi Hollywoodem a politickou elitou USA. Neříká, že se jedná o nějaké spiknutí či dokonce konspiraci, pouze ukazuje na spojené myšlenkové proudy tamních elit.

S vytvářením obrazu nepřítele má bohaté zkušenosti i české kinematografie. Před rokem 1989 bylo natočeno velké množství pořadů, jež měly společnost přesvědčovat

⁶⁰ MENDEL, Miloš. *Islámská výzva: Z dějin a současnosti politického islámu*. Brno: Atlantis, 1994. ISBN 80-7108-088-8.

⁶¹ MENDEL, Miloš. *Islámská výzva: Z dějin a současnosti politického islámu*. Brno: Atlantis, 1994. ISBN 80-7108-088-8. Str. 48.

⁶² SHAHEEN, Jack. *Reel Bad Arabs : How Hollywood Vilifies a People*. <https://youtu.be/Q2EEL3uFvPc> [online]. [cit. 2021-04-04].

o nebezpečnosti kulaků, imperialistů, kapitalistů, sionistů, havlistů, mániček atd. Přestože tyto snímky z velké části vycházely z politického zadání, není těžké si představit, že v řadě z nich sami autoři souhlasili s jejich posláním. V dané ideologii a režimu přeci jenom vyrůstali a byli jím formováni.

Obrazy islámu, Arabů a Turků v českých pohádkách podléhají naprosto stejným principům. Pokud sami filmaři věří stereotypům obestírajícím arabský, islámský nebo turecký svět, je velice pravděpodobné, že se tyto stereotypy mohou objevovat také v jejich snímcích. Vykreslení Araba, Turka nebo muslima jako úhlavního nepřítele české společnosti tak může být neúmyslnou prací lidí, kteří ani sami neví, že se na něčem podobném vlastně podílí. Tato skutečnost daný fenomén nečiní méně nebezpečným, spíše je tomu naopak.

3. Empirická část

3.1. Metodologie

V této části diplomové práce bude upřesněna metodologie výzkumu a vydefinovány základní pojmy potřebné pro výzkum. Na tomto základě byly provedeny analýzy jednotlivých filmových pohádek z mnou sledovaných období. Pohádky byly též rozčleněny do několika kategorií podle četnosti výskytu sledovaných stereotypů.

3.1.1. Metoda tematické analýzy

Pro popsání jevů, které byly sledovány v analyzovaných pohádkách, jsem zvolil metodu tematické analýzy. „Jednou z výhod tematické analýzy je její flexibilita.“⁶³. Získaná data jsou rozmanitá, velmi komplexní s velmi drobnými rozdíly v jejich možné interpretaci. Tematická analýza je podle výše uvedeného vhodnou metodou pro mnou vedený výzkum, která mi pomůže s daty adekvátně pracovat a vyvarovat se možných chyb.

Základní idea tematické analýzy by se dala označit za „metodu identifikace, analýzy a odkazování ke vzorům (tématům) v datech“⁶⁴. Dokáže také organizovat a popisovat datové soustavy a jim dodávat bohaté detaily, jde totiž hlouběji a „interpretuje různé aspekty výzkumného tématu“⁶⁵.

Metoda je vhodná, pokud již ve výzkumu vycházíme z určité ověřené teorie, což v mém případě je práce Jacka Shaheena⁶⁶, máme tak již připravené otázky, na něž budeme odpovídat, respektive vzorce, jež je třeba hledat.

Metoda má však i nevýhody, jednou z nich je i význačná role, jež v interpretaci

⁶³ BRAUN, V. and CLARKE, V. Using thematic analysis in psychology. In *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). Str. 77 – 101. 2006, ISSN 1478-0887.

⁶⁴ BRAUN, V. and CLARKE, V. Using thematic analysis in psychology. In *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). Str. 77 – 101. 2006, ISSN 1478-0887. Str 79.

⁶⁵ BRAUN, V. and CLARKE, V. Using thematic analysis in psychology. In *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). Str. 77 – 101. 2006, ISSN 1478-0887. Str 79.

⁶⁶ SHAHEEN, Jack G. *Reel bad Arabs: how Hollywood vilifies a people*. New York: Olive Branch Press, 2001. ISBN 1566563887.

zastupuje výzkumník. Právě proto navrhnou autorky⁶⁷ šest kroků, které přispívají k řádnému provedení analýzy:

I. Seznámení se s našimi daty - Bez znalostí dat nejde provádět žádný výzkum, tato počáteční fáze zahrnuje seznámení se s daty vlastního výzkumu ale i dalšími materiály (knihy, články, přednášky atd.), jež jsou dostupné k danému tématu.

II. Vygenerování počátečních kódů - V této fázi je nutné vygenerovat základní kódy, v našem výzkumu se týkají hlavně stereotypů, a poté hledat opakující se vzorce.

III. Hledání témat - Kódy a vzorce, jež vystoupí z analyzovaných dat je nutné uchopit, zpřístupnit a zpřehlednit, k tomu je také možné využít grafické nástroje, mentální mapy, grafy atd.

IV. Přezkoumání témat - Validitu jednotlivých dat, témat i námětů je nutné přezkoumávat i během již probíhajícího výzkumu.

V. Definování a pojmenování témat - V této části výzkumu jsou hledány hlubší roviny zkoumaných témat. Je možné zde definovat nové vztahy mezi tématy nebo nová podtémata.

VI. Vytvoření zprávy⁶⁸ - Přestože se této fázi často nevěnuje dostatek pozornosti, je stejně důležitá, jako ty předešlé. Právě zde má výzkumník možnost prezentovat všechny své závěry a shrnout celý výzkum.

Podle V. Brauna a V. Clarkové rozlišujeme tři hlavní typy tematické analýzy: přístupy spolehlivého kódování, přístupy kódové knihy a reflexivní přístupy⁶⁹. Teoretická flexibilita tematické analýzy ji předurčuje k širokému využití při zkoumání lidského poznání i chování. Analýza může být prováděna dvěma způsoby a to indukčně nebo deduktivně, případně v kombinované formě. Indukční přístupy jsou založeny na

⁶⁷ BRAUN, V. and CLARKE, V. Using thematic analysis in psychology. In *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). Str. 77 – 101. 2006, ISSN 1478-0887.

⁶⁸ BRAUN, V. and CLARKE, V. Using thematic analysis in psychology. In *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). Str. 77 – 101. 2006, ISSN 1478-0887.

⁶⁹ BRAUN, V. and CLARKE, V. Using thematic analysis in psychology. In *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). Str. 77 – 101. 2006, ISSN 1478-0887

spjatosti s daty, zatímco dedukční přístupy se mnohem více zakládají na teoriích⁷⁰.

V rámci zpracování dat za pomoci tematické analýzy si musí výzkumník položit celou řadu otázek udělat několik zásadních rozhodnutí, to není možné odkládat a je nutné se poprat s těmito nástrahami zvolené metody. Mezi tyto otázky pak například patří: jaké téma se do výzkumu počítá, použijeme indukční nebo teoretickou tematickou analýzu, atd.⁷¹

„Díky své teoretické svobodě poskytuje tematická analýza flexibilní a užitečný výzkumný nástroj, který může potenciálně poskytnout bohatý a podrobný, přesto složitý popis dat.“⁷²

3.1.2. Seznam pohádek⁷³ a metodologie jejich výběru

Pro svůj výzkum jsem zvolil všechny filmové pohádky, které byly natočeny od počátku 20. století až do roku 2019 (začátek práce na výzkumu). Mezníkem je pro tuto diplomovou práci rok 1989, jelikož tento rok patří k převratným v naší historii, a to nejen z hlediska politiky domácí, ale i zahraniční. Filmové pohádky z obou časových úseků tak podrobím zkoumání, jehož výsledky pro obě období také porovnam.

Rokem 1989 se mění přístup české zahraniční politiky v otázce izraelsko-palestinského konfliktu, který částečně definuje vnímání Arabů v české společnosti obecně⁷⁴. Zatímco v době komunistické vlády ležely sympatie českého lidu spíše na straně Palestinců, zvláště pak podpora směřovala k řadě různých levicových organizací, se sametovou revolucí pak přichází silný příklon na stranu Izraele, čehož výsledkem je i

⁷⁰ BRAUN, V. and CLARKE, V. Using thematic analysis in psychology. In *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). Str. 77 – 101. 2006, ISSN 1478-0887

⁷¹ BRAUN, V. and CLARKE, V. Using thematic analysis in psychology. In *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). Str. 77 – 101. 2006, ISSN 1478-0887.

⁷² BRAUN, V. and CLARKE, V. Using thematic analysis in psychology. In *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). Str. 77 – 101. 2006, ISSN 1478-0887. Str 80.

⁷³ Viz příloha 1 a 2.

⁷⁴ BEČKA, Jiří a Miloš MENDEL. *Islám a české země*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-7220-034-8

pravidelné spojené jednání české a izraelské vlády⁷⁵.

Pro výběr pohádek jsem využil internetovou filmovou databázi ČSFD (Československá filmová databáze)⁷⁶ a databázi časopisu Kinobox⁷⁷. Jednalo se tedy o všechny pohádky natočené a vysílané mezi lety 1900 a 2019, které se nacházejí v jedné nebo druhé databázi.

Pohádky byly vybrány díky žebříčkům dostupným na internetovém portálu ČSFD a Kinobox. Jelikož mě zajímají české ale také československé pohádky, musel jsem pro vyhledávání na databázi ČSFD využít dvou dotazů. Při prvním vyhledávání jsem označil položky: „film“, „Československo“, „pohádka“⁷⁸. Pro druhé hledání byla zakliknuta políčka: „film“, „Česko“, „pohádka“⁷⁹. Vyhledávání v databázi Kinoboxu bylo o něco jednodušší, zde stačilo vybrat záložky: „filmy“, „jen české“, „dlouhometrážní (nad 63 minut)“, „pohádka“ a z hlediska času „vše“⁸⁰.

Celkem bylo v celém období nalezeno 172 filmových příběhů, z toho před rokem 1989 bylo natočeno 88 snímků a po roce 1989 84 pohádek.

⁷⁵ ČEJKA, Marek. Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu. 2., aktualiz. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-16-9.

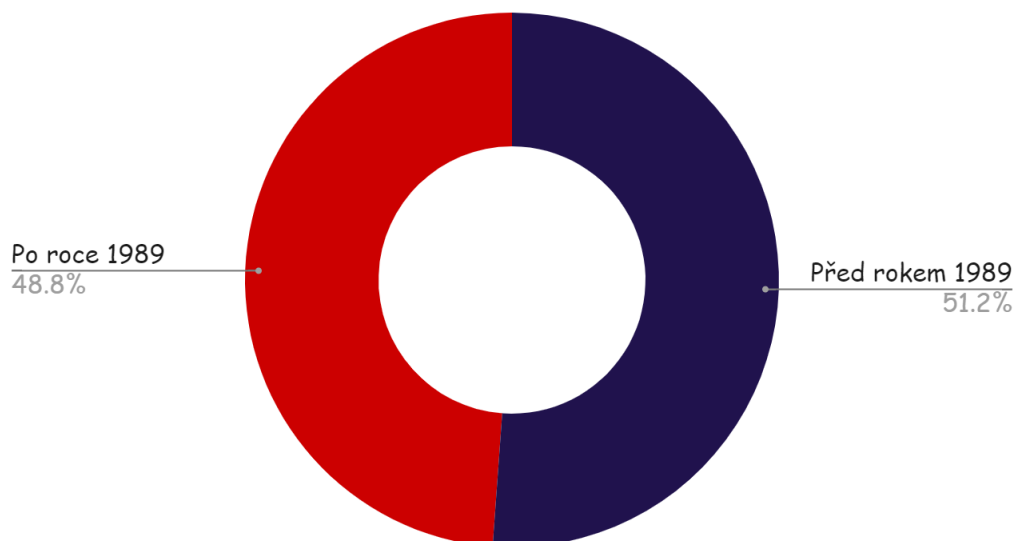
⁷⁶ <https://www.csfd.cz/>

⁷⁷ <https://www.kinobox.cz/>

⁷⁸ Československá filmová databáze [online]. [cit. 2020-10-18]. Dostupné z: https://www.csfd.cz/zebricky/specificky-vyber/?type=0&origin=197&genre=30&year_from=&year_to=&actor=&director=&ok=Zobrazit&_form_ =charts&show=complete

⁷⁹ Československá filmová databáze [online]. [cit. 2020-10-18]. Dostupné z: https://www.csfd.cz/zebricky/specificky-vyber/?type=0&origin=1&genre=30&year_from=&year_to=&actor=&director=&ok=Zobrazit&_form_ =charts&show=complete

⁸⁰ Kinobox [online]. [cit. 2020-10-18]. Dostupné z: https://www.kinobox.cz/zebricky/nejlpsi/filmy/pohadky/jen_ceske

Obr.1: Procentuálně vyjádřený poměr natočených snímků před a po roce 1989

Během dvanácti měsíců jsem všechny pohádky viděl, některé i opakovaně, a pomalu je třídil. Během sledování jsem identifikoval všechny odkazy směřující k arabskému, tureckému nebo islámskému světu. Šlo převážně o mluvené slovo (například zvolání: „Mameluk jeden“⁸¹) nebo o obrazový materiál (například útočící “turečtí” vojáci v pohádce Princezna ze mlejna 2⁸²).

Pohádky obsahující odkazy na arabský, turecký nebo islámský svět, byly dále analyzovány, když jsem se v nich pokoušel identifikovat předem definované stereotypy.

3.2. Analýza vybraných pohádek

Celkem bylo pro potřeby této práce, na základě výše popsaných kritérií, vybráno a posléze analyzováno 172 filmových pohádek. Mezi nimi je možné nalézt široké spektrum českých televizních pohádek, hraných i kreslených, vážných i komediálních. Před rokem 1989 jich z celkového počtu bylo natočeno 88 a po něm 84. Počet je tedy opravdu vyrovnaný, a pokud poměr vyjádříme procenty, jde o 51,16% ku 48,84%.

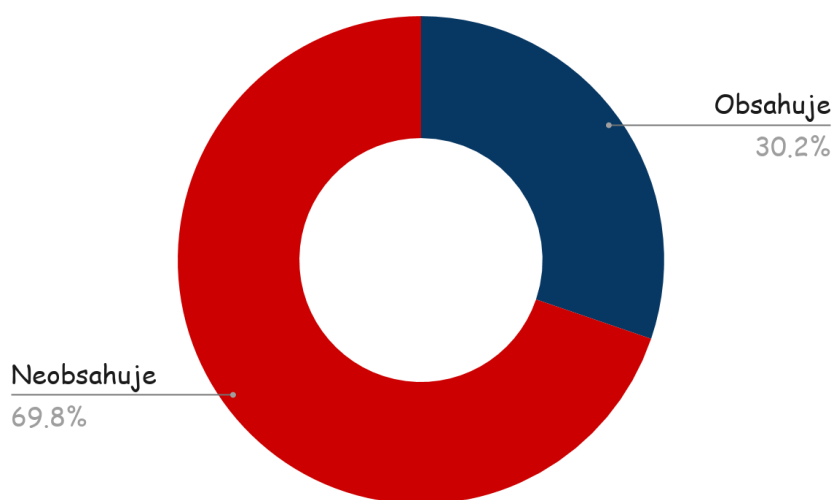
⁸¹ Čertoviny [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, Fénix Film, GPIMMO (koprodukce), TTP Invest (koprodukce), Michal Šabršula (koprodukce), 2018. Čas: 0:15:45

⁸² Princezna ze mlejna 2 [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, S PRO ALFA FILM CZ, a. s., Barrandov Studio a. s. (spolupráce), ČESKÁ TELEVIZE (spolupráce), TS Jiří Kavan (ČESKÁ TELEVIZE), 2000. Čas: 1:22:27

Pohádky byly na základně množství sledovaného materiálu rozděleny do dvou kategorií (a jedné rozsáhlé podkategorie). 1) Pohádky, kde není žádná zmínka o muslimech, islámském, tureckém nebo arabském světě atd. 2) Pohádky, ve kterých se vyskytuje nějaké slovní spojení či obrazy odkazující k muslimům, islámskému, tureckému nebo arabskému světu, atd. Do této kategorie byly zařazeny pohádky se slovními spojeními typu „Mameluk jeden“⁸³. Dále pak pohádky, kde jsou odkazy (zvukové a obrazové) na muslimy, islámský, turecký nebo arabský svět, atd. mnohem zřejmější a rozsáhlejší. 2a) Zvláštní podskupinu tvoří pohádky, které se odehrávají celé nebo z části v kulisách muslimského, tureckého nebo arabského světa. Právě druhému typu pohádek a jeho podskupině bude věnována značná část textu ve třetí části mé práce.

3.2.1. Typ první – pohádky bez zmínky

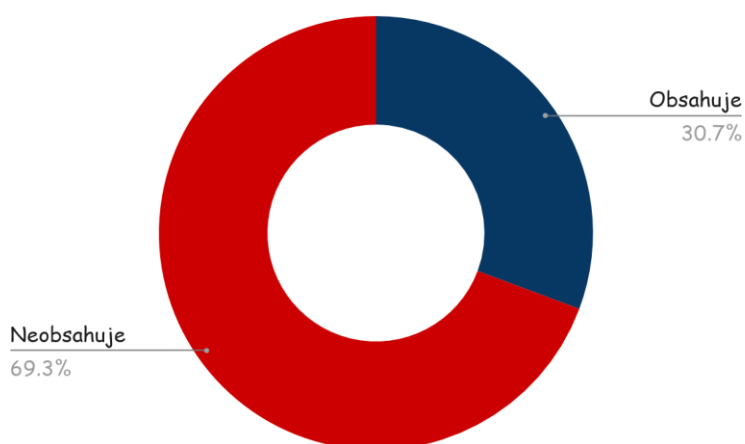
Z celkového počtu 172 pohádek je možné identifikovat odkaz nebo zmínku o arabském, tureckém nebo islámském světě, atd. ve 52 z nich (30,2%), což je přibližně ve třetině pohádek. Jinými slovy dvě třetiny (přesněji tedy 120, což činí 69,8%) pohádek z námi sledovaných období neobsahují zmínky o muslimech, islámském, tureckém nebo arabském světě atd.

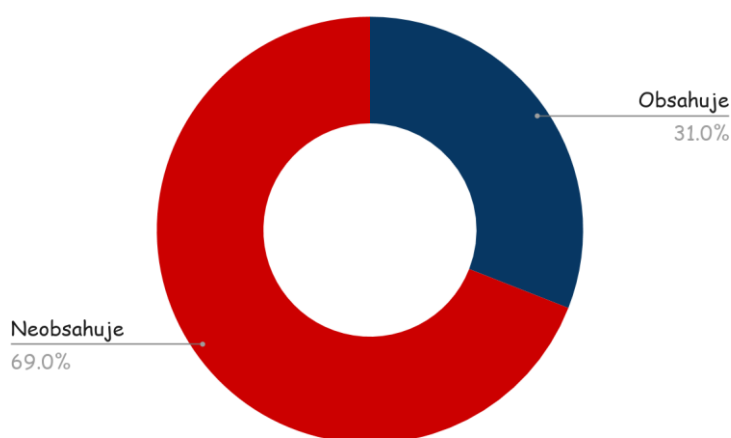
Obr.2: Procentuálně vyjádřený poměr snímků obsahujících a neobsahujících hledané indikátory

⁸³ Čertoviny [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, Fénix Film, GPIMMO (koprodukce), TTP Invest (koprodukce), Michal Šabršula (koprodukce), 2018. Čas: 0:15:45

Ve snímcích natočených před rokem 1989 neobsahuje mnou hledané zmínky 62 z 88 (69,0%) a v těch vyrobených po roce 1989 jde o 58 ze 84 (67,9%). Tato čísla jsou prakticky stejná, rozdíl mezi nimi je v daném kontextu zanedbatelný, a není tak pravděpodobné, že by došlo v této sledované skutečnosti k nějaké výrazné změně v přelomovém roce 1989.

Obr.3: Procentuálně vyjádřený poměr snímků obs. a neobs. hledané indikátory - před rokem 1989

Obr.4: Procentuálně vyjádřený poměr snímků obs. a neobs. hledané indikátory - po roce 1989

3.2.2. Typ druhý - pohádky se zmínkou

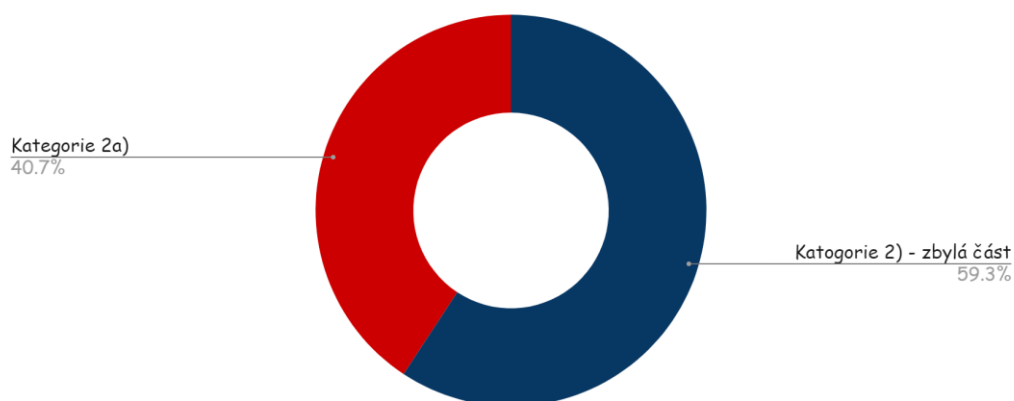
V tomto bodě se budu zabývat pohádkami, které obsahují drobnou zmínku o našem tématu (arabský, muslimský nebo turecký svět) a to ať již zvukovou (mluvené slovo, hudba atd.) nebo obrazovou (kostýmy, kulisy atd.).

Celkem bylo v daných obdobích natočeno 52 (30,2%) pohádek z 172 s odkazem na

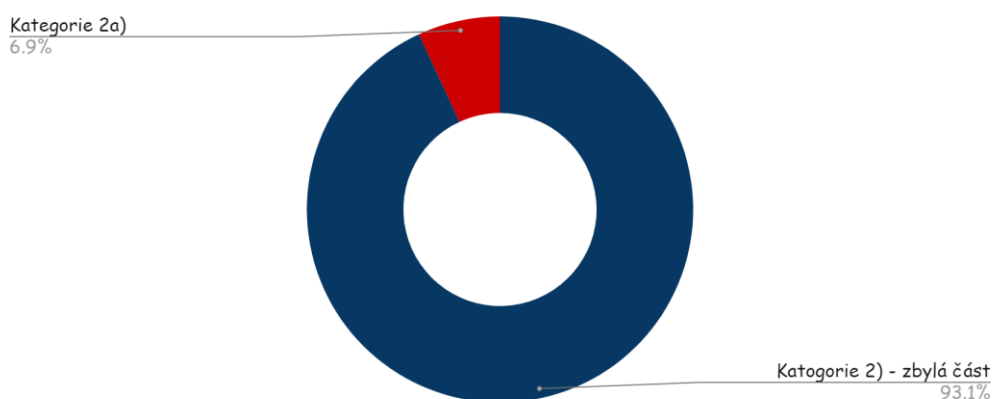
arabské, muslimské či turecké reálie.

Pokud bychom porovnali stav před a po roce 1989, tak před rokem 1989 bylo natočeno celkem 26 pohádek (29,5%) z 88, které obsahují námi sledované údaje a spadají do této kategorie (2 a 2a), kdežto po roce 1989 jich bylo 26 (31%) z 84. Obě čísla jsou stejná, i procentuální poměr je velice blízký, a rozdíl tak není statisticky významný.

Jinak tomu však je ve sledované podkategorii (2a), kterou jsou pohádky, jež se z části nebo celé odehrávají v arabském, islámském či tureckém světě. Zatímco po roce 1989 jsou 2 (2,4%) z 84, tak před rokem 1989 jich je 11 (12,5%) z 88. Rozdíl mezi oběma obdobími je více jak pětinasobný.

Obr.5: Poměr pohádek z kategorie 2) - před rokem 1989

Obr.6: Poměr pohádek z kategorie 2) - po roce 1989

V pohádkách natočených před rokem 1989 se třetina příběhů (40.3%) odehrává v námi definovaném pohádkovém světě Orientu. Oproti tomu pohádky natočené po roce 1989 vykazují úplně jiný vzorec, více jak 93% z nich se neodehrává v námi definovaném pohádkovém světě Orientu.

Tento poměr by bylo zčásti možné vysvětlit rozpadem SSSR, respektive tím, že samostatná Česká (potažmo Československá) republika již neměla tak snadný přístup k zemím s muslimskou historií či tradicí a místo k východu, se začala obracet spíše na západ. Mnohé pohádky byly dříve natáčeny v koprodukcí například Bulharska nebo Tuniska.

3.2.2.1. Pohádky natočené před rokem 1989

V této části práce se budu hlouběji věnovat pohádkám spadajícím do druhého typu (pohádkám typu 2a se budu věnovat až v následujících kapitolách), tedy jedná se o české filmové pohádky se zmínkou o arabských, islámský nebo tureckých reáliích, natočených před rokem 1989.

3.2.2.1.1. Lucerna (1938)⁸⁴

Klasické vyprávění české kinematografie začíná obrazem, ve kterém zaznívá věta: „A teď píšu o té vojně až se půlnoční národ přizene ...“⁸⁵ Černobílá scéna s největší pravděpodobností odkazuje na války s Turkem (Osmanskou říší). Během mnoha staletí se odehrávaly střety na hranicích křesťanských a muslimských území, oddíly nájezdníků spadajících pod osmanské velitele drancovaly území položená hlavně v Uhrách a na Balkáně, ale mnohdy nájezdy zasahovaly až na území dnešního Slovenska nebo na Moravu. Tyto příběhy pak pronikaly do širší vypravěčské tradice.

V této jediné větě je cítit silný nádech nepřátelství půlnočního národa, což je s největší pravděpodobností odkaz na Turky používaný půlměsíc, a jeho nebezpečnost pro obyvatele krajiny, kde se pohádka odehrává.

Kontext postavy (zmínky): negativní.

Stereotyp: ano - terorista (3).

3.2.2.1.2. Hrátky s čertem (1956) ⁸⁶

⁸⁴ Lucerna [filmová pohádka]. Režie: Karel Lamač, Československo, Národní filmový archiv, 1938.

⁸⁵ Lucerna [filmová pohádka]. Režie: Karel Lamač, Československo, Národní filmový archiv, 1938. Čas: 0:04:03

⁸⁶ Hrátky s čertem [filmová pohádka]. Režie Josef Mach, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1956.

V této pohádce je možné nalézt dvě pro můj výzkum zajímavé repliky: „Takhle jsem divokého janičára na dva kusy přepůlil, že nohy nevěděly, kde jim v tu chvíli hlava stojí“⁸⁷ a druhá: „A takhle jsem svou mušketou samotného Bimbašu z kobyly sundal“⁸⁸.

Obě repliky se opět odrážejí od tématu války s Turkem (Osmanskou říší). Do českých zemí (a nejen sem) se po propuštění ze služby vracelo velké množství vysloužilých vojáků. Skrze ně se pak obyčejní lidé mohli setkávat s obávaným nepřítelem, tedy Turkem.

Janičár je slovo označující osmanského bojovníka, šlo o elitní válečníky, kteří tvořili jádro osmanské armády. Ještě jako děti byli tito křesťanští chlapci odvedeni jako daň (nebo uloupeni, koupeni atd.) vládci, následovala konverze k islámu, tvrdý výcvik i bohaté vzdělání.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - terorista (3) - válečník.

Použité jméno Bimbaša je možné považovat za zkomoleninu jména a titulu (paša). Možná jde i o škodolibé označení nepřítele. Kontexty tak opět ukazují Turka jako nepřítele, jehož je třeba se bát, nebo minimálně s ním bojovat.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - terorista (3).

3.2.2.1.3. Princezna se zlatou hvězdou (1959)⁸⁹

V této dnes již klasické české pohádce je možné nalézt několik zajímavých obrazů k našemu tématu. Respektive jsou čtyři: 1) Bránou hradu procházejí „poražené národy a otroci“, mezi nimi přichází řada žen oblečených jako břišní tanečnice i mužů v typických tureckých širokých kalhotách⁹⁰. 2) a 3) Otrokyně (břišní tanečnice) a otroci

⁸⁷ Hrátky s čertem [filmová pohádka]. Režie Josef Mach, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1956. Čas: 0:03:31

⁸⁸ Hrátky s čertem [filmová pohádka]. Režie Josef Mach, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1956. Čas: 0:03:42

⁸⁹ Princezna se zlatou hvězdou [filmová pohádka]. Režie: Martin Frič, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1959.

⁹⁰ Princezna se zlatou hvězdou [filmová pohádka]. Režie: Martin Frič, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1959. Čas: 0:09:34

(muži v tureckých kalhotách) nosí náklad a dary^{91a92}. 4) Otrokyně (břišní tanečnice) a otroci (muži v tureckých kalhotách) zde posluhují při předvádění šatů.⁹³

Ve všech případech, kdy jsou zde zobrazeni turečtí muži nebo ženy, se jedná o otroky, příslušníky podrobeného národa, kteří plní na slovo rozkazy svého pána. Podrobení přichází od válečného rytíře Kazisvěta, jež díky některým prvkům (například železný kříž na hrudi) může reprezentovat křižácké pány středověké Svaté země.

Máme tu tak obraz otroků, tedy podrobených lidí bez vůle.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ano - břišní tanečnice (2a) / hlupák s oslíkem (2b)

3.2.2.1.4. Zločin slečny Bacilpýšky (1971)⁹⁴

Tato vcelku moderně a experimentálně pojatá pohádka má v sobě dva rozdílné obrazy. Tím prvním je kostým rozšafného Turka, jehož nositel tančí⁹⁵, mluví a žertuje⁹⁶ nebo stojí v čele bavícího se davu⁹⁷ na maškarních slavnostech. Zde je vnímán neutrálně, stejně jako ostatní maškary.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

V druhém obrazu lidé v kostýmech osmanských vojáků násilím odvádějí opravdové pohádkové postavy z pódia, odkud prosili slavicí dav o pomoc při nalezení malé

⁹¹ Princezna se zlatou hvězdou [filmová pohádka]. Režie: Martin Frič, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1959. Čas: 0:10:06

⁹² Princezna se zlatou hvězdou [filmová pohádka]. Režie: Martin Frič, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1959. Čas: 0:11:03

⁹³ Princezna se zlatou hvězdou [filmová pohádka]. Režie: Martin Frič, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1959. Čas: 0:16:56

⁹⁴ Zločin slečny Bacilpýšky [filmová pohádka]. Režie: Jozef Režucha, Československo, Filmové studio Barrandov, 1971.

⁹⁵ Zločin slečny Bacilpýšky [filmová pohádka]. Režie: Jozef Režucha, Československo, Filmové studio Barrandov, 1971. Čas: 0:09:24

⁹⁶ Zločin slečny Bacilpýšky [filmová pohádka]. Režie: Jozef Režucha, Československo, Filmové studio Barrandov, 1971. Čas: 0:22:29

⁹⁷ Zločin slečny Bacilpýšky [filmová pohádka]. Režie: Jozef Režucha, Československo, Filmové studio Barrandov, 1971. Čas: 0:22:50

holčičky, které se ztratila⁹⁸. Zde již postavy vzbuzují nevoli a negativní pocity, opět je tu tak možné spatřit obraz “krutého Turka” bránícího kladně viděným pohádkovým bytostem v nalezení ztracené dívky.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - terorista (3).

3.2.2.1.5. Kaňka do pohádky (1971)⁹⁹

V pohádce je dvakrát vysloveno slova mameluk¹⁰⁰ a ¹⁰¹ a to vždy ve spojení se špatným chováním na silnici. Přestože Mameluci tři sta let vládli Egyptu, v českém jazyce se nepojí toto slovo s konotací vládce nebo bojovníka, pro češtinu má výraz význam úplně jiný. Internetové slovníky ho překládají jako „pitomec, nešika nebo neohrabanec“¹⁰² a tak je také vnímáno.

Zde by se tedy dalo říci, že slovo, tak jak je použité, má negativní význam i stereotypu hlupáka s oslíkem.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - hlupák s oslíkem (2b).

3.2.2.1.6. Deváté srdce¹⁰³ (1978)

V této pohádce je jen jeden obraz, kde můžeme sledovat námi vybrané téma a to když sluhové v turbanech nesou svíce¹⁰⁴. Přestože by se mohlo zdát, že jde o obraz krátký, opět se zde setkáváme se ztvárněním Turků jako otroků, porobených lidí sloužících

⁹⁸ Zločin slečny Bacilpýšky [filmová pohádka]. Režie: Jozef Režucha, Československo, Filmové studio Barrandov, 1971. Čas: 0:23:02

⁹⁹ Kaňka do pohádky [filmová pohádka]. Režie: Ota Koval, Československo, Filmové studio Barrandov, 1981.

¹⁰⁰ Kaňka do pohádky [filmová pohádka]. Režie: Ota Koval, Československo, Filmové studio Barrandov, 1981. Čas: 0:55:19

¹⁰¹ Kaňka do pohádky [filmová pohádka]. Režie: Ota Koval, Československo, Filmové studio Barrandov, 1981. Čas: 0:59:32

¹⁰² Dobrý slovník [online]. [cit. 2020-09-27]. Dostupné z: <http://www.dobryslovník.cz/cestina?mameluk>

¹⁰³ Deváté srdce [filmová pohádka]. Režie: Juraj Herz, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1978.

¹⁰⁴ Deváté srdce [filmová pohádka]. Režie: Juraj Herz, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1978. Čas: 0:55:28

evropským pánům. Tento vzorec se nám v této době tak objevuje stále častěji. Nepřítel a otrok, tupý nástroj.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ano - hlupák s oslíkem (2b).

3.2.2.1.7. Princ a večernice (1978)¹⁰⁵

V této klasické české pohádce nacházíme jenom jednu slovní zmínku o tureckém světě: „Koho nepodřežou, toho prodají Turkům do otroctví.“¹⁰⁶ Přestože to je pouhá jedna věta, opět ukazuje k něčemu negativnímu, k entitě, jíž je třeba se bát, a kterou se straší děti, pokud zlobí a neposlouchají. Dalo by se říci, že Turek zde zastupuje jakési strašidlo, a strach z něj má sloužit nápravě. Turci zde také vystupují jako valstníci otroků, což bylo a je považováno za nekřesťanské a tedy špatné (přestože se muslimští otroci využívali jako veslaři na křesťanských lodích zcela běžně).

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - terorista (3).

3.2.2.1.8. Za humny je drak (1982)¹⁰⁷

Jediná zmínka v této pohádce odkazuje na prodejní artikl, který z Osmanské říše proudivil do Českých zemí: „Pro dědu osmanský tabáček“¹⁰⁸. Zde se jedná o neutrální vyjádření země původu dárku.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

3.2.2.1.9. Třetí princ (1982)¹⁰⁹

¹⁰⁵ Princ a Večernice [filmová pohádka]. Režie Václav Vorlíček, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1978.

¹⁰⁶ Princ a Večernice [filmová pohádka]. Režie Václav Vorlíček, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1978. Čas: 0:24:50

¹⁰⁷ Za humny je drak ČSSR, [filmová pohádka]. Režie: Radim Cvrček, Filmové studio Barrandov, 1982.

¹⁰⁸ Za humny je drak ČSSR, [filmová pohádka]. Režie: Radim Cvrček, Filmové studio Barrandov, 1982. Čas: 0:07:46

¹⁰⁹ Třetí princ [filmová pohádka]. Režie: Antonín Moskalyk, Československo, Filmové studio Barrandov, 1982.

V této krásné pohádce se setkáváme s arabskou (orientální) karavanou, a to hned třikrát. Její členové jsou zastoupení vedoucím karavany, ten prodává drahé látky, zbraně, sedla, ale také bojovníky a otrokyněmi. Poprvé prodá obchodník princovi sedlo z jemné kůže¹¹⁰ a nabízí mu také „saracénské zbraně zdobené zlatem“¹¹¹. O něco později druhému princovi nabídne dobré rady¹¹² a zároveň ho upozorní na další prodejní artikl karavany, když si princ prohlíží dívku zahalenou v plášti: „To není moje dcera, mohl jsi si ji koupit za dukáty, které jsi mi dal“¹¹³. Ve třetím obraze přináší své zboží na dvůr princezny spoutané kletbou¹¹⁴.

Kupec vedoucí karavanu by mohl být chápán pozitivně, jelikož je to on, kdo prodá princovi rady, jež mladíkovi pomohou zlomit kletbu. Na druhou stranu si za své služby nechá velice dobře zaplatit a bez peněz by prince v klidu poslal na smrt, což přesně udělal jeho bratru, který se u karavany zastavil dříve. Je to také obchodník s otroky, což je samo o sobě činnost vnímaná negativně. V tomto rozporu je tam možné hodnotit jeho postavu s největší objektivitou nanejvýš neutrálně.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

Zajímavá je pak postava arabské dívky, kterou se kupec snaží nabízet princovi, ona totiž splňuje přesně kritéria břišní tanečnice, tedy hezké, ale hloupé dívky, plnící mužská přání, se závojem, který jí dodává trochu orientální tajemnosti.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ano - břišní tanečnice (2a).

¹¹⁰ Třetí princ [filmová pohádka]. Režie: Antonín Moskalyk, Československo, Filmové studio Barrandov, 1982. Čas: 0:28:21.

¹¹¹ Třetí princ [filmová pohádka]. Režie: Antonín Moskalyk, Československo, Filmové studio Barrandov, 1982. Čas: 0:28:45.

¹¹² Třetí princ [filmová pohádka]. Režie: Antonín Moskalyk, Československo, Filmové studio Barrandov, 1982. Čas: 0:54:38.

¹¹³ Třetí princ [filmová pohádka]. Režie: Antonín Moskalyk, Československo, Filmové studio Barrandov, 1982. Čas: 0:57:07.

¹¹⁴ Třetí princ [filmová pohádka]. Režie: Antonín Moskalyk, Československo, Filmové studio Barrandov, 1982. Čas: 1:13:22

3.2.2.1.10. Divoké sny Maxipsa Fíka (1983)¹¹⁵

V rámci jednoho divokého snu Maxipsa Fíka se Ája převlékne do kostýmu orientální¹¹⁶ princezny se závojem. Pokouší se dostat mezi pohádkové bytosti na cestě do pohádkové říše.

Převlek tvoří turban, závoj a plášť. Není tak vlastně příliš jasně poznat, za koho se hlavní hrdinka vlastně převlékla. Závoj však poukazuje na ženu, která působí jako by odešla z harému nebo z nějaké oslavy. Zahalený obličej a turban ale v celku jasně ukazují na pohádkový svět Orientu.

Kontext postavy: pozitivní.

Stereotyp: ano - břišní tanečnice (2a).

3.2.2.1.11. Čarovné dědictví (1985)¹¹⁷

V této pohádce se objevuje arabština a to ve dvou případech: Herci čtou z arabské magické knihy ¹¹⁸ a chvíli poté postavy opět předčítají z arabského magického svitku¹¹⁹. Vždy je scéna spojena s něčím tajemným, což nemusí být nutně negativní, spíše jde o neutrální zobrazení ve spojení s tajemnem orientu, i když i to je ve své podstatě určitý stereotyp.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

3.2.2.1.12. Perinbaba (1985)¹²⁰

¹¹⁵ Divoké sny Maxipsa Fíka [filmová pohádka]. Režie: Václav Bedřich, Československo, Filmové studio Barrandov, 1983.

¹¹⁶ Divoké sny Maxipsa Fíka [filmová pohádka]. Režie: Václav Bedřich, Československo, Filmové studio Barrandov, 1983. Čas: 1:06:17

¹¹⁷ Čarovné dědictví, [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Zelenka, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1985.

¹¹⁸ Čarovné dědictví, [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Zelenka, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1985. Čas: 0:15:35

¹¹⁹ Čarovné dědictví, [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Zelenka, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1985. Čas: 0:21:51

¹²⁰ Perinbaba [filmová pohádka]. Režie: Juraj Jakubisko, Československo / Západní Německo / Itálie / Rakousko, Filmové studio Barrandov, 1985.

Přestože se tento příběh Orientu vůbec nedotýká, hned jeho v počátku můžeme vidět scénu s velbloudy a pyramidami. V magickém zobrazovadle procházejí arabští bojovníci sedící na velbloudech pouští¹²¹. Hlavní postavy pohádky na ně pro vlastní pobavení pošlu sníh a bouři. Ve sněhové vánici pak Egypťané zmateně pobíhají kolem dokola a vyjeveně křičí: „Aláhu akbar! Aláhu akbar!“¹²² V další scéně vyděšení lidé zmateně brebentí pod pyramidami a udiveně hledí na sníh¹²³.

Scéna by na první pohled mohla působit sice vtipně, ale lidé pod pyramidami se chovají jako nevzdělaní prostááci, kteří ve chvíli, kdy se setkávají s něčím novým, umí pouze křičet „Aláhu akbar!“ a pobíhat v kruhu. Zde se opět setkáváme se stereotypem hloupého pasáčka.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ano - hlupák s oslíkem (2b).

3.2.2.1.13. Pohádka o Malíčkoví (1985)¹²⁴

V tomto příběhu je možné spatřit arabské kupce a kejklíře (muže a ženy orientu) na trhu ve městě.¹²⁵ Záběr je to krátký a je možné mu přiřadit neutrální vyznění.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ano - hlupák s oslíkem (2b).

¹²¹ Perinbaba [filmová pohádka]. Režie: Juraj Jakubisko, Československo / Západní Německo / Itálie / Rakousko, Filmové studio Barrandov, 1985. Čas: 0:05:35

¹²² Perinbaba [filmová pohádka]. Režie: Juraj Jakubisko, Československo / Západní Německo / Itálie / Rakousko, Filmové studio Barrandov, 1985. Čas: 0:05:50

¹²³ Perinbaba [filmová pohádka]. Režie: Juraj Jakubisko, Československo / Západní Německo / Itálie / Rakousko, Filmové studio Barrandov, 1985. Čas: 0:06:02

¹²⁴ Pohádka o Malíčkoví [filmová pohádka]. Režie: Gunárs Piesis, Československo / Svaz sovětských socialistických republik, Řízké filmové studio (Lotyšsko), Filmové studio Barrandov, 1985.

¹²⁵ Pohádka o Malíčkoví [filmová pohádka]. Režie: Gunárs Piesis, Československo / Svaz sovětských socialistických republik, Řízké filmové studio (Lotyšsko), Filmové studio Barrandov, 1985. Čas: 0:46:51.

3.2.2.1.14. Přezůvky štěstí (1986)¹²⁶

„To bude jen z těch nešťastníků, kterých pan rytíř vykoupil ze zajetí Mohamedánů“¹²⁷, povzdechne si jedna z postav pohádky. Zde se opět jedná o vyobrazení muslimů jako nepřátel a krutých bojovníků. K negativní konotaci pak přispívá i to, že slovo mohamedán je v českém kontextu vnímáno urážlivě a sami muslimové ho považují za hanlivé¹²⁸, jelikož oni nevzývají Mohameda, to je pouhý prorok, ale Alláha, tedy boha.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - terorista (3).

3.2.2.1.15. O zatoulané princezně (1987)¹²⁹

Tato pohádka se točí kolem komediantů a cirkusu. Hlavní postava dostává kostým, který má využívat pro svá vystoupení, se slovy, jež nezapomenou vyzdvihnout jeho původ: „Je to turecký kostým“¹³⁰. Šaty vypadají jako by patřily orientální tanečnici, jsou lehoučké až skoro průhledné, patří k nim také závoj přes obličej a drobné ozdoby. Dívka v tomto tureckém kostýmu dvakrát vystupuje v manéži¹³¹ a ¹³². Zde se jedná o klasické zobrazení jednoho z hledaných stereotypů, tedy břišní tanečnice, jelikož kostým, nebo možná šaty, koupené či získané z válečné kořisti, stříhem i látkou odpovídají orientalistickému zobrazování arabských či tureckých dívek.

Kontext postavy: pozitivní.

Stereotyp: ano - břišní tanečnice (2a).

¹²⁶ Přezůvky štěstí [filmová pohádka]. Režie: Juraj Herz, Československo / Rakousko / Západní Německo, Filmové studio Barrandov, 1986.

¹²⁷ Přezůvky štěstí [filmová pohádka]. Režie: Juraj Herz, Československo / Rakousko / Západní Německo, Filmové studio Barrandov, 1986. Čas: 0:21:50.

¹²⁸ OSTRÁNSKÝ, Bronislav. Atlas muslimských strašáků, aneb, Vybrané kapitoly z "mediálního islámu". Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2428-2.

¹²⁹ O zatoulané princezně [filmová pohádka]. Režie: Antonín Kachlík, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1987.

¹³⁰ O zatoulané princezně [filmová pohádka]. Režie: Antonín Kachlík, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1987. Čas: 0:58:15

¹³¹ O zatoulané princezně [filmová pohádka]. Režie: Antonín Kachlík, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1987. Čas: 1:00:30

¹³² O zatoulané princezně [filmová pohádka]. Režie: Antonín Kachlík, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1987. Čas: 1:20:26

3.2.2.2. Pohádky natočené po roce 1989

V nadcházející části práce se budu detailněji věnovat pohádkám spadajícím do druhého typu (pohádkám typu 2a se budu věnovat až v následujících kapitolách), tedy jedná se o české filmové pohádky se zmínkou o arabských, islámských nebo tureckých reáliích, natočených po roce 1989.

3.2.2.2.1. O Janovi a podivuhodném příteli (1990)¹³³

„Ustupte z cesty. Z cesty prince Hasana. ... Ustupte z cesty, princ Hasan si jede pro princeznu Ágnes. ...“¹³⁴. V této pohádkové scéně je možné vidět obraz východního prince, který si jede pro evropskou princeznu, doprovázen sluhou, vojáky i vši další parádou, kterou si obyčejně spojujeme s orientem. Již zde je možné pocítit stereotypní zobrazování Arabů, jako bohatých šejchů toužících po evropských ženách a dívkách. . Když jde princ hádat¹³⁵, je zobrazen jako klasický arabský muž, včetně, oblečení, ozdob, chování, oblečení sluhů a výstroje vojáků. Odpověď neuhodne, i když princezna, jak říká rádce: „myslela na tvého velblouda princi“¹³⁶. Tady je opět lehce naznačeno, že když je Arab, měl by myslet na velblouda, ale hlavní linka je zaměřena na stereotyp vilného sultána.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - vilný sultán (1).

3.2.2.2.2. Freonový duch (1990)¹³⁷

V této moderní pohádce je možné hned na počátku příběhu vidět kamiony s otravnými freony mířit k pyramidám.¹³⁸

¹³³ O Janovi a podivuhodném příteli [filmová pohádka]. Režie: Ludvík Ráža, ČSFR, Česká televize, 1990.

¹³⁴ O Janovi a podivuhodném příteli [filmová pohádka]. Režie: Ludvík Ráža, ČSFR, Česká televize, 1990. Čas: 0:10:20

¹³⁵ O Janovi a podivuhodném příteli [filmová pohádka]. Režie: Ludvík Ráža, ČSFR, Česká televize, 1990. Čas: 0:32:05

¹³⁶ O Janovi a podivuhodném příteli [filmová pohádka]. Režie: Ludvík Ráža, ČSFR, Česká televize, 1990. Čas: 0:32:57

¹³⁷ Freonový duch [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Zelenka, Československo, Filmové studio Zlín, 1990.

¹³⁸ Freonový duch [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Zelenka, Československo, Filmové studio Zlín, 1990. Čas: 0:04:25

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

3.2.2.2.3. O princí, který měl o kolečko víc (1992)¹³⁹

Turecky oblečený muž a jeho doprovod vystupují z kočáru. Jejich úkolem je přivést princeznu vládci druhé poloviny světa¹⁴⁰. Takto vypadá část komplotu hlavní záporné postavy příběhu. Snaží se zbavit všech lidí s nárokem na trůn, aby se sám mohl stát vladařem.

Vymyšlení vyslanci z východu však přinášejí dary: „Na znamení lásky a obdivu k vám král druhé poloviny světa posílá skromné dárky. Zlato a brilianty ...”¹⁴¹ Přestože je tento král vymyšlený, splňuje v celku přesně stereotyp o bohatém vládci z východu, který touží po mladé evropské panně.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - vilný sultán (1).

3.2.2.2.4. Císařovy nové šaty (1993)¹⁴²

V této pohádce se v průběhu děje dvě hlavní postavy pokouší proniknout k vládci pohádkové země jako cizokrajně oděné postavy. Maskovaní jsou jako arabský kupec s dcerou¹⁴³, která má závoj a není jí vidět do tváře. „A nezapomeň, mluv s přízvukem,

¹³⁹ O princí, který měl o kolečko víc [filmová pohádka]. Režie: Svatava Simonová, Československo, Československá televize, 1992.

¹⁴⁰ O princí, který měl o kolečko víc [filmová pohádka]. Režie: Svatava Simonová, Československo, Československá televize, 1992. Čas: 0:23:11

¹⁴¹ O princí, který měl o kolečko víc [filmová pohádka]. Režie: Svatava Simonová, Československo, Československá televize, 1992. Čas: 0:25:53

¹⁴² Císařovy nové šaty [filmová pohádka]. Režie: Juraj Herz, ČR, Česká televize, 1993.

¹⁴³ Císařovy nové šaty [filmová pohádka]. Režie: Juraj Herz, ČR, Česká televize, 1993. Čas: 0:50:53

jsme přeci cizinci“¹⁴⁴. S tím, že ještě dodává: “... malá polosirota z dalekého Orientu“¹⁴⁵. Postavy zde nepůsobí ani negativně ani pozitivně, jsou neutrální.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

3.2.2.2.5. Jak si zasloužit princeznu (1994)¹⁴⁶

V pohádce je scéna, kde divák nahlíží do světa toho zlého, respektive do světa padoucha celého příběhu. Tam jsou vidět muži v turbanech a arabském oblečení, pohybují se po tržišti, v podkresu hraje „arabská“ hudba¹⁴⁷ a celkové působí obraz jako z arabského světa.

Scéna tak zobrazuje svět s nádechem toho arabského či orientálního ve spojení s něčím negativním, zlým a nebezpečným. Hlavní záporná postava příběhu je vládce této tajemné krajiny zobrazené jako Orient, a je to právě ona, která touží po mladé krásné princezně z daleké země. Opět zde nacházíme spojení orientu s určitou vilností a sexualitou. Vládce tak splňuje stereotyp vilného sultána.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - vilný sultán (1).

V další části příběhu je možné vidět dva zápasníky v tureckých kalhotách předvádějící zápas pro pobavení křesťanského panstva¹⁴⁸. Zde by se dalo říci, že se jedná o obraz „břišní tanečnice“ v mužském podání.

Kontext postavy: neutrální.

¹⁴⁴ Císařovy nové šaty [filmová pohádka]. Režie: Juraj Herz, ČR, Česká televize, 1993. Čas: 0:53:57

¹⁴⁵ Císařovy nové šaty [filmová pohádka]. Režie: Juraj Herz, ČR, Česká televize, 1993. Čas: 0:54:49

¹⁴⁶ Jak si zasloužit princeznu [filmová pohádka]. Režie: Jan Schmidt, ČR, Prague Production Partners a Česká televize, 1994

¹⁴⁷ Jak si zasloužit princeznu [filmová pohádka]. Režie: Jan Schmidt, ČR, Prague Production Partners a Česká televize, 1994. Čas: 0:31:08

¹⁴⁸ Jak si zasloužit princeznu [filmová pohádka]. Režie: Jan Schmidt, ČR, Prague Production Partners a Česká televize, 1994. Čas: 0:39:38

Stereotyp: ano - břišní tanečnice (2a).

3.2.2.2.6. Marie Růžička (1994)¹⁴⁹

V jedné ze scén pohádky je možné spatřit kejklíře předvádějící své umění před králem. Pokoutních umělců je zde mnoho a nechybí mezi nimi plivač ohně v turbanu, který vypadá jako muž z orientu, stejně tak dívka akrobatka, jež je oblečena do úboru břišní tanečnice¹⁵⁰. Je tu vlastně vidět dvakrát stejný stereotyp, jen v obráceném gardu, jednou se jedná o muže a po druhé o ženu.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ano - břišní tanečnice (2a).

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ano - břišní tanečnice (2a).

3.2.2.2.7. Kouzelný měsíc (1996)¹⁵¹

Jednou z vedlejších postav tohoto příběhu je zlý a zákeřný Prskoš¹⁵², jež je zobrazený jako vzteklý trpaslík v turbanu, s trochou nadsázky by se dalo říci, že vypadá, jako by vypadl přímo z protiturecké karikatury. Hlavní záporná postava pohádky ho využívá pro "špinavou" práci, což mu ale vůbec nevadí, spíše naopak. Prskoš se několikrát objevuje v pohádce, a vždy jako zlá a negativní postava, která škodí a je skrz na skrz podlá. Tedy obraz nepřítele, krutého válečníka a záškodníka bez špetky dobra v těle.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - terorista (3).

¹⁴⁹ Marie Růžička [filmová pohádka]. Režie: Aleš V. Horal, Česko, Česká televize, 1994.

¹⁵⁰ Marie Růžička [filmová pohádka]. Režie: Aleš V. Horal, Česko, Česká televize, 1994. Čas: 0:30:05

¹⁵¹ Kouzelný měsíc [filmová pohádka]. Režie: Václav Vorlíček, ČR, ART OKO FILMPRODUCTIONS GmbH (Mnichov), REBBECA FILM PRODUCTION, s.r.o., 1996.

¹⁵² Kouzelný měsíc [filmová pohádka]. Režie: Václav Vorlíček, ČR, ART OKO FILMPRODUCTIONS GmbH (Mnichov), REBBECA FILM PRODUCTION, s.r.o., 1996. Čas: 0:11:01

Na tržišti pak vystupuje „proslulá a skvělá vědma z Osmanské říše odhalí přímo z vaší dlaně budoucnost“¹⁵³. Přestože není vidět v žádném záběru, opět je tu přítomno ono tajemno Orientu.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

3.2.2.2.8. O perlové panně (1997)¹⁵⁴

Pohádkový příběh v jednu chvíli nabízí pohled na komedianty, kteří sice v této pohádce nejsou lidmi z Orientu, ale hrají hru, které se ve vzdálených východních krajích jistě odehrává. Herci zkoušejí představení, ve kterém se sultán chystá popravit dívku, jež je oblečena jako arabská tanečnice¹⁵⁵. „Hle dcera z pohanského plémě, co vzepřela se sultánovi, mně vládci půlměsíce, jenž v modrých polštářích si hoví“¹⁵⁶. Opět tu můžeme vidět dva stereotypy: břišní tanečnici a bohatého, krutého a vilného sultána.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ano - břišní tanečnice (2a).

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - vilný sultán (1).

3.2.2.2.9. Pták Ohnivák (1997)¹⁵⁷

¹⁵³ Kouzelný měsíc [filmová pohádka]. Režie: Václav Vorlíček, ČR, ART OKO FILMPRODUCTIONS GmbH (Mnichov), REBBECA FILM PRODUCTION, s.r.o., 1996. Čas: 0:28:01

¹⁵⁴ O perlové panně [filmová pohádka]. Režie: Vladimír Drha, ČR, Česká televize, TS Kateřiny Krejčí a Ivanky Průchové (Česká televize), Tři bratři production, studio agentury K+K art (Tři bratři production), 1997.

¹⁵⁵ O perlové panně [filmová pohádka]. Režie: Vladimír Drha, ČR, Česká televize, TS Kateřiny Krejčí a Ivanky Průchové (Česká televize), Tři bratři production, studio agentury K+K art (Tři bratři production), 1997. Čas: 036:09

¹⁵⁶ O perlové panně [filmová pohádka]. Režie: Vladimír Drha, ČR, Česká televize, TS Kateřiny Krejčí a Ivanky Průchové (Česká televize), Tři bratři production, studio agentury K+K art (Tři bratři production), 1997. Čas: 036:09

¹⁵⁷ Pták Ohnivák [filmová pohádka]. Režie: Václav Vorlíček, Česká republika a Spolková republika Německo, Art Oko Filmproductions (Německo), IN Film Praha spol. s r.o., Česká nezávislá televizní společnost, spol. s r. o. - TV NOVA, Bavorská televize (Německo), FFF Filmový Fond Bayern (Německo), 1997.

V tomto příběhu nalezneme dvě drobné zmínky a to když v jednom z obrazů za zvuku arabské hudby přichází arabský komediant s hadem¹⁵⁸ a posléze se také objeví černochoch v turbanu ochutnávající nějaké jídlo z kotlíku¹⁵⁹. Ani jedna ze scén s sebou nenese pozitivní nebo negativní konotaci, obě by bylo možné označit za neutrální, i když u prvně zmiňované by bylo možné vidět určité prvky ženského stereotypu břišní tanečnice.

Kontext postav: neutrální.

Stereotyp: ne.

Kontext postav: neutrální.

Stereotyp: ne.

3.2.2.2.10. Císař a tambor (1998)¹⁶⁰

Klasické vyprávění doprovázejí v této filmové verzi dvě postavy tureckých vyslanců, kteří čekají na audienci u císaře. Pohádka se také odehrává na pozadí „tureckých“ válek, kdy i tambor říká, že bojoval „proti Turkům, Saracénům i proti Tatarům“¹⁶¹. K tématu se vrací i sám císař v závěru pohádky při komunikaci s komorníkem: „Dnes musí jeho veličenstvo přijmout vyslance tureckého sultána. ... S Turky už válčíme tři sta let, Leopolde, tak snad pan vyslanec jeden den počká“¹⁶². Opět je zde tak Turek zobrazován jako nepřítel.

¹⁵⁸ Pták Ohnivák [filmová pohádka]. Režie: Václav Vorlíček, Česká republika a Spolková republika Německo, Art Oko Filmproductions (Německo), IN Film Praha spol. s r.o., Česká nezávislá televizní společnost, spol. s r. o. – TV NOVA, Bavorská televize (Německo), FFF Filmový Fond Bayern (Německo), 1997. Čas: 0:07:33

¹⁵⁹ Pták Ohnivák [filmová pohádka]. Režie: Václav Vorlíček, Česká republika a Spolková republika Německo, Art Oko Filmproductions (Německo), IN Film Praha spol. s r.o., Česká nezávislá televizní společnost, spol. s r. o. – TV NOVA, Bavorská televize (Německo), FFF Filmový Fond Bayern (Německo), 1997. Čas: 0:07:39

¹⁶⁰ Císař a tambor [filmová pohádka]. Režie: Václav Křístek, Česká republika, ČESKÁ TELEVIZE, Televizní studio Ostrava (ČESKÁ TELEVIZE), TS Marči Arichtevy a Marty Prachařové (Televizní studio Ostrava), 1998.

¹⁶¹ Císař a tambor [filmová pohádka]. Režie: Václav Křístek, Česká republika, ČESKÁ TELEVIZE, Televizní studio Ostrava (ČESKÁ TELEVIZE), TS Marči Arichtevy a Marty Prachařové (Televizní studio Ostrava), 1998. Čas: 0:04:49

¹⁶² Císař a tambor [filmová pohádka]. Režie: Václav Křístek, Česká republika, ČESKÁ TELEVIZE, Televizní studio Ostrava (ČESKÁ TELEVIZE), TS Marči Arichtevy a Marty Prachařové (Televizní studio Ostrava), 1998. Čas: 0:57:45

Však hlavní význam pro tuto práci mají právě velvyslanci. Je zde několik obrazů, kdy například stojí na balustrádě a ten výše postavený ukazuje znak pro proříznutí hrdla, jako reakci na dění pod nimi¹⁶³. Při dvou příležitostech^{164a165} jsou oba velvyslanci zobrazení v předsálí mezi ostatními hosty, jak se kývají ze strany na stranu a působí jakoby mentálně zaostalí.

V jedné noční scéně začínající vilnými až zvířecími zvuky obou orientálců¹⁶⁶, se vyslanci snaží svést dvě dívky, myslí si, že jde o komorné, blábolíce nesmysly v neexistujícím jazyce, nakonec se dívky se snaží uplatit nabídkou: „jeho orientální štědrost nezná mezí“¹⁶⁷. Vyslanec nabízí zlato a drahé kameny a pak na ně vytáhne chřestítka a začne jim hrozit, což působí dětinsky a opět to v sobě skrývá jistý nádech mentální retardace.

Toto pokračuje i dále, kdy v jedné scéně naprosto nesmyslně padají před procházejícím se císařem na kolena, klaní se mu podobným způsobem, jako by se modlili¹⁶⁸ k bohu a blábolí. Ještě během jejich klanění mezi nimi probíhá pes (v islámu nečisté zvíře) a císař mu dává přednost před vyslanci¹⁶⁹. V jedné z posledních scén velvyslanec stihne ještě jednou ukázat gesto pro uříznutí hlavy, jako trest nad jedním z padouchů.

¹⁶³ Císař a tambor [filmová pohádka]. Režie: Václav Krístek, Česká republika, ČESKÁ TELEVIZE, Televizní studio Ostrava (ČESKÁ TELEVIZE), TS Marči Arichtevy a Marty Prachařové (Televizní studio Ostrava), 1998. Čas: 0:10:53

¹⁶⁴ Císař a tambor [filmová pohádka]. Režie: Václav Krístek, Česká republika, ČESKÁ TELEVIZE, Televizní studio Ostrava (ČESKÁ TELEVIZE), TS Marči Arichtevy a Marty Prachařové (Televizní studio Ostrava), 1998. Čas: 0:15:12

¹⁶⁵ Císař a tambor [filmová pohádka]. Režie: Václav Krístek, Česká republika, ČESKÁ TELEVIZE, Televizní studio Ostrava (ČESKÁ TELEVIZE), TS Marči Arichtevy a Marty Prachařové (Televizní studio Ostrava), 1998. Čas: 0:17:45

¹⁶⁶ Císař a tambor [filmová pohádka]. Režie: Václav Krístek, Česká republika, ČESKÁ TELEVIZE, Televizní studio Ostrava (ČESKÁ TELEVIZE), TS Marči Arichtevy a Marty Prachařové (Televizní studio Ostrava), 1998. Čas: 0:31:58

¹⁶⁷ Císař a tambor [filmová pohádka]. Režie: Václav Krístek, Česká republika, ČESKÁ TELEVIZE, Televizní studio Ostrava (ČESKÁ TELEVIZE), TS Marči Arichtevy a Marty Prachařové (Televizní studio Ostrava), 1998. Čas: 0:32:04

¹⁶⁸ Císař a tambor [filmová pohádka]. Režie: Václav Krístek, Česká republika, ČESKÁ TELEVIZE, Televizní studio Ostrava (ČESKÁ TELEVIZE), TS Marči Arichtevy a Marty Prachařové (Televizní studio Ostrava), 1998. Čas: 1:00:53

¹⁶⁹ Císař a tambor [filmová pohádka]. Režie: Václav Krístek, Česká republika, ČESKÁ TELEVIZE, Televizní studio Ostrava (ČESKÁ TELEVIZE), TS Marči Arichtevy a Marty Prachařové (Televizní studio Ostrava), 1998. Čas: 0:32:04

Obě postavy vyslanců zde naplňují stereotyp vilných sultánů a z celé pohádky vycházejí velice negativně.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - vilný sultán (1).

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - vilný sultán (1).

3.2.2.2.11. Královna bublin (1999)¹⁷⁰

Přestože se v tomto příběhu námi hledaný kontext mihne jenom na několik vteřin, nese v sobě jasný stereotyp vilného sultána toužícího po mladé evropské dívce. “Poslechněte ó křesťané tuhle píseň truchlivou, kterak sultán v Cařihradě láskou planul vášnivou”¹⁷¹ (objevuje se obraz blonděaté slečny).

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - vilný sultán (1).

3.2.2.2.12. Princezna ze mlejna 2 (2000)¹⁷²

Další česká pohádka, která se odehrává na pozadí války s Turkem. Hlavní postava Jindra musí narukovat a vydat se do války. Zde naráží na nepřítele. Turci, oblečení jako arabové respektive spíše Berbeři či Tuaregové, útočí záludně v noci, křičí jako tlupa barbarů a úplně nesmyslně se ženou kolem stojícího vozu. K útoku používají oštěpy a luky proti střelným zbraním¹⁷³, což je velice důležitý prvek, jelikož odkazuje k zaostalosti nepřítele.

¹⁷⁰ Královna bublin [filmová pohádka]. Režie: Jiří Suchý, Česká republika, Česká televize, 1999.

¹⁷¹ Královna bublin [filmová pohádka]. Režie: Jiří Suchý, Česká republika, Česká televize, 1999. Čas: 0:12:59

¹⁷² Princezna ze mlejna 2 [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, S PRO ALFA FILM CZ, a. s., Barrandov Studio a. s. (spolupráce), ČESKÁ TELEVIZE (spolupráce), TS Jiří Kavan (ČESKÁ TELEVIZE), 2000.

¹⁷³ Princezna ze mlejna 2 [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, S PRO ALFA FILM CZ, a. s., Barrandov Studio a. s. (spolupráce), ČESKÁ TELEVIZE (spolupráce), TS Jiří Kavan (ČESKÁ TELEVIZE), 2000. Čas: 1:22:27

V dalších obrazech například turečtí vojáci hledají generála mezi mrtvými¹⁷⁴, arabský velitel na ně vykřikuje rozkazy¹⁷⁵, Jindra (sám nezkušený šermíř) bojuje s dvěma protivníky a vítězí¹⁷⁶. Na závěr přijíždí velitel Turků a krutě pokřikuje na hrdiny pohádky¹⁷⁷, u čehož se směje.

V tomto příběhu jsou Turci vykresleni jako krutý nepřítel, který je zaostalý, co se zbraní týče a chová se jako tlupa neorganizovaných barbarů, co se organizace boje týká.

Kontext postav: negativní.

Stereotyp: ano - terorista (3).

Kontext postav: negativní.

Stereotyp: ano - terorista (3).

3.2.2.2.13. Fimfárum Jana Wericha (2002)¹⁷⁸

¹⁷⁴ Princezna ze mlejna 2 [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, S PRO ALFA FILM CZ, a. s., Barrandov Studio a. s. (spolupráce), ČESKÁ TELEVIZE (spolupráce), TS Jiří Kavan (ČESKÁ TELEVIZE), 2000. Čas: 1:25:40

¹⁷⁵ Princezna ze mlejna 2 [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, S PRO ALFA FILM CZ, a. s., Barrandov Studio a. s. (spolupráce), ČESKÁ TELEVIZE (spolupráce), TS Jiří Kavan (ČESKÁ TELEVIZE), 2000. Čas: 1:26:44

¹⁷⁶ Princezna ze mlejna 2 [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, S PRO ALFA FILM CZ, a. s., Barrandov Studio a. s. (spolupráce), ČESKÁ TELEVIZE (spolupráce), TS Jiří Kavan (ČESKÁ TELEVIZE), 2000. Čas: 1:27:25

¹⁷⁷ Princezna ze mlejna 2 [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, S PRO ALFA FILM CZ, a. s., Barrandov Studio a. s. (spolupráce), ČESKÁ TELEVIZE (spolupráce), TS Jiří Kavan (ČESKÁ TELEVIZE), 2000. Čas: 1:28:19

¹⁷⁸ Fimfárum Jana Wericha [filmová pohádka]. Režie: Vlasta Pospíšilová, Česká republika, Krátký Film Praha a. s., Studio Jiřího Trnky (Krátký Film Praha a. s.), ČESKÁ TELEVIZE, Centrum tvorby pro děti a mládež (ČESKÁ TELEVIZE), Aurel Klimt, Martin Vandas, 2002.

V jednom z příběhů se můžeme se setkat^{179a 180} s domem¹⁸¹ „U turecký hlavy“¹⁸². Během vyprávění pak letí hlava Turka přes obrazovku a nakonec se mění ve džbán zlata¹⁸³.

Zde se opět jedná o zobrazení Turka jako nepřítele, jemuž je morální sekát hlavu, stejně jako spojení Turka a orientu s obrazem zlata a bohatství.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - terorista (3).

3.2.2.2.14. Čert ví proč (2003)¹⁸⁴

V tomto příběhu jde vlastně o záměnu, kdy se čert toužící po princezně vydává za knížete, jenž je namalován a oblečen na arabský způsob¹⁸⁵. „Přichází vzácný host kníže Lagrus z východního království.“¹⁸⁶ Zde tak přebírá postava Araba opět negativní konotaci spojenou s myšlenkou, že když už se má postava převléci za někoho vilného

¹⁷⁹ Fimfárum Jana Wericha [filmová pohádka]. Režie: Vlasta Pospíšilová, Česká republika, Krátký Film Praha a. s., Studio Jiřího Trnky (Krátký Film Praha a. s.), ČESKÁ TELEVIZE, Centrum tvorby pro děti a mládež (ČESKÁ TELEVIZE), Aurel Klimt, Martin Vandas, 2002. Čas: 1:00:58.

¹⁸⁰ Fimfárum Jana Wericha [filmová pohádka]. Režie: Vlasta Pospíšilová, Česká republika, Krátký Film Praha a. s., Studio Jiřího Trnky (Krátký Film Praha a. s.), ČESKÁ TELEVIZE, Centrum tvorby pro děti a mládež (ČESKÁ TELEVIZE), Aurel Klimt, Martin Vandas, 2002. Čas: 1:03:01

¹⁸¹ Stavba skutečně existuje, ale nese název dům U Turkovy hlavy.

¹⁸² Fimfárum Jana Wericha [filmová pohádka]. Režie: Vlasta Pospíšilová, Česká republika, Krátký Film Praha a. s., Studio Jiřího Trnky (Krátký Film Praha a. s.), ČESKÁ TELEVIZE, Centrum tvorby pro děti a mládež (ČESKÁ TELEVIZE), Aurel Klimt, Martin Vandas, 2002. Čas: 1:02:11.

¹⁸³ Fimfárum Jana Wericha [filmová pohádka]. Režie: Vlasta Pospíšilová, Česká republika, Krátký Film Praha a. s., Studio Jiřího Trnky (Krátký Film Praha a. s.), ČESKÁ TELEVIZE, Centrum tvorby pro děti a mládež (ČESKÁ TELEVIZE), Aurel Klimt, Martin Vandas, 2002. Čas: 1:05:21

¹⁸⁴ Čert ví proč, [filmová pohádka]. Režie: Roman Vávra, Česká republika a Slovensko, Verbascum, s. r. o., MEDIAREX MOVIE, spol. s r. o., ČESKÁ TELEVIZE (zadavatel), Centrum tvorby pro děti a mládež (ČESKÁ TELEVIZE), BAMAC Production Company, Slovenská televízia, Barrandov Studio a. s., 2000.

¹⁸⁵ Čert ví proč, [filmová pohádka]. Režie: Roman Vávra, Česká republika a Slovensko, Verbascum, s. r. o., MEDIAREX MOVIE, spol. s r. o., ČESKÁ TELEVIZE (zadavatel), Centrum tvorby pro děti a mládež (ČESKÁ TELEVIZE), BAMAC Production Company, Slovenská televízia, Barrandov Studio a. s., 2000. Čas: 0:55:08

¹⁸⁶ Čert ví proč, [filmová pohádka]. Režie: Roman Vávra, Česká republika a Slovensko, Verbascum, s. r. o., MEDIAREX MOVIE, spol. s r. o., ČESKÁ TELEVIZE (zadavatel), Centrum tvorby pro děti a mládež (ČESKÁ TELEVIZE), BAMAC Production Company, Slovenská televízia, Barrandov Studio a. s., 2000. Čas: 0:55:08

či nemravného, je to princ z východu, v našem případě odpovídající stereotypu vilného sultána.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: vilný sultán (1).

3.2.2.2.15. Nejkrásnější hádanka (2008)¹⁸⁷

“Ty mameluku,¹⁸⁸ zazní v jednu chvíli pohádkou, když se chudý mladík nezachová podle představ vyšší společnosti. Je tak označen za hlupáka či neotesance. Toto spojení bylo rozebráno výše.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - vesničan s oslíkem.

3.2.2.2.16. Dům U Zlatého úsvitu (2009)¹⁸⁹

V příběhu si policista stěžuje, když říká „kmitám jako mouřenín“¹⁹⁰ a přestože tím zde zřejmě myslí černého otroka, slovo mouřenín je také používáno pro označení muslimů nebo Turků. „Mouřenín (z lat. Maurus, něm. Mohr) znamenalo pův. Maura, potom přeneseno na černocho, zvláště pak nazývání tak muhammedánští obyvatelé sev. Afriky.“¹⁹¹ Bylo by tak možné ho opět vnímat negativně, ale jedná se zřejmě až o druhotný význam, tedy ponechávám konotaci neutrální.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

¹⁸⁷ Nejkrásnější hádanka [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česko, Barrandov Studio a. s., Barrandov Productions s.r.o. (spolupráce), FALCON a.s. (koprodukce), RWE Česká republika a.s. (koprodukce), TV NOVA (koprodukce), 2008.

¹⁸⁸ Nejkrásnější hádanka [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česko, Barrandov Studio a. s., Barrandov Productions s.r.o. (spolupráce), FALCON a.s. (koprodukce), RWE Česká republika a.s. (koprodukce), TV NOVA (koprodukce), 2008. Čas: 0:14:10

¹⁸⁹ Dům U Zlatého úsvitu [filmová pohádka]. Režie: Pavel Jandourek, Česká republika, Česká televize, 2009.

¹⁹⁰ Dům U Zlatého úsvitu [filmová pohádka]. Režie: Pavel Jandourek, Česká republika, Česká televize, 2009. Čas: 0:24:35

¹⁹¹ OTTO, Jan. Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopædie obecných vědomostí. Internet Archive [online]. [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: <http://archive.org/stream/ottvslovnknauni40ottogooog#page/n875/mode/2up> Str. 796.

„Pravá turecká, měli ste někdy? ... aj turecký medík máme ... Turci, tací Turci, aby jim to nevychladlo, tak si to dají do turbanu.“¹⁹² Zde se jedná o pozvánku na kávu, tedy neutrální zmínku.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

(I když i zde by se dalo pochybovat, jak to celé je myšleno, jelikož nabídka na kávu přichází od staršího komedianta, který si zve mladičkou dívku k sobě do maringotky se zřejmým úmyslem, který je jasně naznačen a zapadá do celkového kontextu příběhu. Ale to bychom již zacházeli zřejmě příliš daleko.)

3.2.2.2.17. Tajemství staré bambitky (2011)¹⁹³

„Jednou v kruté zimě vytáhnul na Turka, já byl tehdy kuchařem v jeho polní kuchyni a ti Turci se ukryli ve skalách z tureckého medu. Co to je turecký med? Tehdy jsme přišli na to, že turecký med v teple taje jako u tebe v puse. Ale v zimě je tvrdý jako skála a tvůj děd ty Turky oblehnul a počkal do jara, až vysvitne sluníčko, a když se do té skály z medu opřelo slunce, tak se všichni Turci do toho medu zabořili, pak se přilepili a nemohli se ani hnout a my jsme vyhráli.“¹⁹⁴ Tento příběh vypráví kuchař mladému princovi, a občas to vypadá, jako by se tažení sám zúčastnil. Opět se tu objevuje motiv protitureckých (protiosmanských) válek. Přestože je zjemněn vtipným pohádkovým vyprávěním, opět je zde Turek zobrazován jako krutý a vlastně i trochu hloupý nepřítel.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - terorista (3).

¹⁹² Dům U Zlatého úsvitu [filmová pohádka]. Režie: Pavel Jandourek, Česká republika, Česká televize, 2009. Čas: 1:16:05

¹⁹³ Tajemství staré bambitky [filmová pohádka]. Režie: Ivo Macharáček, Česká republika, Česká televize, 2011.

¹⁹⁴ Tajemství staré bambitky [filmová pohádka]. Režie: Ivo Macharáček, Česká republika, Česká televize, 2011. Čas: 0:08:59

Dále se v pohádce vyskytují ještě další spíše neutrální zmínky či slovní spojení: „V Orientu například mají krále tři“¹⁹⁵ nebo „Krynde pane Otomane“¹⁹⁶, i jeden další obraz tureckého obchodníka ve fezu¹⁹⁷, které je duplikovaný o několik minut později, kdy tento turecký obchodník ve fezu pokřikuje na návsi a slaví¹⁹⁸. Tyto obrazy je možné definovat jako neutrální.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

3.2.2.2.18. Čertova nevěsta (2011)¹⁹⁹

V této české pohádce se příběh opět točí kolem tématu námluv. Za zvuků arabské hudby přichází černocho, oblečený jako Arab, a na princeznu mluví nesrozumitelnou vymyšlenou řečí, která zní jako arabština²⁰⁰. „Přichází Sultán Ahmal Ahdal Nedal z Nejdál“²⁰¹, uvádí prince konferenciér a princ skrze tlumočnicka povídá: „Výsosti jsem

¹⁹⁵ Tajemství staré bambitky [filmová pohádka]. Režie: Ivo Macharáček, Česká republika, Česká televize, 2011. Čas: 0:19:09

¹⁹⁶ Tajemství staré bambitky [filmová pohádka]. Režie: Ivo Macharáček, Česká republika, Česká televize, 2011. Čas: 0:19:59

¹⁹⁷ Tajemství staré bambitky [filmová pohádka]. Režie: Ivo Macharáček, Česká republika, Česká televize, 2011. Čas: 0:55:53

¹⁹⁸ Tajemství staré bambitky [filmová pohádka]. Režie: Ivo Macharáček, Česká republika, Česká televize, 2011. Čas: 0:57:53

¹⁹⁹ Čertova nevěsta [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, Media Pro Pictures s.r.o., Golem Film s. r. o., Barrandov Studio a. s. (koprodukce), RWE Česká republika a.s. (koprodukce), Universal Production Partners, a. s. (koprodukce), 2011.

²⁰⁰ Čertova nevěsta [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, Media Pro Pictures s.r.o., Golem Film s. r. o., Barrandov Studio a. s. (koprodukce), RWE Česká republika a.s. (koprodukce), Universal Production Partners, a. s. (koprodukce), 2011. Čas: 0:30:37

²⁰¹ Čertova nevěsta [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, Media Pro Pictures s.r.o., Golem Film s. r. o., Barrandov Studio a. s. (koprodukce), RWE Česká republika a.s. (koprodukce), Universal Production Partners, a. s. (koprodukce), 2011. Čas: 0:30:26

zcela ohromen vaší krásou, budete největší ozdobou mého harému.“²⁰² Zde je pak možné opět spatřovat onen obraz vilného sultána z orientu, což je podtrženo ještě zmínkou o harému.

Celá postava dostává ještě negativnější tón, když se zjevuje ďábel a princ nic neudělá pro záchranu nevěsty, jen na ni hledí z okna, když je unášena²⁰³. „Perský princ, říkal jsi, že jí máš rád,“²⁰⁴ snaží se král otec přemluvit prince k záchraně princezny, ten však se slovy: wa alejkum salam²⁰⁵ prchá.

V tomto případě je možné jasně označit postavu prince za negativní.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - vilný sultán (1).

3.2.2.2.19. Kozí příběh se Sýrem (2012)²⁰⁶

Kreslený příběh se tématu arabského nebo islámského světa jen tak lehce dotýká. Hrdinové pohádky jdou například ve dvou obrazech kolem pyramid a zpívají si ²⁰⁷ a

²⁰² Čertova nevěsta [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, Media Pro Pictures s.r.o., Golem Film s. r. o., Barrandov Studio a. s. (koprodukce), RWE Česká republika a.s. (koprodukce), Universal Production Partners, a. s. (koprodukce), 2011. Čas: 0:31:25

²⁰³ Čertova nevěsta [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, Media Pro Pictures s.r.o., Golem Film s. r. o., Barrandov Studio a. s. (koprodukce), RWE Česká republika a.s. (koprodukce), Universal Production Partners, a. s. (koprodukce), 2011. Čas: 0:39:55

²⁰⁴ Čertova nevěsta [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, Media Pro Pictures s.r.o., Golem Film s. r. o., Barrandov Studio a. s. (koprodukce), RWE Česká republika a.s. (koprodukce), Universal Production Partners, a. s. (koprodukce), 2011. Čas: 0:40:21

²⁰⁵ Čertova nevěsta [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, Media Pro Pictures s.r.o., Golem Film s. r. o., Barrandov Studio a. s. (koprodukce), RWE Česká republika a.s. (koprodukce), Universal Production Partners, a. s. (koprodukce), 2011. Čas: 0:40:25

²⁰⁶ Kozí příběh se sýrem [filmová pohádka]. Režie: Jan Tománek, Česká republika, Art And Animation Studio, Bontonfilm, Česká televize, 2012.

²⁰⁷ Kozí příběh se sýrem [filmová pohádka]. Režie: Jan Tománek, Česká republika, Art And Animation Studio, Bontonfilm, Česká televize, 2012. Čas: 0:35:04

²⁰⁸. Pak také, když se král chystá od komořího převzít: „Přestárlý kozí až z Turecka,“²⁰⁹ ale odmítá ho se slovy: „Já ti dám až z Turecka, ty podvodníku.“²¹⁰

Všechny tyto obrazy nebo slovní výměny je možné označit za neutrální vyjádření.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

3.2.2.2.20. Šťastný smolař (2012)²¹¹

Jediná drobná zmínka vhodná pro náš výzkum je slovní hříčka „Mezi Istanbulem a novým Yorkem“²¹². Toto spojení se dá označit za neutrální.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

3.2.2.2.21. Kovář z Podlesí (2013)²¹³

Pohádka o kováři z Podlesí je založena na legendě o bitvě s Osmany. „Turecká vojska se blížila z jedné strany a císařská z druhé. ... Turci se však zachovali proradně a zaútočili dříve, než měli naši vykopáno“²¹⁴. Už zde je vidět, jak vypravěč nahlíží na nepřátele, jako na proradné i kruté, jelikož “od bitvy s Turkem tady nemáme žádné

²⁰⁸ Kozí příběh se sýrem [filmová pohádka]. Režie: Jan Tománek, Česká republika, Art And Animation Studio, Bontonfilm, Česká televize, 2012. Čas: 0:35:42

²⁰⁹ Kozí příběh se sýrem [filmová pohádka]. Režie: Jan Tománek, Česká republika, Art And Animation Studio, Bontonfilm, Česká televize, 2012. Čas: 1:01:21

²¹⁰ Kozí příběh se sýrem [filmová pohádka]. Režie: Jan Tománek, Česká republika, Art And Animation Studio, Bontonfilm, Česká televize, 2012. Čas: 1:01:39

²¹¹ Šťastný smolař [filmová pohádka]. Režie: Jiří Strach, Česká republika a Slovensko, Česká televize, 2012.

²¹² Šťastný smolař [filmová pohádka]. Režie: Jiří Strach, Česká republika a Slovensko, Česká televize, 2012. Čas: 1:01:13

²¹³ Kovář z Podlesí [filmová pohádka]. Režie: Pavel Göbl, Česká republika, Slovensko, Next Production, Česká televize (koprodukce), Universal Production Partners (koprodukce), Rozhlas a televízia Slovenska (koprodukce), Incognito Production (koprodukce), 2013.

²¹⁴ Kovář z Podlesí [filmová pohádka]. Režie: Pavel Göbl, Česká republika, Slovensko, Next Production, Česká televize (koprodukce), Universal Production Partners (koprodukce), Rozhlas a televízia Slovenska (koprodukce), Incognito Production (koprodukce), 2013. Čas: 0:06:57

chlapy”²¹⁵. Později se právě kovář zmiňuje o kusu hrnce: “Ten jsem našel po bitvě s Turkem”.²¹⁶ Je vidět, že tato událost zanechala mezi obyvateli trvalou stopu.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - terorista (3).

3.2.2.2.22. Svatojánský věneček (2015)²¹⁷

Příběh o Svatojánském věnečku se odehrává daleko od pohádkového světa Orientu, přesto si do něj našla cestu dvě spojení: “ztepilá jako sultánova šavle”²¹⁸ a “já jsem perský princ”.²¹⁹ Ani jedna z nich však nenese námi hledané prvky.

Kontext zmínky: neutrální.

Stereotyp: ne.

3.2.2.2.23. Alenka v zemi zázraků (2018)²²⁰

„Udělám vám turka”²²¹ ozve se hned na počátku příběhu. Zde to neznamená nic jiného, než uvaření kávy. To, čemu se v české republice říká “turecká káva”, tedy káva pouze zalitá horkou vodou, je v Turecku (i jinde na světě s výjimkou Slovenska) věc prakticky neznámá.

Kontext postavy: neutrální.

²¹⁵ Kovář z Podlesí [filmová pohádka]. Režie: Pavel Göbl, Česká republika, Slovensko, Next Production, Česká televize (koprodukce), Universal Production Partners (koprodukce), Rozhlas a televízia Slovenska (koprodukce), Incognito Production (koprodukce), 2013. Čas: 0:14:37

²¹⁶ Kovář z Podlesí [filmová pohádka]. Režie: Pavel Göbl, Česká republika, Slovensko, Next Production, Česká televize (koprodukce), Universal Production Partners (koprodukce), Rozhlas a televízia Slovenska (koprodukce), Incognito Production (koprodukce), 2013. Čas: 0:19:11

²¹⁷ Svatojánský věneček [filmová pohádka]. Režie: Jiří Strach, Česko, Česká televize, 2015.

²¹⁸ Svatojánský věneček [filmová pohádka]. Režie: Jiří Strach, Česko, Česká televize, 2015. Čas: 0:34:11

²¹⁹ Svatojánský věneček [filmová pohádka]. Režie: Jiří Strach, Česko, Česká televize, 2015. Čas: 0:42:58

²²⁰ Alenka v zemi zázraků [filmová pohádka]. Režie: Jana Kristina Studničková, Otakáro Maria Schmidt, České republika, Otakáro Maria Schmidt, Jana Kristina Studničková, JesuPrague Film, 2018.

²²¹ Alenka v zemi zázraků [filmová pohádka]. Režie: Jana Kristina Studničková, Otakáro Maria Schmidt, České republika, Otakáro Maria Schmidt, Jana Kristina Studničková, JesuPrague Film, 2018. Čas: 0:03:09.

Stereotyp: ne.

O něco později je možné vidět divadelní představení, kde se objevuje Sultán a říká „Já jsem Turek a ...“²²² v představení jde očividně o výběr ženy nebo milenky, jelikož před něj předstupují evropské dívky a snaží se mu zalíbit. Zde se opět objevuje obraz vilného Turka toužícího po evropských dívkách.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - vilný sultán (3).

3.2.2.2.24. Čertoviny (2018)²²³

„Mameluk jeden“²²⁴ ozve se na začátku pohádky. Přestože Mameluci patřili v jednu chvíli k vládcům Egypta, v českém jazyce má tento výraz jiný význam a internetové slovníky ho překládají jako „pitomec, nešika nebo neohrabanec“²²⁵.

Zde by se tedy dalo říci, že slovo, tak jak je použité, má negativní význam i stereotypu hlupáka s oslíkem.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - vesničan s oslíkem.

3.2.3. Typ druhý - pohádky odehrávající se celé či zčásti v arabském či muslimském (atd.) světě (2a)

Jelikož se tyto příběhy prakticky celé odehrávají ve světech, královstvích i krajinách, které by šlo vnímat jako islámské, turecké nebo arabské, je mnohem složitější definovat základní motivy, které by šlo analyzovat. Liší se totiž například časovou dotací daného prostředí, počtem postav či komplexností příběhu.

²²² Alenka v zemi zázraků [filmová pohádka]. Režie: Jana Kristina Studničková, Otakáro Maria Schmidt, České republika, Otakáro Maria Schmidt, Jana Kristina Studničková, JesuPrague Film, 2018. Čas: 0:44:18

²²³ Čertoviny [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, Fénix Film, GPIMMO (koprodukce), TTP Invest (koprodukce), Michal Šabršula (koprodukce), 2018.

²²⁴ Čertoviny [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, Fénix Film, GPIMMO (koprodukce), TTP Invest (koprodukce), Michal Šabršula (koprodukce), 2018. Čas: 0:15:45

²²⁵ Dobrý slovník [online]. [cit. 2020-09-27]. Dostupné z: <http://www.dobryslovník.cz/cestina?mameluk>

Zvolil jsem tedy přístup, který mi dovolí pohádky nejen analyzovat, ale také vzájemně porovnat. Z každého příběhu vyberu hlavní postavy (ty co mají jméno, důležité postavení či ve filmu zasahují do děje), a ty pak podrobím stejné analýze jako pohádky v předešlých skupinách. Postav nebude z jedné pohádky vybráno více než pět. Tento počet je odvozen od možností jednotlivých pohádek a postav, které by splňovaly definici postav hlavních. Na závěr pak provedu zhodnocení zobrazovaného světa z hlediska jeho pozitivního, neutrálního nebo negativního vyznění pro diváka, stejně tak ze stránky faktografické blízkosti reálnému světu.

3.2.3.1. Pohádky natočené před rokem 1989

3.2.3.1.1. Švanda dudák (1937)²²⁶

Česká pohádka o dudákovi, který vyrazil do světa hledat štěstí. Díky očarovaným dudám se mu daří. Dojde do města, kterému vládne sultán, a rozveselí jeho dceru. Ta si chce Dudáka vzít i přes jeho odpor, čemuž brání Švandova snoubenka ale i princ, jemuž je zaslíbena princezna.

Díky intrikám podvodníka Pantaleona Vocílky se ke svatbě již skoro schyluje, přesto k ní nakonec nedochází a to díky zásahu princeznina snoubence. Tato krátká epizoda však stačí k tomu, aby Švanda přišel o snoubenku, peníze i věhlas. Vocílka prchá, Švanda putuje do vězení a jeho milá se vrací domů. Přestože by se příběh mohl zdát ztracený, není tomu tak a díky své lásce se milenci opět shledají a příběh šťastně končí.

Princezna Zulika

Princezna Zulika je již na první pohled oblečená jako orientální tanečnice a při prvním seznámení s její postavou v příběhu dokonce i zatančí, čímž jen podtrhuje daný stereotyp. Je krásná a zamilovaná, naivní, sobecká a marnivá. "Vem si mě za ženu,"²²⁷ rozkazuje po té, co Švandu zná jen pár minut. Když pochopí, že dudákovu srdce patří jiné ženě, začne ihned vyhrožovat.

²²⁶ Švanda dudák [filmová pohádka]. Režie: Svatopluk Innemann, Československo, Kinofilm Brno, 1937.

²²⁷ Švanda dudák [filmová pohádka]. Režie: Svatopluk Innemann, Československo, Kinofilm Brno, 1937. Čas: 0:46:15

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - břišní tanečnice (2a).

(Vizuálně je tu potvrzen stereotyp břišní tanečnice. Pokud bychom se nad příběhem zamysleli více do hloubky a rozebrali ho o vrstvu hlouběji, bylo by zde možné objevit i stereotyp vilného sultána jen v obráceném gardu. Vilná bohatá dcera sultána, krásná orientální vladařka, touží po mladém chudém chlapci, chce ho získat a to, i za použití hrozeb.)

Sultán Aleonoros

Aleonoros je pohádkový vládce v tradičním slova smyslu. Působící dojmem starostlivého otce, který se stará o dceru. Přesto však zkomplikuje život Švandovi, když začne chystat jeho svatbu aniž by se ho pořádně zeptal na jeho názor. Ve své podstatě v tom ale není zlý úmysl, pouze snaha udělat dceři radost a odměnit dudáka. Jako postava působí neutrálně a nesplňuje ani jeden ze stereotypů.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

Princ

Mocný válečník, jehož reakcí na zasnoubení princezny Zuliky s dudákem, je obsazení paláce vlastními vojáky. Zobrazen je v plné zbroji jako krutý bojovník. Je zajímavé si všimnout, že dokonce jeden z jeho strážců má na sobě tzv. kufiu, která je většinou atributem Palestinců, Arabů nebo teroristů.

Princ poté, co nechá dudáka zatknout, dokonce vyhrožuje jeho krajanům. Když posílá podvodníka Pantaleona Vocílku pryč, nabádá ho: "Běž a vrať se k lidem vašich krajin a zvěstuj tam, že se tu stane takovou měrou každému, kdo se opováží své kroky do našich zemí za podobným cílem obrátit."²²⁸ V této větě se skrývá v celku jasná hrozba.

Kontext postavy: negativní.

²²⁸ Strakonický dudák [filmová pohádka]. Režie: Karel Steklý, Československo, Studio uměleckého filmu, 1955. Čas: 1:03:29

Stereotyp: ano - terorista (3).

Prostředí pohádky

Prostředí pohádky je romantizované, ale ulice města působí dojmem, jako by šlo o Jeruzalém. Princezna je obklopena dívkami, které vypadají jako členky harému. Mluva postav více odpovídá české konverzaci než té blízkovýchodní. Přestože se část v celku podstatná příběhu odehrává ve světě s muslimskými, arabskými nebo tureckými rysy, příliš toho z něj nevidíme. Pohádkový svět orientu zde tak působí jako kulisa pro české vyprávění.

3.2.3.1.2. Poklad Ptačího ostrova (1952)²²⁹

Příběh se odehrává na ostrově, kde si všichni žijí dobře a v relativním blahobytu. Tento blažený stav, ale trvá jen do chvíle, kdy rybář zachrání piráta, jenž mu prozradí cestu k ukrytému pokladu. O hromadě zlata se díky breptandě doslechnou všichni obyvatelé ostrova, společně ho posléze naleznou a rozhodnou se, že si ho rozdělí.

Již samotné dělení však provázejí problémy, zlato přineslo rozkol dovnitř do té chvíle klidné a chápající komunity. Jakmile jsou všichni bohatí, nikdo nechce pracovat, nikdo nerybaří, nepeče chleba a lidé hladoví. Ostrov pomalu chátrá, společnost se hroutí a lidé jsou nešťastní, přestože bohatí.

Rybář pro záchranu ostrova a jeho obyvatel přemluví uzdraveného piráta, aby si svůj poklad vzal zpět a tím zachránil městečko. Pirát souhlasí, ale na svém odchodu celý poklad utopí a odchází tak z prázdnými kapsami. V městečku se po krátkém období lítosti vše vrací do starých kolejí.

Rybář

Hodný mladý rybář snaží se zbohatnout. Dlouho se mu to nedaří, je sice pracovitý, ale v rybolovu bohatství nalézt zřejmě nejde. Jednou přijde ale obrovská bouře a hned po ní rybář zachrání piráta. Ten mu během léčení prozradí pravdu o pokladu, včetně jeho umístění. Ve chvíli, kdy se lidé v městečku začnou kvůli pokladu hádat, pošle

²²⁹ Poklad Ptačího ostrova [filmová pohádka]. Režie: Karel Zeman, Československo, Filmové studio Barrandov, 1952.

piráta, aby si svůj poklad vzal zpět. Přestože rybáře na chvíli přepadne touha po zlatu, nakonec udělá správnou věc a zachrání tak všechny.

Kontext postavy: pozitivní

Stereotyp: ne.

Piráta Ibrahim

Na moři zachráněný krutý pirátský kapitán, který má ukrytý na ostrově velký poklad. Okrádá kupce, vraždí a prodává děti do tureckého otroctví. Je hrozbou pro všechny.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - terorista.

Prostředí pohádky

Atmosféra pohádky se blíží reálnému světu a to i přestože je velice zjednodušený pro pochopení i těch nejmenších diváků a je kreslený.

3.2.3.1.3. Strakonický dudák (1955)²³⁰

Česká pohádka o dudákovi, který vyrazil do světa hledat štěstí. Díky magickým dudám se mu daří, dojde do města, kterému vládne sultán a rozveselí jeho dceru. Ta si ho chce vzít, ale tomu brání Švandova snoubenka, jež za ním přišla. Podvodník Pantaleon Vocílka je však rozdělí a Švandu čeká bohatství. Později o vše přichází a vrací se domů za dívkou Dorotkou, které se omluví, jelikož mu dochází, že ona je to jediné štěstí.

Princezna Zulika

Je pyšná a bezcitná, vybere si Švandu za ženicha, aniž by se ho zeptala, tím roztočí kolo tragédií, které však nakonec dobře skončí. Je sice postavou vesměs negativní, ale nespadá ani do jedné z kategorií stereotypů, které hledáme.

Kontext postavy: negativní.

²³⁰ Strakonický dudák [filmová pohádka]. Režie: Karel Steklý, Československo, Studio uměleckého filmu, 1955.

Stereotyp: ne.

Sultán Aleonoros

Místní vládce působí spravedlivě a jako starostlivý otec, který se stará o dceru. Přesto však zkomplikuje život Švandovi dudákovi. Jako postava působí neutrálně a nesplňuje ani jeden ze stereotypů.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

Princ Alamir

Mocný válečník, jehož reakcí na zasnoubení princezny Zuliky je útok na palác. Je zobrazen v plné zbroji jako krutý válečník. Princ poté, co nechá dudáka zatknout, dokonce vyhrožuje jeho krajanům.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - terorista (3).

Prostředí pohádky

Prostředí tohoto vyprávění je zčásti velice romantizované a ulice působí jako by se postavy pohybovaly v Jeruzalémě. Princeznu obsluhují mladé dívky a prince doprovázejí vojáci. Ze světa, kde se příběh odehrává, vidíme prakticky jen několik ulic a palác.

3.2.3.1.4. Labakan (1956)²³¹

Jedná se o klasickou pohádku na tradiční téma. Krejčovský učeň Labakan je snílek a domýšlivec. Opovrhuje ostatními mladíky i dívkami. Myslí si, že je něco lepšího a když došije krásné šaty, vezme si je a hraje si na pána. Potkává Omara, vracejícího se syna panovníka, ukradne mu dýku, jeho poznávací znamení, a začne se za něj vydávat. Nakonec oběma sultán, na popud své ženy, zadá úkol, který má rozsoudit, kdo je kdo.

²³¹ Labakan [filmová pohádka]. Režie Václav Krška, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1956.

Oba mají ušít šaty. Labakan samozřejmě uspěje, čímž, ale prozradí, kým doopravdy je. Labakanovi se příběh nakonec pouze zdá a tak má možnost se napravit.

Labakan

Postava Labakana je snílkem, toužícím po velkém bohatství, opovrhuje svými vrstevníky i svojí vlastní společenskou situací. Ukradne drahé oblečení i dýku princí Omarovi. Na konci příběhu se ale polepší a přijme svůj úděl. Přestože nenaplnuje žádný ze stereotypů, je zde zobrazen jako zloděj a člověk bez charakteru.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ne.

Princ Omar

Oproti tomu je princ Omar zosobněním ušlechtilosti a udatnosti. Labakanovi nejdříve pomůže a pak se pokouší, vždy čestně a podle pravidel, získat své místo zpět. Ani on nenaplnuje žádný z klasických stereotypů, ale je postavou pozitivní.

Kontext postavy: pozitivní.

Stereotyp: ne.

Fatma

Dívka je předobrazem vesnické holky, která je zamilovaná do Labakana, ani zde není možné nalézt žádný z námi hledaných stereotypů.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

Sultánova žena Zoraida

Sultánka hned během prvního setkání s dvěma mladíky okamžitě poznává, který ze dvou princů je jejím synem. Právě na její popud sultán svolí ke zkoušce, která má prokázat, který z mužů je opravdovým následníkem trůnu.

Kontext postavy: pozitivní.

Stereotyp: ne.

Sultán

Vládce je zde zobrazen jako moudrý, přestože trochu tvrdohlavý. Na počátku preferuje Labakana jako svého syna. Ale nakonec uzná nárok Omara a svoji chybu odčiní.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne

Prostředí pohádky

Přestože se příběh odehrává v kulisách pohádkového světa Orientu, jeho protagonisté se chovají jako by byli z tehdejší socialistické společnosti, mají na sobě sice arabské/turecké oblečení, ale chovají se jako na venkově ve východní či střední Evropě. Toto asi nejlépe vystihuje hned na počátku pohádky pozdrav: "Alláh s tebou!"²³², což je reminiscence na křesťanské "Bůh s tebou", které ale islám nezná. Stejně tak následná cesta Fatmé domů, kdy laškuje s mladíky, kteří ji zvou k sobě a na večerní zábavu, by v muslimském světě nebyla možná, spíše v socialistickém světě balkánských republik, kde je příběh také natáčen.

Je také zvláštní pozorovat, jak jsou hlavní postavy v obličejích bělejší než zbytek představitelů místního obyvatelstva. Jako by existovaly linie dělící tmavší sluhy a otroky od bělejších pánů a paní.

Ve scéně, kdy se sultánův syn má představit své matce, tančí tanečnice a tanečníci, jsou polonazi²³³ a je zde tak možné nalézt odkaz na jistou smyslnost orientu, která patří k jednomu z velkých stereotypů této části světa.

Pohádka Labakan se celá odehrává na území, kterému vládne sultán. Přestože, ale jsou kulisy muslimské (arabské či turecké), herci se chovají jako by byli v křesťanské (socialistické) Evropě. Muslimská kultura zde slouží jako kulisa pro evropský příběh.

²³² Labakan [filmová pohádka]. Režie Václav Krška, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1956. Čas: 0:06:53

²³³ Labakan [filmová pohádka]. Režie Václav Krška, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1956. Čas: 0:42:24

Při změně několika slov a kulis by se mohl odehrát v jakémkoliv českém městě dané doby.

Přestože pohádka obsahuje řadu stereotypů, v mnoha případech i několik chyb, nepůsobí negativním dojmem, spíše se pohybují v neutrální rovině a zápornost postava vychází z jejich činů a chování, nikoliv z jejich původu nebo víry.

Přestože hlavní postavy nevykazují ani jeden z námi definovaných stereotypů, můžeme vidět mnoho stereotypů na okolních postavách stejně jako na mnoha rysech společnosti jako takové.

3.2.3.1.5. Legenda o lásce (1956)²³⁴

Tato pohádka je příběh lásky i sebeobětování. Vládkyně obětuje svou krásu záchraně mladší sestry. Když se posléze obě zamilují do téhož muže, vládkyně nese těžce svoji prohru. Nakonec ale ustoupí a mladíkovi slíbí, že pokud ze železné skály vyláme bez cizí pomoci pramen vody, mladičkou princeznu si bude moci vzít za ženu. Trvá to léta, možná i desetiletí, ale nakonec se projekt zdaří a milenci tak mohou být spolu.

Princezna Mehmene Banu

Princezna se v tomto příběhu vzdá své krásy, aby zachránila život své sestře. Později se však zamiluje do mladíka, který však uteče právě s její mladou a krásnou sestřičkou. Přestože to je žena, dal by se zde najít stereotyp vilného sultána. Ona je vládkyně, bohatá a mocná, chce získat mladého a krásného muže, a neváhá proto udělat cokoliv. "Víš, že sem harémem vede tajné schodiště?"²³⁵ Což je vlastně zvláštní poznámka, jelikož k čemu je vladařce harém?

Za zmínku zde stojí, že obě princezny jsou "bělejší" než zbytek postav v příběhu.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ano - vilný sultán

²³⁴ Legenda o lásce [filmová pohádka]. Režie Václav Krška, ČSSR/Bulharsko, Filmové studio Barrandov, 1956.

²³⁵ Pohádky tisíce a jedné noci [filmová pohádka]. Režie: Karel Zeman, Československo, Filmové studio Barrandov, 1974. Čas: 0:46:59. Čas: 0:35:43

Princena Širín

Princezna je naivní a dalo by se říci, že až hloupá. Zamiluje se, uteče, a pak čeká. Pomalu stárne. Je zobrazována jako tradiční princezna, kterou je třeba zachránit, je krásná, ale sama toho příliš nezmůže.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

Ferchad - malíř

Ferchad je klasický hrdina, který je objektem spalující lásky starší vladařky, zatímco on miluje tu mladší. Je podroben opravdu těžké životní zkoušce, jelikož lámání kamene je stranou jednou, ale osamělost na hoře, je možná ještě svízelnější. Získání vody pro obyčejné lidi se pro něj nakonec stává důležitějším posláním, než láska sama. Uspěje, získá milovanou dívku a pomůže tak celému městu.

Kontext postavy: pozitivní.

Stereotyp: ne.

Vezír

“Vím, kdybych dala na tvoji radu, byli by oba ukřižováni.”²³⁶ Vezír je zde zobrazován jako krutý a bezcitný, myslí jenom na sebe. Miloval princezna Mechemene Banu, ale přestal, když obětovala svou krásu pro svoji sestru.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ne.

Chůva

Snaží se pomoci svému synovi stát se malířem, zato prozradí tajnou cestu k Širín.

Kontext postavy: neutrální.

²³⁶ Legenda o lásce [filmová pohádka]. Režie Václav Krška, ČSSR/Bulharsko, Filmové studio Barrandov, 1956.

Stereotyp: ne.

Prostředí pohádky

Pohádkový svět Orientu je zde zobrazen vcelku věrně, i když hlavní téma příběhu, a tím je nedostatek vody, je také jedním z oněch stereotypů o arabském, potažmo islámském či tureckém světě.

3.2.3.1.6. Zlaté kapradí (1963)²³⁷

Prostý pasáček ovcí získá díky své zpočátku dobré povaze za ženu lesní vílu. Tohoto daru si ale neváží, opije se a nechá se naverbovat do války s Turkem. "Náš hrdý císařský prapor v rukou těch psů pohanských, tureckých,"²³⁸ říká v jednu chvíli generál. Díky kouzelné košili přežije všechna nebezpečství, plní úkoly a je neustále povyšován. Všimne si ho generálova dcera a kvůli ní málem zapomene na svoji vílu. Urozená slečna s si mladíkem však pouze hraje, nutí ho do nebezpečných úkolů, a zároveň jím pohrdá.

Sultán

"Tvůj otec byl pes," hřímá sultán na své podřízené. Je krutý a všichni se ho bojí, nechává popravovat nebo mrzačit své služebníky za drobné chyby, a to i v případě, že jeho poddaní ze ně nenesou žádnou vinu.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - krutý válečník.

Velitel vezírových stájí

Nesplnil svůj úkol, měl hlídat sultánova koně, které byl ale ukraden. Za to je uškrcen hedvábnou stuhou. Na první pohled působí trochu hloupě a bezpáteřně.

Kontext postavy: neutrální.

²³⁷ Zlaté kapradí [filmová pohádka]. Režie Jiří Weiss, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1963.

²³⁸ Zlaté kapradí [filmová pohádka]. Režie Jiří Weiss, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1963. Čas: 0:41:50.

Stereotyp: ne.

Eunuch

Jelikož nedokáže ohlídat sultánův harém, je oslepen. Hlavní postava pohádky totiž ukradne přímo z této obyčejně velice silně střežené komnaty (v tomto případě stanu) náhrdelník z perel.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

Prostředí pohádky

Příběh se odehrává v atmosféře válek s Turkem. Většina setkání s vojáky nepřítele se tak děje na bitevním poli nebo uvnitř tureckého tábora. Turečtí vojáci jsou zde zobrazováni jako válečníci a nepřátelé. Přestože jsou reálie tábora popsány vesměs v souladu s realitou, i zde se najde řada stereotypů či zjednodušení. Turečtí vojáci tak například buď mluví česky nebo nesrozumitelnou hatmatilkou, která má připomínat turečtinu. Je zde zobrazen harém, jenž je často spojován s Orientem, smyslností, nemravností atd. Všichni služebníci sultána jsou zobrazeni jako loutky bez vůle, které dělají jen to, co je jim nařízeno.

3.2.3.1.7. Pohádky tisíce a jedné noci (1974)²³⁹,

Celkem sedm krátkých příběhů je v této pohádce spojeno do jednoho delšího vyprávění. Sindibáda tak můžeme vidět, jak putuje po zemi obrů, čelí magnetové hoře či nástrahám mořského sultána, v tomto vlastně již tradičním vyprávění nechybí ani létající koberec.

Sindibád

Sindibád je hlavní postava celého příběhu. Jde o námořníka, kterému je domovem moře a nebojí se riskovat. Díky náhodě i svému přičinění prožívá zajímavá

²³⁹ Pohádky tisíce a jedné noci [filmová pohádka]. Režie: Karel Zeman, Československo, Filmové studio Barrandov, 1974.

dobrodružství. Je klasickým princem tradiční pohádky, avšak nesplňuje ani jeden z námi hledaných stereotypů.

Kontext postavy: pozitivní.

Stereotyp: ne.

Sultán Muhamed

„Moudrý sultán se ale zamyslel.“²⁴⁰ Přestože působí zpočátku až děsivě, ukáže se jako moudrý vládce, který hrdinu ihned neodsoudí, ale přemýšlí a nakonec ho na základě svědectví své dcery jako nevinného osvobodí.

Posléze si však ze Sindibáda udělá sluhu, který je nucen ho nosit na svém hřbetu. Hrdina to však snáší s trpělivostí, jelikož to považuje za čest : ... „ ale nestěžoval jsem si, opravdu ne, alespoň nahlas jsem si nestěžoval“²⁴¹

Sultán je zde zobrazen jako vládce sice spravedlivý, ale někdy malicherný a necitelný vůči svým poddaným, což není ani pozitivní ani negativní obraz.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

Princezna

Princezna zkoumá perlový náhrdelník, který by mohl být její, jen kdyby řekla, a pronese: „Pusťte toho nevinného člověka, to nejsou mé perly, tak krásný náhrdelník jsem nikdy neměla.“²⁴² Pomáhá tak chudému námořníkovi a díky ní je osvobozen, očištěn a přijat do paláce.

Kontext postavy: pozitivní.

²⁴⁰ Pohádky tisíce a jedné noci [filmová pohádka]. Režie: Karel Zeman, Československo, Filmové studio Barrandov, 1974. Čas: 0:13:22.

²⁴¹ Pohádky tisíce a jedné noci [filmová pohádka]. Režie: Karel Zeman, Československo, Filmové studio Barrandov, 1974. Čas: 0:16:23

²⁴² Pohádky tisíce a jedné noci [filmová pohádka]. Režie: Karel Zeman, Československo, Filmové studio Barrandov, 1974. Čas: 0:13:53.

Stereotyp: ne.

Tanečnice

Sindibád ve svém dobrodružství unese mladou dívku ze sultánovy zahrady a to vlastně náhodou, když se pokouší ukrást jablko (což je mimochodem v křesťanské tradici symbolem hříchu). „Potom ta malá tanečnice ve mně našla zalíbení,”²⁴³ vypráví. Zde je tak dívka ztělesněním stereotypu břišní tanečnice, a je také tak pojmenována.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ano - břišní tanečnice (2a).

Starý sultán

„Ostrovu vládl starý sultán, zrovna se zlobil na celý svět,”²⁴⁴ popisuje Sindibád dalšího vladaře. Tento sultán dává prohledávat celý ostrov a hledá svoji dceru, která mu utekla s milencem. Když jim, výměnou za bezedný pytel peněz, pomůže Sindibád uniknout, je zadržen a snaží se vykoupit. Sultán je však chamtivý a tak mu měšec ukradne a pokusí se ho zabít. Chamtivý sultán se pak těší ze zlata, stejně jako jeho vojáci. Nakonec nikdo nedokáže zastavit příval zlata, jelikož se Sindibáda zapomněli zeptat na magické slovo, a ostrov se potápí pod tíhou drahého kovu do moře.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - vilný sultán (1)

Princezna z posledního příběhu

Krásná princezna pomáhá Sindibádovi utéci z vězení, jelikož se do něj zamilovala. Zpodobňuje tak emancipovanou ženu, které se nebojí jít za svým cílem.

Kontext postavy: pozitivní.

Stereotyp: ne.

²⁴³ Pohádky tisíce a jedné noci [filmová pohádka]. Režie: Karel Zeman, Československo, Filmové studio Barrandov, 1974. Čas: 0:39:33

²⁴⁴ Pohádky tisíce a jedné noci [filmová pohádka]. Režie: Karel Zeman, Československo, Filmové studio Barrandov, 1974. Čas: 0:46:59.

Prostředí pohádky

V příběhu vystupují různé postavy, pekař je například zamračený, zloděj vykrádající sultánovu pokladnici vychytralý, sultánova stráž přísná, trosečníci nápomocní atd. Přes jistou romantizaci je, ale svět Sindibádových dobrodružství popsán docela realisticky, i když ani zde se autor nedokáže vyvarovat řady stereotypů.

Sultánova zahrada je tak zobrazena jako krásné místo plné nádherných dívek, které si hrají, jedí ovoce, hrají na hudební nástroje, zkrášlují se a užívají si krásy kolem²⁴⁵. V tomto obraze by bylo možné nalézt stereotyp vilného sultána, ale pouze v náznaku a vzdáleně. Naopak dívky zde spadají do kategorie "břišních tanečnic" vcelku jasně.

Obyvatelé neznámého ostrova²⁴⁶ se chovají jako nevzdělaní "vesničané", když utíkají před koněm, kterého neznají. Ženy zde většinou vidíme jako konkubíny. Vojáky zase jako jednolitou bandu, jež je nepřátelská a agresivní. Měšťany autoři vyobrazují jako vážené muže kroucí hlavy a sultány jako zlé, mstivé a kruté vládce.

3.2.1.3.8. Čarodějův učeň (1977)²⁴⁷

Přestože se značná část pohádky odehrává mimo pohádkový svět Orientu, její závěr je zasazen do prostředí tureckého vojenského tábora.

Turecký sultán

„Než jsem stihl promluvit, poznal jsem tureckou pohostinnost,“²⁴⁸ popisuje setkání s velitelem turecké armády hlavní postava příběhu Krabat. Turecký sultán je zobrazen jako krutý vládce hrající šachy se shrbeným sluhou, kterého bije, stejně jako bezdůvodně uhodí Krabata, který je proměněn v krkavce. Krabat je pak zmlácen sluhy sultána.

²⁴⁵ Pohádky tisíce a jedné noci [filmová pohádka]. Režie: Karel Zeman, Československo, Filmové studio Barrandov, 1974. Čas: 0:37:42.

²⁴⁶ Pohádky tisíce a jedné noci [filmová pohádka]. Režie: Karel Zeman, Československo, Filmové studio Barrandov, 1974. Čas: 0:57:55.

²⁴⁷ Čarodějův učeň [filmová pohádka]. Režie: Karel Zeman, Československo, Filmové studio Barrandov, 1977.

²⁴⁸ Čarodějův učeň [filmová pohádka]. Režie: Karel Zeman, Československo, Filmové studio Barrandov, 1977. Čas: 01:05:07.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - terorista (3).

Prostředí pohádky

Vojenský tábor je hlídán „po zuby ozbrojenými strážemi“²⁴⁹, které pak pronásledují Krabata unikajícího z vojenského ležení, jsou zobrazení jako krutí a brutální nepřátelé, kteří se pokouší zabít prchajícího Krabata a jeho přítele, jehož zachrání.

3.2.3.1.9. Přeludy pouště (1982)²⁵⁰

Příběh se odehrává na ostrově, kde se bohatý sultán odvděčí chudému mladíkovi za záchranu života. Dá mu tolik půdy, kolik dokáže za jeden den obejít. Co se zpočátku zdá být velkou odměnou, se mění v noční můru, během které hrdina příběhu Mamlúk přichází skoro o vše.

Mamlúk

Zpočátku naivní mladík poznává komplikovanost i komplexitu života a vládnutí. Pomalu se ztrácí v zákrutech daru, který dostal od panovníka. Nic, ani pomoc lidem a štědrost, totiž není tak příjemné a jednoduché, jak by se na počátku mohlo zdát. Mamlúk se stává zlým, krutým, ale také posedlým. Poznává, že lidé nemusí být vždy dobří a že darovaná půda není vše. Ztrácí se na své cestě a jen těžko hledá cestu zpět.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

Sultán

Arogantní a krutý vládce, neváží si půdy ani lidí. Přesto je chytrý a očividně není špatným panovníkem. Je zde tak zvláštní protiklad toho, že na jednu stranu vypadá

²⁴⁹ Čarodějův učeň [filmová pohádka]. Režie: Karel Zeman, Československo, Filmové studio Barrandov, 1977. Čas: 01:06:33

²⁵⁰ Přeludy pouště [filmová pohádka]. Režie: Abdelhafidh Bouassida, Československo/Tunisko, Filmové studio Barrandov, Carthago Films Tunis, SATPEC Tunis, KF Praha, 1982.

jako milovaný, na druhou stranu se chová jako krutý tyran. V kontextu příběhu, ale působí negativně.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ne.

Rádce Sidi Ali

Tvrdý a nekompromisní, snaží se Mamlúkovi ukázat, jak bude žít, když bude bohatý. Možná vypadá jako krutý, ale je moudrý, i když v mnoha případech spíše praktický než soucitný.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

Statkář

Je hamižný a zlý, jeho matka se pokusí Mamlúka otrávit, nakonec je ze sedla shozen vlastními čeledíny a zapuzen.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ne.

Fatima

Milující dívka, kterou se snaží Mamlúk nalézt a získat. Je pro něj podporou, ale i možnou zkázkou. Díky ní hlavní postava schází ze své vlastní stezky osudu a života. Láska k ní mu přivodí pád, ale zároveň mu i pomáhá.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

Prostředí pohádky

Prostředí pohádky je vykreslené velice přesně, koproducentem pohádky je i Tunisko, tato spolupráce se očividně odrazila na realističnosti prostředí.

3.2.3.1.10. Tři veteráni (1983)²⁵¹

Příběh klasické české pohádky Tři veteráni se odehrává v časově přesně nedefinovaném období. Hlavní postavy příběhu, Bimbác, Pankrác a Servác, se ale právě vrací z tureckých válek.

První odkaz na „mohamedány“ se objevuje již v 18. minutě, když si Bimbác chce s pomocí získaného kouzelného předmětu nabrknout vojáky a se slovy „Machometánů bylo deset ... proto si Turci vyskakovali.“²⁵² rekonstruovat bitvu.

Muslimští vojáci jsou zde zpodobněni v klasické póze křičících barbarů, kteří se obrátí na útěk hned, jakmile uvidí dobře disciplinované evropské vojáky a přestanou být v převaze. Zatímco dragouni mají střelné zbraně, machometáni vlastní středověké meče, halapartny a atd. Zde je vidět hned několik stereotypů v jednom záběru.

Děj se posléze²⁵³ přesouvá do země zvané Monte Alba, která vykazuje zřejmé rysy i stereotypy turecké říše. Může se jednat o parafrázi na Balkán nebo jiné části Osmanské říše.

Hospodský Sup

Hospodský Sup je hned zpočátku zobrazen jako prostý, přesto trochu chamtivý, hoteliér, který chce cigarety s velbloudem. Je vlastně karikaturou tureckého hoteliéra, založenou na stereotypu, čemuž dopomáhá i čapka na hlavě.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

Princezna Bosana

²⁵¹ Tři veteráni [filmová pohádka]. Režie Oldřich Lipský, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1984.

²⁵² Tři veteráni [filmová pohádka]. Režie Oldřich Lipský, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1984. Čas: 0:17:26.

²⁵³ Tři veteráni [filmová pohádka]. Režie Oldřich Lipský, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1984. Čas: 0:25:28

Princezna Bosana je oblečena při prvním setkání jako orientální tanečnice a úplně překypuje smyslností, se kterou si i hraje s veterány. Využívá ji k tomu, aby je oklamala a získala od nich, co nejvíce.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ano - břišní tanečnice (2a).

Králův ministr

Úlisný poradce hned během večere navrhne, že by měli veterány obrat o jejich kouzelné předměty. Přestože pracuje pro místního krále, působí mnohem více evropsky.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ne.

Král Pikola

Již první setkání s králem je vlastně tak nějak ikonické, jelikož jeho otázka: „Co jste mi přivezli?“ odkazuje na chamtivost, která je občas připisována východním despotům. Stejně jako je demonstrována krutost ve chvíli, kdy nabídne právě obdrženou dýmku svému poradci, ale hned mu ji zase odebere a celé scénu doprovází slovy: „Pukni se ... ale závistí.“ Takto bych mohl pokračovat i dále, ale pro vytvoření si určité představy by to pro tuto práci mohlo stačit.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ne.

Prostředí pohádky

Hlavní město je zobrazeno jako zaostalá vesnice, plná líných lidí, kteří spí a nic nedělají. I bazar (obyčejně nejživější část jakéhokoli blízkovýchodního města) tu je zaprášená, tichá, všichni prodejci dřímají a ničeho si nevšímají, stejně tak nikde ani noha a vše obklopují hejna much. To se změní při rozvinutí praporu „ať žijí naši

cizinci”²⁵⁴, když se lidé začnou probouzet a tři hlavní postavy vítat. Mávají mávátky, poskakují a působí jako by byli mentálně retardovaní. Tem samý dav o pár minut později naopak veterány vyhání, spílá jim a hází po nich kameny a to pod praporci s nápisy jako “Cizinec není našinec” nebo “Cizinci do Ciziny”²⁵⁵

3.2.3.1.11. Falešný princ (1984)²⁵⁶

Hlavní postavou pohádky je líný, ale šikovný krejčovský tovaryš Labakan. Nechá se okouzlit drahými šaty a bohatstvím, vydává se za prince, který se akorát navrátí po letech ke svým rodičům. Skutečný princ se ale dožaduje svého místo a Labakan je nakonec prozrazen.

Labakan

Postava Labakana ukradne šaty bohatého muže, jenž by se rád stal rádce samotného sultána. Jelikož se mu podaří složit záhadný hlavolam, věří, že se mu nyní plní všechna jeho přání. Utratí zlaté knoflíky z pláště za koně i další věci, nerozumně rozhazuje a hraje si na velkého pána. Labakan je nakonec okraden a nezůstane mu nic. Potká prince Omara, spřátelí se a vyslechne jeho příběh. Začne se za něj vydávat, ale díky královi zkoušce je prozrazen.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

Princ Omar

Princ Omar je slušný a přátelský, je zobrazen jako prototyp dobrého vládce. Vždy se chová slušně a vychovaně.

Kontext postavy: pozitivní.

Stereotyp: ne.

²⁵⁴ Tři veteráni [filmová pohádka]. Režie Oldřich Lipský, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1984. Čas: 0:31:45

²⁵⁵ Tři veteráni [filmová pohádka]. Režie Oldřich Lipský, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1984. Čas: 0:44:30

²⁵⁶ Falešný princ [filmová pohádka]. Režie: Dušan Rapoš, Československo/Západní Německo, Slovenská filmová tvorba Bratislava, 1983.

Sultán

Sultán je zpočátku velice důvěřivý až dětinský. Labakan ho zmate chytrými řeči a lichotkami, jimž sultán velice vděčně naslouchá. Posléze už mu sultánovo ego nedovolí přiznat chybu. Přesto je někdy zobrazován jako hlupák, což vyvrcholí přiznáním: "Dokonce jsem se kvůli tomu naučil aj psát', ale ne všechno, jen tolko, abych mohl vyrít patřičnej nápisy."²⁵⁷

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ne.

Sultánka

Sultánka je moudrá a rozumná, a to přestože ji vede její mateřská láska a cit, jež chová ke svému synovi, pravému Omarovi. Díky jejímu nápadu nakonec vyjde najevo, kdo je pravý princ a kdo je krejčí.

Kontext postavy: pozitivní.

Stereotyp: ne.

Omarova nevěsta

Mladá dívka, která je zaslíbena Omarovi, ihned pozná, který muž je opravdový princ. Snaží se mu pomoci, je to emancipovaná mladá žena, jež jde za svým snem a cílem.

Kontext postavy: pozitivní.

Stereotyp: ne.

Prostředí pohádky

Opět je zde možné vidět určitý trend, kdy hlavní postavy jsou běloši, kdežto ostatní obyvatelé daného prostředí jsou tmavší pleti. Stejně tak princ i další důležité postavy jsou oblečeny mnohem více po evropsku než zbytek dvora.

²⁵⁷ Falešný princ [filmová pohádka]. Režie: Dušan Rapoš, Československo/Západní Německo, Slovenská filmová tvorba Bratislava, 1983.Čas: 1:15:31

“Mašaláh, inšaláh, bismalá,”²⁵⁸ křičí několikrát dav, jsou to nahodile použitá slova, která znějí jako arabština. V tomto případě známá arabská slova: inšálláh (dáli bůh), mašallah (bůh požehnej) a bismala (ve jménu boha).

“Ani člověku, ani koňovi, ani stromu, ba ani ženě,”²⁵⁹ nesmí rádci prozradit sultánův plán. Zde je těžké říci, jestli je daná věta symbolem mužské nadřazenosti nebo jen sultánův strach, aby se informace nedozvěděla jeho žena, která je v tom případě i jeho protivnicí.

3.2.3.2. Pohádky natočené po roce 1989

3.2.3.2.1. Lotrando a Zubejda (1996)²⁶⁰

Lotrando a Zubejda je příběhem o záchraně princezny chudým, přesto ale vzdělaným, mladíkem, přesněji řečeno zbojníkem. Sultánova delegace hledá doktora, ale místo toho přivádí drvoštěpa Drnce a jeho pomocníka Lotranda. Za pomoci seker vykácí stromy před princezninými okny, tudíž k ní může slunce, čímž princeznu uzdraví. Mladý pár si vyzná lásku a Lotrando si Zubejdu odvádí domů.

Zubejda

Krásná princezna a ústřední postava celé pohádky. Již první pohled na tuto mladou dívku nenechá nikoho na pochybách, že je to dívka vyrůstající v harému a přestože jde o princeznu, její oblečení by se spíše hodilo k dívce jiného řemesla. Její postava je však pozitivní, jelikož je hodná a zamiluje se mladého Lotranda.

Kontext postavy: pozitivní.

Stereotyp: ano - břišní tanečnice (2a).

Solimán

²⁵⁸ Falešný princ [filmová pohádka]. Režie: Dušan Rapoš, Československo/Západní Německo, Slovenská filmová tvorba Bratislava, 1983. Čas: 0:36:32.

²⁵⁹ Falešný princ [filmová pohádka]. Režie: Dušan Rapoš, Československo/Západní Německo, Slovenská filmová tvorba Bratislava, 1983. Čas: 1:07:13

²⁶⁰ Lotrando a Zubejda [filmová pohádka]. Režie Karel Smyczek, Magic Box, ČR/F/BG, 1996.

Sultán Solimán působí dojmem trochu natvrdlého bohatého vládce, který si vydržuje otrokyně. Svoji dceru rozmazluje a chytrosti také příliš nepobral. Kупuje si křesťanské otrokyně a tím splňuje jeden ze základních stereotypů. V příběhu však rozhodně není negativní postavou.

Kontext postavy: pozitivní.

Stereotyp: ano - vilný sultán (1).

Hálí

Hálí je vedoucí expedice, která se do světa vydala hledat doktora pro princeznu. Přestože jde o vysoce postavenou osobu je zobrazován jako natvrdlý, hloupý a prostý, stejně tak jeho chování vytváří dojem prošťáčka, jako postava je v příběhu neutrální

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ano - hlupák s oslíkem (2b).

Bélí (Zélí)

Bélí je člen expedice hledající doktora, během celého příběhu působí jako by inteligence opravdu příliš nepobral. (Postava se jménem Zélí, je charakterově napsaná jakoby přes kopírák, proto je možné ji definovat stejně jako postavu Béliho.)

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ano - hlupák s oslíkem (2b).

La Mad

Jde o postavu princezniny služebné, která je zároveň sultánovou otrokyní. Přestože používá jméno La Mad, jmenuje se Madla a je z České kotliny. Tato postava svým chováním splňuje stereotyp břišní tanečnice. Jelikož princezně pomáhá, je postavou jistě pozitivní.

Kontext postavy: pozitivní.

Stereotyp: ano - břišní tanečnice.

Prostředí pohádky

Země Sultána Solimána je prostředím plným stereotypů, které jsou typické i pro dnešní debatu o islámu, o arabském světě nebo o muslimech obecně.

Princezna se do milého Lotranda například zamiluje hlavně proto, že jí chůva Madla vysvětlí, že v Čechách může mít muž jen jednu ženu, oproti tradičnímu stereotypu, který tvrdí, že každý muslim může mít žen několik. V reálném světě je mnohoženství ve velkém množství islámských zemí zakázáno, ale i tam, kde je povoleno, bývá výjimkou. “Méně než 1% muslimských mužů žije v Afghánistánu, Pákistánu, Bangladéši, Íránu a Egyptě s více jak jednou manželkou - ve všech zemích, kde je tato praxe legální, přinejmenším pro muslimy.”²⁶¹

Když přichází Lustig do hlavního města odkazuje na zaostalost arabského světa, respektive jeho lékařství, které již ale vychází z podstaty pohádky, kdy musí přijít “nefalšovaný a studovaný doktor od nás, kdepak mastičkáři a šarlatáni”²⁶², aby princeznu vyléčili. Tento kontext se nese celou pohádkou a je tak možné vidět obraz chytrého, prostého a nezkaženého západu, proti hloupému, zaostalému a morálně pokroucenému východu.

3.2.3.2.2. Fimfárum 2 (2006)²⁶³

V tomto souboru příběhů je také jeden s názvem Hrbáci z Damašku.²⁶⁴ Vypráví osud bratrů Behemrillahých. Z původních třinácti dětí přežili morovou ránu v Damašku jenom tři, Inad, Syahuk a Babekan. Jsou hrbatí, škaredí a jednoocí, ale mečíři jsou vynikající. Zlé pomluvy a provokace vedou k vraždě jednoho nabubřelého mladíka.

²⁶¹ KRAMER, Stephanie. Polygamy is rare around the world and mostly confined to a few regions. Pew Research Centre [online]. [cit. 2021-01-21]. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2020/12/07/polygamy-is-rare-around-the-world-and-mostly-confined-to-a-few-regions>

²⁶² Lotrando a Zubejda [filmová pohádka]. Režie Karel Smyczek, Magic Box, ČR/F/BG, 1996. Čas: 0:14:43.

²⁶³ Fimfárum 2 [filmová pohádka]. Režie: Vlasta Pospíšilová, Břetislav Pojar, Aurel Klimt, Jan Balej, Česká republika, MAUR film s. r. o., Universal Production Partners, a. s. (koprodukce), ČESKÁ TELEVIZE (koprodukce), Centrum tvorby pro děti a mládež (ČESKÁ TELEVIZE), KRÁTKÝ FILM PRAHA a. s. (koprodukce), MICHAEL SAMUELSON LIGHTING PRAGUE s. r. o. (koprodukce), 1937.

²⁶⁴ Fimfárum 2 [filmová pohádka]. Režie: Vlasta Pospíšilová, Břetislav Pojar, Aurel Klimt, Jan Balej, Česká republika, MAUR film s. r. o., Universal Production Partners, a. s. (koprodukce), ČESKÁ TELEVIZE (koprodukce), Centrum tvorby pro děti a mládež (ČESKÁ TELEVIZE), KRÁTKÝ FILM PRAHA a. s. (koprodukce), MICHAEL SAMUELSON LIGHTING PRAGUE s. r. o. (koprodukce), 1937. Čas: 0:39:44

Bratři jsou nakonec vyhnáni z města a musí se protloukat životem. Babekan nakonec dojde štěstí, ale jeho bratři se ho snaží vydírat. Babekanova žena se je díky souhře několika nedorozumění pokusí utopit. Ve vodě nakonec skončí i Babekan a celou situaci nakonec zachrání až místní vládce s titulem kalifa.

Babekan

Pracovitý muž, které je ale žárlivý a trochu naivní. Za své bohatství je vděčný své šikovnosti, bratrům nabídne peníze, když ho nechají být, ale jim to nestačí.

Kontext postavy: pozitivní.

Stereotyp: ne.

Inad a Syahuk

Ve chvíli, kdy zjistí, že je jejich bratr bohatý, snaží se ho vydírat a přizivit se na jeho štěstí a bohatství. Sice jsou také šikovní, ale zároveň i žárliví a chamtiví. Oba bratři ve své podstatě vystupují jako jedna postava a proto je zařazují do výčtu společně.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ne.

Nosič Hasan

Hasan je hloupým, ale ve své podstatě dobrým, a silným nosičem. Stane se nástrojem Babekanovy manželky, je to on, kdo hodí hrbáče do řeky. Nečiní tak z nenávisti, ale z touhy vykonat svoji práci dobře. Je zde však možné nalézt stereotyp prošťáčka s oslíkem.

Kontext postavy: neutrální.

Stereotyp: ano - hlupák s oslíkem (2b).

Nahoudova vdova

Manželka nožiře, u kterého pracoval Babekan v Bagdádu. Ihned po smrti svého muže uloví šikovného Babekana a vdá se za něj, prozradí mu, jak pálit z datlí alkohol a velice zbohatnou. Nakonec se pokouší oba bratry utopit v řece.

Kontext postavy: negativní.

Stereotyp: ne.

Kalif Wattika-Billaha

Kalif je spravedlivým mužem, jenž zachrání Babekanovu manželku před utopením v Tigridu. Koupí úlovek od rybářů, tři pytle s třemi bratry, a zaplatí jim více než spravedlivou cenu. Poté tři hrbáče probere a celou situaci moudře vyřeší. Kalif tak působí jako moudrý vládce a nesplňuje žádný z hledaných stereotypů.

Kontext postavy: pozitivní.

Stereotyp: ne.

Prostředí příběhu

Celkově je příběh zasazen do oblasti Sýrie a Iráku. Města a situace jsou popsány velice dobře, bez velkých stereotypů i zjednodušování. Prostředí tak odpovídá realitě, i když se stále pohybujeme v pohádkovém světě.

3.3. Shrnutí analyzovaných pohádek

Celkem prošlo hlubší analýzou 52 pohádek, z toho 26 bylo natočeno před rokem 1989 a 26 po roce 1989. Tyto pohádky spadají do kategorie: pohádky se zmínkou 2) a podkategorie: pohádky odehrávající se celé či zčásti v arabském či muslimském (atd.) světě 2a)

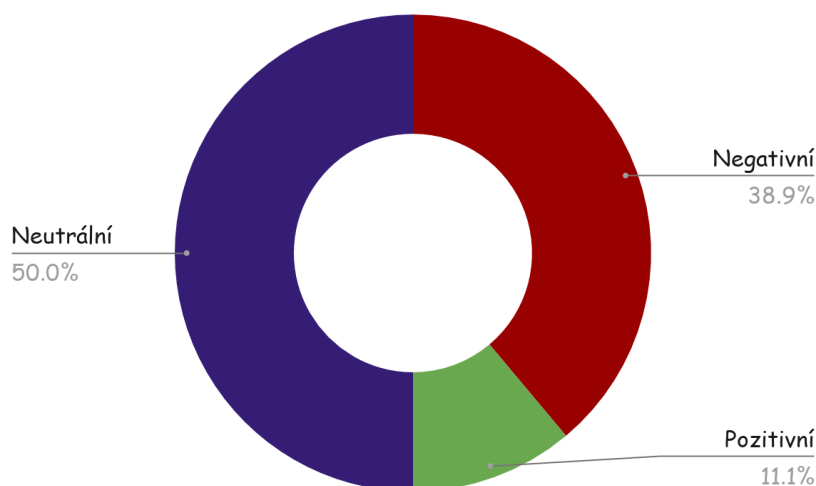
3.3.1. Shrnutí pohádek typu druhého – pohádky se zmínkou 2)

Do této kategorie spadá celkem 15 pohádek z 26 natočených před rokem 1989 a 24 z 26 natočených po roce 1989.

3.2.1.1. Pohádky natočené před rokem 1989

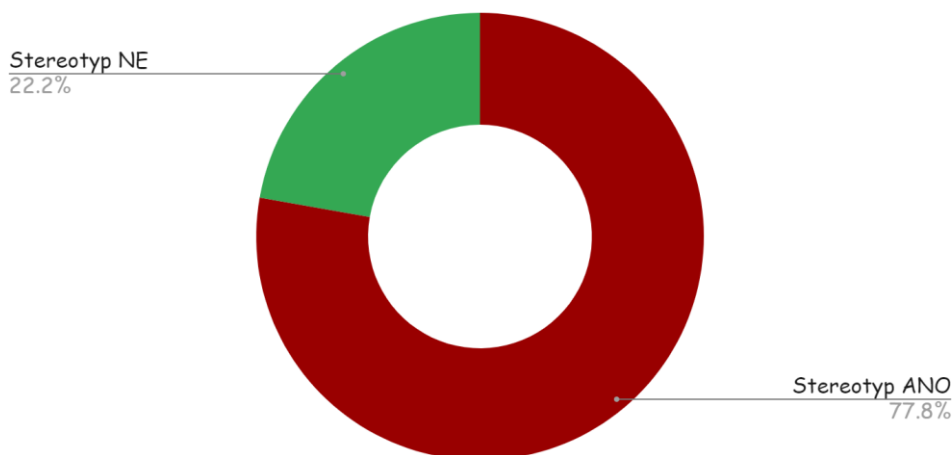
V těchto 15 příbězích bylo možné identifikovat celkem 18 zmínek nebo postav, které odpovídají zadání výzkumu. Z tohoto počtu bylo 9 neutrálních, 2 pozitivní a celkem 7 negativních kontextů těchto zmínek či postav. Pokud si poměr vyjádříme

procentuálně, tak budeme mít: 50,0% neutrálních, 11,1 pozitivních a 38,9% negativních zmínek. Je zde 3,5 krát více negativních spojení oproti těm pozitivním.

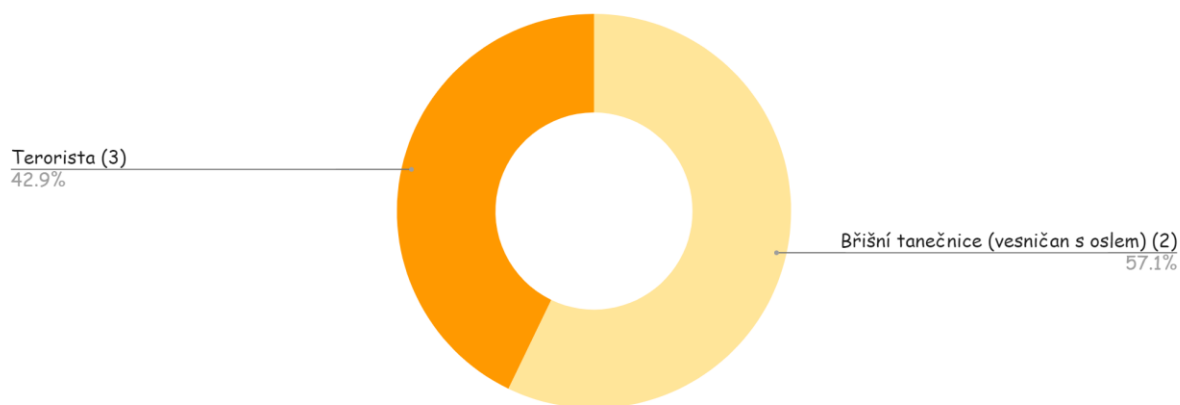
Obr. 7. Poměr negativity/positivity - před rokem 1989

Z těchto situací celkem 4 neobsahují žádný z našich předdefinovaných stereotypů, kdežto ve 14 případech je možné ho určit. Je tak jasně vidět, že více jak třikrát více zmínek nebo postav (77,8%) v sobě nese nějakou formu námi předdefinovaného stereotypu.

Obr. 8. Poměr nalezených stereotypů - před rokem 1989

Ve 14 případech se objevil určitý stereotyp. Celkem se z příběhů vynořil šestkrát terorista a osmkrát se objevila břišní tanečnice (vesničan s oslem). Ani jednou se v tomto období však nevyskytuje stereotyp vilného sultána.

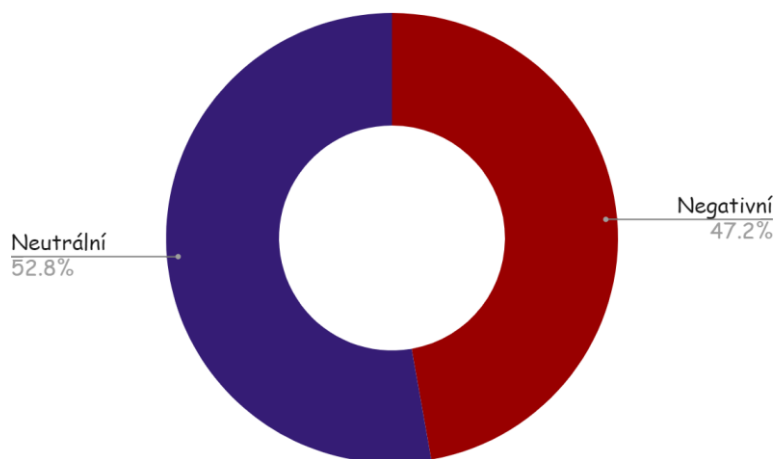
Obr. 9. Poměr nalezených stereotypů II. - před rokem 1989

Velká část ze všech zmínek se tak či onak dotýká válek s Turkem. Po dlouhá staletí byl tento konflikt probíhající na hranicích Habsburské monarchie a Osmanské říše jednou z mála možností, jak se mohli obyvatelé českých zemí setkat s islámem, muslimy, Turky i dalšími národy, tradicemi a zvyky. Tato setkání se odehrávají často na bojištích, proto bývají negativní a stereotyp teroristy (v tomto případě spíše krutého válečníka) je tak častý. Orient byl také velice často spojován s jistou smyslností, volnou morálkou či pudovostí, proto přichází obraz břišní tanečnice, časté zmínky o harémech atd.

Obě tyto situace se promítají do starých pohádek a s nimi se pak dostávají i do filmových příběhů 20. století.

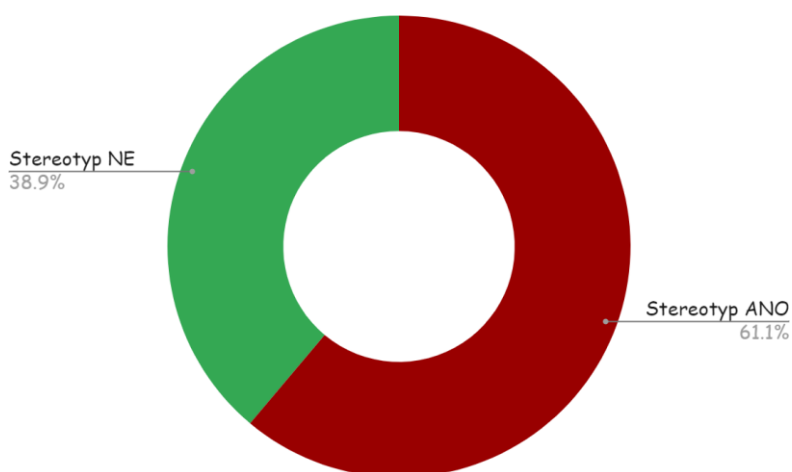
3.2.1.2. Pohádky natočené po roce 1989

V pohádkách natočených po roce 1989 je situace trochu jiná. Celkem tu objevujeme 36 zmínek nebo postav, které odpovídají zadání diplomové práce. Z tohoto počtu jejich je možné 17 určit jako negativních a 19 jako neutrálních, nenajdeme zde však ani jednu pozitivní konotaci. Procentuálně bychom tento poměr mohli vyjádřit takto: 47,2 % negativních, 52,8 neutrálních a 0% pozitivních. Zde již je opravdu výrazné zastoupení negativních konotací spojených s arabským světem, islámem, Turky atd. oproti tomu pozitivnímu.

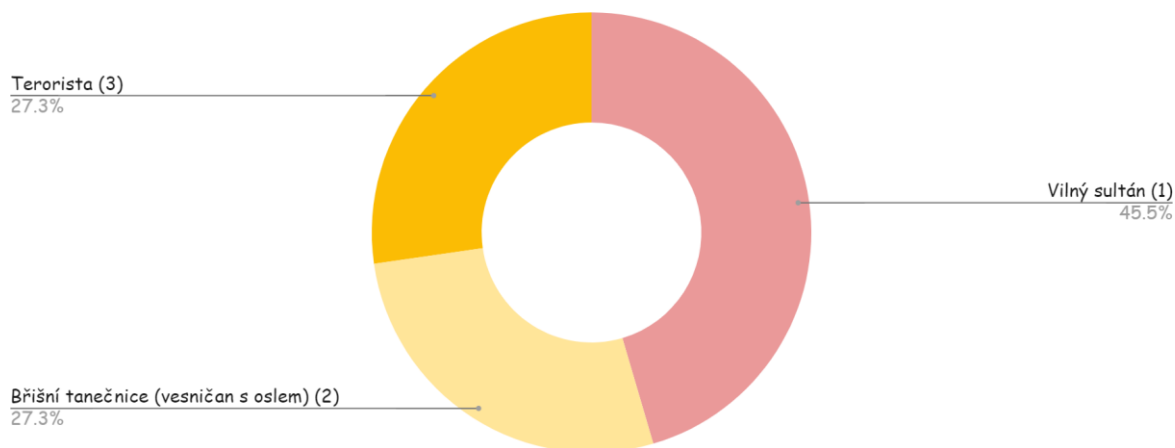
Obr. 10. Poměr negativity/positivity - po roce 1989

Z celkového počtu 36 zmínek nebo nalezených postav se stereotypy objevují v 22 případech, ve 14 stereotyp není možné nalézt. Skoro dvě třetiny kontextů zobrazujících pohádkový svět Orientu v sobě nese nějakou formu stereotypu.

Obr. 11. Poměr nalezených stereotypů - po roce 1989

Z 22 nalezených stereotypů je ve 6 případech možné identifikovat břišní tanečnici (vesničan s oslem), v 10 vilného sultána a v 6 teroristu. Procentuálně vyjádřeno je to tedy tak, že 27,3% ze stereotypních zmínek nebo postav je možné zařadit do kategorie terorista, 27,3% k břišní tanečnici (vesničan s oslem) a 45,5% do kolonky vilného sultána.

Obr. 12. Poměr nalezených stereotypů II. - po roce 1989

V pohádkách natočených po roce 1989 se úplně nově objevuje stereotyp vilného sultána a to velice razantně. V předchozím období byla četnost těchto atributů nulová, ale v této kategorii dosahuje skoro poloviny.

3.2.1.3. Porovnání pohádek natočených před a po roce 1989 - typ 2

Přestože obě časová období obsahují velké množství různých stereotypních zmínek, rád bych na tomto místě vyzvedl několik zajímavých fenoménů, jež se obdobími proplétají.

Prvním fenoménem, který můžeme v pohádkách typu 2) pozorovat, je naprostá absence pozitivních konotací spojených s arabským (muslimským, tureckým atd.) světem v pohádkách natočených po roce 1989, není zde ani jedna. Přitom v pohádkách natočených před rokem 1989 je možné více jak 10% procent konotací označit jako pozitivních. Téměř polovina (47,2%) zmínek či postav období po roce 1989 je hodnocena negativně, oproti předchozímu období (38,9%) je to změna o 8,3%. Muslimové, Arabové či Turci v pohádkách této doby vystupují jako padouši, nepřátelé, válečníci, chtíčem posedlí muži atd. Neutrálně většinou působí v pozicích jakýchsi kulis příběhu, kejklíři, věštkyně, atd. Pozitivní zastoupení naprosto chybí. Arabský, muslimský či turecký svět působí nepřátelsky, zaostale a nebezpečně, jako něco, od čeho bychom se měli držet dál.

Druhým fenoménem je zastoupení stereotypu vilného sultána v námi sledovaných příbězích. Zatímco před rokem 1989 nemáme ani jednu zmínku, po roce 1989 se jich

objevuje hned deset. Tato situace by mohla souviset s otevřením hranic v roce 1989, tedy hlavně tím, že stále více žen odjíždí do zahraničí, kde se usazuje. Dívky bývalého Východního bloku byly (a stále jsou) známé svou krásou a můžeme je v Blízkém východě potkávat vcelku často. V postsovětských zemích studovalo také velké množství mužů, již si "ze studií přivezli" manželky, pro něž přechod mezi světem sekulárním a islámských nemusel být nejtěžší. Na vysokém procentu výskytu stereotypu vilného sultána by se mohl také podepsat boom knih typu „Bez dcerky neodejdu“ z roku 1987 autorky Betty Mahmoody i dalších, stejně jako jejich filmová zpracování.

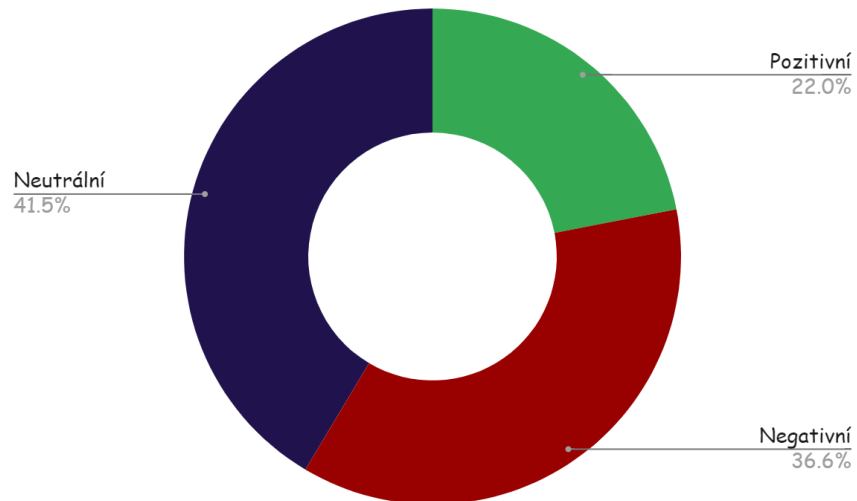
Přestože z výše uvedených dat by to nemuselo být na první pohled jasné, tak procentuální zastoupení vlastních stereotypů ubylo. Toto je třetí fenomén vyplývající z výzkumných dat. Po roce 1989 obsahovalo stereotyp 61,1% zmínek nebo postav, splňující zadání výzkumu, před tímto datem, to bylo 77,8%. Změna o 16,7% má vypovídající hodnotu a mohla by souviset s otevřením hranic, tedy možností se některé stereotypy ověřit v praxi a vyvrátit.

3.3.2. Shrnutí pohádek typu druhého - pohádky odehrávající se celé či zčásti v arabském či muslimském (atd.) světě 2a)

Do této kategorie spadá celkem 13 pohádek z nichž 11 (z 26) bylo natočených před rokem 1989 a 2 (z 26) po roce 1989.

3.2.2.1. Pohádky natočené před rokem 1989 typ 2a)

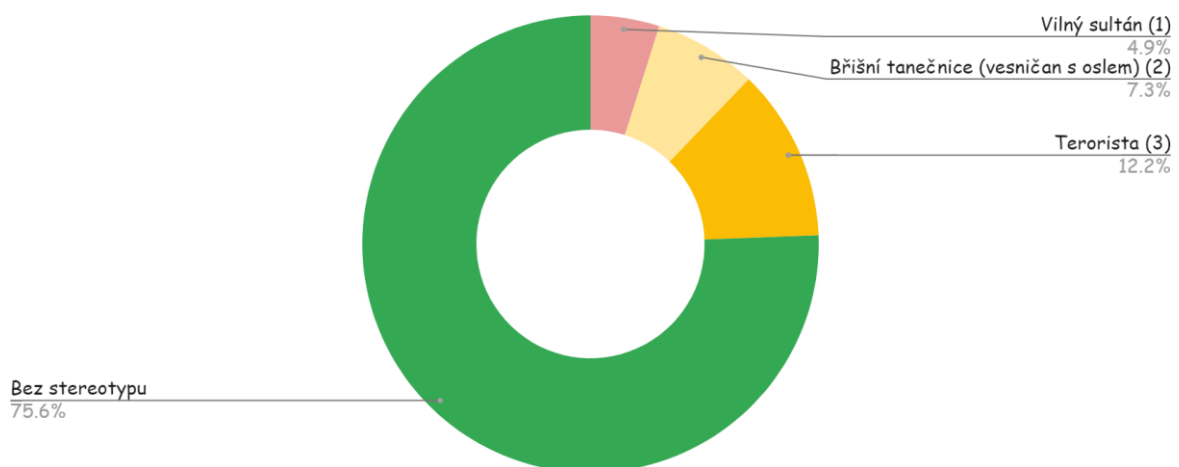
V pohádkách natočených před rokem 1989 bylo identifikováno celkem 41 postav, které splňují výzkumem zadaná kritéria. Z tohoto počtu bylo možné u 15 z nich určit negativní konotaci, u 9 pozitivní a u 17 neutrální. Procentuálně vyjádřeno jde o 36,6% negativních, 22% pozitivních a 41,4% neutrálních.

Obr. 13. Poměr negativity/positivity - před rokem 1989.

Z těchto čísel je tak možné vyčíst, že pozitivních postav se v pohádkách vyskytuje skoro o polovinu méně než těch negativních, stále však převažují postavy s neutrální konotací.

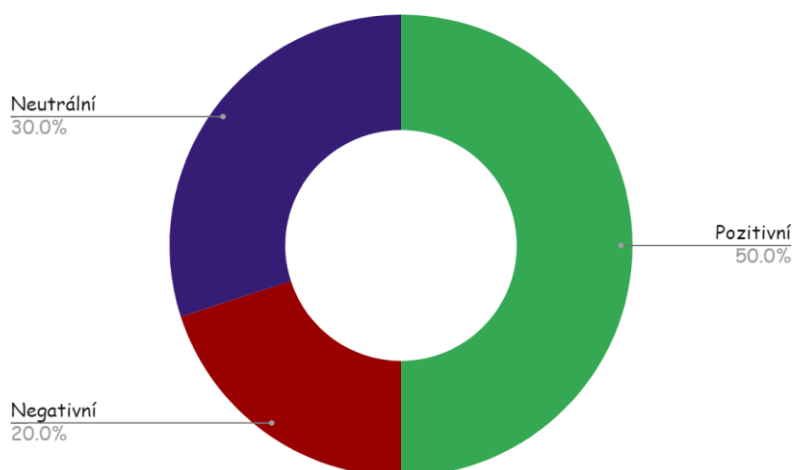
U definovaných stereotypů je situace odlišná. Z celkového počtu 41 postav v sobě nese určitý stereotyp 10 z nich (24,4%). V pohádkách tak nalézáme stereotyp vilného sultána 2x, břišní tanečnice 3x a teroristu 5x. 75,6% postav nespadá ani do jedné z kategorií stereotypů, které hledáme. Samotné stereotypy jsou procentuálně zastoupeny v mnohem menší míře, než tomu bylo v předešlých pohádkách: vilný sultán 4,9%, břišní tanečnice 7,3% a terorista 12,2%.

Obr. 14. Poměr stereotypů - před rokem 1989.

3.2.2.2. Pohádky natočené po roce 1989 typ 2a)

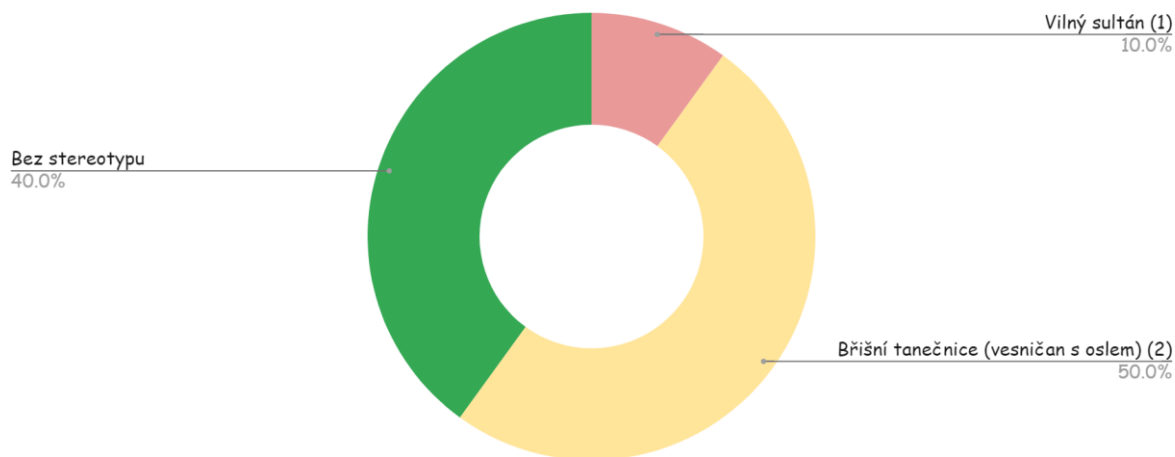
V době po Sametové revoluci byly natočeny dvě pohádky, jež splňují sledovaná kritéria. Přestože tak není tolik materiálu, jako v předchozím období, můžeme se pokusit o analýzu příběhů. Celkem bylo definováno 10 postav, které splňují kritéria výzkumu, z toho jsou 2 negativní (20%), 5 pozitivních (50%) a 3 neutrální (30%).

Obr. 15. Poměr negativity/positivity - po roce 1989

Přestože je 10 postav ve dvou příbězích malé číslo, je zde vidět znatelný rozdíl oproti předešlému období. Po roce 1989 více jak dva a půl krát více postav nese pozitivní konotaci oproti těm s konotací negativní.

Z 10 postav je možné u 4 (40%) říci, že nespádají ani do jednoho stereotypu, u 1 (10%) je možné definovat stereotyp vilného sultána 1), u 5 můžeme nalézt stereotyp břišní tanečnice nebo hlupáka s oslíkem 2). Nevyskytuje se tu ani jedna postava, kterou by bylo možné označit stereotypem teroristy. Oproti minulému období je zde i obrácené procentuální zastoupení postav se stereotypem a bez něj.

Obr. 16. Poměr stereotypů - po roce 1989.

3.2.2.3. Porovnání pohádek natočených před a po roce 1989 typ 2a)

Pro řádné porovnání obou období v této kategorii chybí dostatek materiálu k analýze. Dvě pohádky natočené po roce 1989 nejsou dostatečným základem pro srovnání. Přesto se můžeme pokusit o minimální nastínění tří největších fenoménů.

Prvním je markantní rozdíl v počtu natočených pohádek odehrávajících se v prostředí pohádkového světa Orientu. Zatímco z doby před rokem 1989 jich máme celkem 11, po tomto datu byly uvedeny pouze 2, což je pokles o 82%. Jedním z důvodů může být rozpad SSSR, respektive zpřetrhání velkého množství kontaktů na koprodukcce ze zemí na východ od nás. Dalším faktorem pak může být například rozdělení Československa v roce 1993, jelikož slovenská historie má mnohem bohatší zkušenost s tureckými nájezdy, což se také odráží v její lidové tradici, tedy i pohádkách.

Druhým zajímavým fenoménem je vzrůst procentuálního zastoupení stereotypně zobrazených postav. Před rokem 1989 je možné identifikovat nějaký stereotyp u 24% postav, po roce 1989 je to však 40%. Toto jde do kontrastu s pohádkami typu 2a, které vykazují přesně opačný proces, jelikož mezi nimi dochází ke snižování počtu stereotypně zobrazených postav, před rokem 1989 je to 77,8% a po roce 1989 je to 61,1%. Je zde však možné vidět, že čísla pro typ 2) jsou vyšší než pro typ 2a). Tento fenomén může souviset s tím, že díky cestování a setkávání se s orientální kulturou sice mizí stereotypy klasického typu na nejobecnější rovině platné pro jednotlivce, ale pokud je

zobrazován celek, opět se k nim autoři uchylují, aby divákům usnadnili pochopení příběhu.

Za třetí fenomén jsem vybral rozdíl mezi procentuálním zastoupením pozitivně vnímaných rolí, zatímco před rokem 1989 je to 22%, po roce 1989 se číslo vyšplhalo na 50 procent. Je zde tak skoro dvojnásobný nárůst.

4. Závěr

Když jsem před několik lety poprvé narazil na YouTube na dokument Reel Bad Arabs: How Hollywood Vilifies a People²⁶⁵ amerického vědce Jacka Shaheena, bylo to jako nalézt okno do úplně jiného světa. Miluji knihy a mám rád filmy, zvláště ty s orientální tematikou mě vždy zajímaly, a jako malému klukovi mi samozřejmě imponovali akční hrdinové a velcí válečníci. Při sledování Shaheenových závěrů jsem si s hrůzou uvědomil, kolik mých dětských héroů pobíjelo po desítkách bezejmenné padouchy z jakési nespifikované arabské země. Ti čekali s kufiou (arabským šátkem, který nosil například Jásir Arafat) kolem krku, černými brýlemi na tmavém obličej a ověnění starobylými kousky vojenské výstroje na to, až je bílá hlavní postava bez soucitu zabije. V mysli mi vytanulo, jak jsem se smál hlouposti a neschopnosti blízkovýchodních padouchů, i to, jak se moje ruka zatínala v pěst, když se pokoušeli dopadnout krásnou hlavní hrdinku, blondátou, nezávislou a s dokonalou postavou.

Moje dětství i ranou dospělost definovaly filmy jako Pravdivé lži, Žhavé výstřely, Honba za klenotem Nilu nebo třeba kreslená pohádka Aladin a mnohé další. Tyto příběhy jsou ale zároveň snímky, jež v sobě nesou obrovské množství stereotypů o světě arabském, potažmo muslimském, a rozhodně nejsou ve 20. století jediné a ojedinělé²⁶⁶. Vyznění některých filmů se také v průběhu doby značně změnilo. Klasickým příkladem je například snímek Rambo III z roku 1988, který je věnován hrdinnému afghánskému lidu a jeho boji za svobodu proti tehdejší sovětské okupaci. V 21. století afghánský lid opět bojuje proti okupaci, tentokrát ale americké (potažmo západní), a vyznění filmu tak získává trochu odlišný nádech.

V roce 2019 se v kinech objevil remake pohádky Aladin a opět se rozpoutala bouřlivá diskuze o zobrazování Orientu ve filmech. Přestože se producenti nového zpracování klasické pohádky, podle řady znaků i ohlasů, snažili vyhnout stereotypům, úplně neuspěli. V rámci pročitání mnoha online zveřejněných článků i diskusí na téma

²⁶⁵ SHAHEEN, Jack. Reel Bad Arabs : How Hollywood Vilifies a People. <https://youtu.be/Q2EEL3uFvPc> [online]. [cit. 2021-04-04]

²⁶⁶ SHAHEEN, Jack. Reel Bad Arabs : How Hollywood Vilifies a People. <https://youtu.be/Q2EEL3uFvPc> [online]. [cit. 2021-04-04]

Aladin, nový i starý, jsem si vzpomněl na pohádku Lotrando a Zubejda²⁶⁷ a zeptal se sám sebe: "Jak by asi obstály české pohádky?"

Mám za sebou rok a půl naplněný českými filmovými pohádkami. Celkem jsem jich viděl 172, a některé během těch osmnáct měsíců i několikrát, pokud bych udělal hrubý odhad, šlo by o cca 400 hodin (to je skoro 17 celých dní) strávených před obrazovkou s papírem a tužkou v ruce. 52 jich poté prošlo hlubší analýzou, jelikož obsahovaly hledané odkazy na arabský, islámský nebo turecký svět. Nyní je tedy čas začít si odpovídat na otázky položené v úvodu diplomové práce. **Nacházíme v českých filmových pohádkách natočených před rokem 1989 nebo po roce 1989 stereotypně zobrazované muslimy, Araby, Turky atd.?** Odpovědi na tuto otázku by měla předcházet ještě jedna otázka a to: Vyskytují se v českých filmových pohádkách muslimové, Arabové, Turci atd.? Odpověď zní ano, a to přibližně ve třetině případů. Z celkového počtu 172 pohádek jich 52 (30,2%) obsahuje nějakou zmínku nebo osobu pocházející z pohádkového světa Orientu. Zde bych rád připomněl, že české země neměly příliš velkou historickou zkušenost se státními útvary s muslimskou většinou. Většina těchto kontaktů pochází z "válek s Turkem", kde byli muslimové nepřáteli. Obsahují tedy české filmové pohádky stereotypy? Ano, a to skoro v polovině případů. Z celkového množství 105 zmínek nebo postav, jež by bylo možno zařadit do pohádkového světa Orientu, jich 52 (49,5%) nese nějaký v této práci definovaný stereotyp. Před rokem 1989 to je 24 z 59 (40.1%) a v druhém sledovaném období 28 z 46 (60.1%). Tento rozdíl je možné z mého pohledu přiřknout dvěma procesům. Tím prvním je koprodukce řady filmů natočených před rokem 1989 s "orientálními zeměmi" jako například Tunisko, balkánské republiky atd., (Pohádka Legenda o lásce²⁶⁸ byla natočena s českými herci v hlavních rolích pro české publikum a přetočena s bulharskými herci pro tamní publikum.), byla zde tedy menší tendence ke stereotypizaci. Druhým procesem je otevření hranic v roce 1989, kdy lidé vyrazili na cesty do arabských, tureckých, či jiných muslimských zemí a tam se střetávali se stereotypy, jež znali. Ony tam být vlastně ani nemusely, ale když člověk hledá, tak

²⁶⁷ Lotrando a Zubejda [filmová pohádka]. Režie Karel Smyczek, Magic Box, ČR/F/BG, 1996.

²⁶⁸ Legenda o lásce [filmová pohádka]. Režie Václav Krška, ČSSR/Bulharsko, Filmové studio Barrandov, 1956.

najde, protože pokud člověk některé věci předpokládá nebo hledá, objeví se před ním a oni si je odvezou zpět. Právě tyto potvrzené stereotypy se poté mohly promítnout do nově vznikajících pohádek.

Dané odůvodnění sice oponuje kontaktní teorii, která říká, že se vzrůstajícím kontaktem s cizí kulturou by mělo ubývat stereotypů, ji samotnou však některé výzkumy nepotvrzují²⁶⁹.

Přítomnost stereotypů v pohádkách byla potvrzena, pojďme tedy odpovědět na otázku druhou a to **jaké stereotypy to jsou a jak častý je tento jev?** V pohádkových příbězích se objevují tři okruhy základních stereotypů: vilný sultán, břišní tanečnice/vesničan s oslem, terorista (krutý válečník) a to v mužských i ženských podobách. Celkem můžeme napočítat 13 (12,4%) případů, kdy postava nebo zmínka nese atributy vilného sultána, ve 22 (21%) se objevuje obraz břišní tanečnice či vesničana s oslem, 17krát je možné v celém období nalézt stereotyp teroristy (16,2%). Pokud čísla rozpadneme na námi sledované časové podskupiny, tak v té první máme 2 obrazy vilného sultána, 11krát uvidíme břišní tanečnici či vesničana s oslem a stejný počet teroristů, v druhém pak máme zastoupen stereotyp vilného sultána 11krát, stejně tak břišní tanečnici či vesničana s oslem a 6krát se objevuje terorista. Orient je často zobrazován jako místo zaostalé i nmoderní a je spojován s určitou smyslností či pudovostí. Zřejmě právě proto převažuje stereotyp břišní tanečnice a vesničana s oslem. Oba jsou totiž jednou variantou toho samého. Jde o osoby hloupé, bezmocné, nesvobodné, které většinou zůstávají v příběhu bezejmenné a nedůležité. Když již dostanou nějaký prostor v příběhu nebo možnost se projevit, je to nejčastěji formou smyslného tance, davového křiku, vtipného genu nebo smyslného pohledu.

S třetí otázkou se trochu podíváme za moře, respektive do práce, na níž je výzkum založen. **Je možné vysledovat stejné tendence v českých pohádkách jako v americké filmové produkci?** Práce Jacka Shaheena a jeho týmu je velice komplexním dílem a výzkumem, jenž má k dispozici tisíce snímků, tedy vzorků. V takto hluboké komplexitě se mu moje diplomová práce nemůže vyrovnat a i díky tomu není možné

²⁶⁹ ČERNÝ, Karel, ed. Nad Evropou půlměsíc. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3066-3.

přesně odpověď na výše položenou otázku. Můj výzkum vychází z poznatků J. Shaheena a používá i jím definovanou stupnici stereotypů. Tento postup mi napomohl celý výzkum uskutečnit, jelikož podrobnější analýza a zpracování, by vyžadovaly kapacity (časové, ale také oborové) přesahující mé možnosti. Mezi českou a americkou historickou zkušeností s islámem, muslimy, Turky, Araby i dalšími obyvateli Blízkého východu či dalších islámských zemí je značný rozdíl, i proto je těžké obě situace porovnávat. Myslím si však, že na základě získaných dat mohu říci, že americká kinematografie a česká filmová pohádka vykazují zhruba stejné vzorce využívání stereotypů ve své tvorbě. Druhy stereotypů, jež je možné v obou tvorbách identifikovat, se také v zásadě neliší, i když zde můžeme vidět drobné rozdíly. V americké produkci je definován například stereotyp teroristy, ten je spojován s Palestinci, Araby, Islámem a válkou s terorem. Hojně se objevuje ve filmech natočených po 11. září 2001, ale je znatelně přítomný i před tímto datem. V české filmové pohádce se spíše setkáváme s Turkem, či Tatarem a válkami s Osmanskou říší, objevuje se zde tak stereotyp lépe definovaný jako krutý válečník či nemilosrdný nepřítel. Tento rozdíl je však vzhledem k hloubce mého výzkumu marginální, jelikož oba obrazy zobrazují muslimy, Araby, Turky, atd. jako kruté, mnohdy i zaostalé či podlé, nepřátele, kterým je třeba se bránit a s nimiž je nutné bojovat.

Zastávají tyto postavy pozitivní, neutrální nebo negativní role? Tak zní další otázka diplomové práce. Dalo by se na ni odpovědět šalamounsky, tedy tak, že všechny tři konotace se v pohádkách vyskytují. Podstatnou věcí je ale jejich četnost a zde je možné nalézt značné rozdíly. Z celkového počtu 105 zmínek nebo postav vykazující námi definované stereotypy si s sebou nese negativní konotaci 41 z nich (39%), naopak pozitivně je možné definovat 16 z nich (15,3%), zbylých 48 (45,7%) pak působí neutrálně. Celkově můžeme říci, v daném období je 2,5krát pravděpodobnější, že postava nebo kontext události v sobě ponese negativní konotaci spíše než tu pozitivní. Z toho tedy vyplývá, že skrze filmové pohádky se k nám dostává mnohem častěji negativní obraz pohádkového světa Orientu. Ten si s sebou můžeme, a také často přenášíme, i do života reálného a dospělého. Nutno podotknout, že na pohádky se v České republice nedívají pouze děti, ale v hojně míře jsou sledovány také dospělými

členy společnosti. Například filmovou pohádku O Vánoční hvězdě sledovalo o Štědrém dnu roku 2020 2,68 milionu diváků starších 15 let²⁷⁰.

Pokud porovnáme obě časová období, tak v prvním se vyskytuje 26 (44%) neutrálních, 11 (18,6%) pozitivních a 22 (37,4%) negativních zmínek či rolí, v druhém je to 22 (47,8%) neutrálních, 5 (10,9%) pozitivních a 19 (41,3%) negativních. Na první pohled je vidět vzrůstající míra negativity směřující k pohádkovému světu Orientu, zatímco v prvním podsouboru je poměr pozitivní vs. negativní 1:2, v druhém se tyto nůžky rozevírají dvojnásobně na poměr 1 pozitivní ku 4 negativním. V této chvíli by byl na místě mnohem hlubší výzkum toho, co stojí za těmito změnami a hlavně to, jestli jsou to změny probíhající jenom v pohádkové kinematografii, v celém mediálním prostředí, anebo ve společnosti jako takové.

Je zde také výrazná změna oproti kinematografii americké, kde je pozitivních postav či konotací opravdu minimálně. Podle mého soudu, a na základě zkušeností získaných výzkumem, za tím stojí hlavně dva důležité rozdíly. Tím prvním je typ filmové produkce. Zatímco Shaheen se zabíral filmy, kde najdeme snímky akční, romantické či dobrodružné, tak můj výzkum je zaměřen na pohádky. Pohádky většinou zobrazují hlavní zápornou postavu jako jedince, tedy nikoliv skupinu lidí. Jeho služebníci se ho většinou bojí a jsou proti němu, pokud již má armádu, tak mu uteče ve chvíli, kdy se ho přestane bát (např. Princezna se zlatou hvězdou nebo Z pekla štěstí). Ta nechává prostor mnoha postavám vystupovat jako neutrální nebo pomoci kladnému hrdinovi a být tak vnímána jako pozitivní. Americká produkce však často zobrazuje Araby, muslimy atd. jako masu nepřátel žijících v nepřátelském státě. Druhým rozdílem je americká snaha hledat nepřítele. Pro pádu SSSR se novou hrozbou (ne nutně reálnou, ale potřebnou) stal pro řadu pravicových amerických politiků islám, pro ty levicově zaměřené minimálně islamistický radikalismus, což se velice silně promítlo do kinematografie Hollywoodu. V českém prostředí je tento fenomén také do jisté míry přítomný, což jsme mohli vidět během migrační krize v roce 2015, ale je mladšího data.

²⁷⁰ ČTK. Nejsledovanějším pořadem Štědrého dne byla pohádka O vánoční hvězdě: 25. prosince 2020. IROzhlas.cz [online]. 25. 12. 2020 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/kultura/televize/stedry-den-sledovanost-pohadka_2012251017_miz

Pro většinu Čechů bylo po revoluci Rusko a různé formy socialismu nebo komunismu stále větší hrozbou, než islám jako takový. Strach z Ruska se opět vrací i v 21. století.

Sametová revoluce byla zásadním bodem pro vývoj české společnosti, změnilo se prakticky všechno, od rybích pomazánek až po vysílání celostátních televizí. Pojdme se nyní podívat na srovnání obou období a odpovědět na otázku: **Je možné sledovat nějaký rozdíl mezi obdobími komunismu a demokracie?** Zde se dá odpovědět jednoduše: ano, je.

Rok 1989 je možné definovat nejen jako zlomový okamžik českých dějin 20. století, ale také jako důležitý bod vývoje světa. Sametová revoluce smetla starý komunistický režim a nastolila demokracii. Jedním z průvodních procesů demokratizace a příklánění se k západní kultuře bylo také otevření hranic a umožnění vycestovat do celého světa. Mnozí Češi měli poprvé v životě šanci vyjet za hranice své země a poznávat cizí krajiny i kultury. Pro mě je cestování vždy spojeno s poznáním, vzděláním a dobrodružstvím. Měl jsem tak za to, že otevření hranic alespoň trochu pootevře i lidské myšlení. Jako národ jsme se tehdy zbavili diktatury, která nás učila, že přemýšlet se má v mantinelech ideologie, držení line a nevyčnívání z davu, je tou nejlepší cestou ke spokojenému životu. Měla přijít změna, myšlení najednou nemělo mít hranic, jedna pravda přestala existovat a otevřel se svět. Na počátku příprav mé diplomové práce jsem si myslel, že právě rok 1989 u nás bude markantním milníkem, kdy počet stereotypů rapidně klesne. K poklesu opravdu na jedné straně došlo, ale na druhé vzrostl počet negativních konotací s arabským, muslimským či tureckým světem. Cestování sice mohlo vést ke zjištění, že ne všechny stereotypy jsou platné, na druhou stranu mnohé obyvatelé ČR přivedlo ke střetu s lidmi naprosto odlišné kultury. Tento konflikt pak mohl vést k utvrzení se v negativních dojmech, zatímco ty pozitivní zůstávají na pozadí. I v pohádkách vidíme, že pozitivní konotaci nesou většinou vesnické dívky, chudí lidé nebo pomocníci. V turistických destinacích, jako je třeba Káhira, Marakeš nebo Istanbul na turistu čekají lidé úplně jiní. Taxikář si hned na cestě z letiště do centra Káhiry do hotelu řekne o horentní sumu a slovo bandita se hned dere na rty. Plně zahalené ženy v ulicích Istanbulu jen potvrzují nízké postavení žen ve společnosti, zatímco těch “normálně” oblečených si nevšímáme. Muži v

Marakeši vrhající sexem nabitě pohledy, ale někdy i hlasité poznámky, směrem k (pro místní poměry dost nedostatečně oblečeným) dívkám, zase přímo zapadají do definice vilného sultána. Ta dívka nebo žena může totiž pro ně splňovat stereotyp spojovaný s turistkami ze západu, tedy poběhlice, osoba volných mravů atd. Cestování zřejmě vyvrátilo některé stereotypy, ale na druhou stranu posílilo ty mnohé negativní, která jsme již měli.

Mnoho stereotypů, které máme o Blízkém východě, vychází z nepochopení kultury a daného místa. Kolikrát ke mě doputovaly zkazky o tom, jak si turisté stěžují na marocké obchodníky. "Nejdříve se mě snažil obrát, a když jsem se nenechal, tak byl nepříjemný," slyšel jsem mnohokrát příběhy o smlouvání. V Maroku se ale smlouvat začíná až když je kupující rozhodnutý, že danou věc koupí. Tzn., že celý ten proces handlování je domluvou ceny, nikoliv licitací o vlastní koupi. Kamarád vracějící se ze Sýrie se zase rozčiloval ohledně jídla. V jedné restauraci u Damašku si objednali jen maso a rýži, když jim číšníci začali nosit zeleninu atd., odmítli. Při placení, ale byli překvapeni, že platí stejně jako lidé jedící zeleninu, chleba atd., jenže oni ale nekonzumovali. Rozčilovali se na číšníka, hořkovali, že chtějí slevu a vše nakonec skončilo nepříjemnou hádkou. Jen těžko mu mohu vysvětlovat, že zelenina, humus, chleba a další přílohy jsou vlastně zdarma a dávají se ke každému jídlu, jehož jsou nedílnou součástí. Takto bych ve výčtu nedorozumění mohl pokračovat, ale myslím, že pro základní pointu to stačí.

V rámci výzkumu pro mě byla opravdu překvapivá jedna věc a to, jak dlouho vydržel obraz Turka jako nepřítele v české společnosti. Přestože Turecké nájezdy na Moravu skončily někdy v 17. století, obraz Turka jako nepřítele přetrvává dále a konfliktů bylo v Evropě od té doby nepočítaně. V bojích 1. světové války bojovali osmanští a čeští vojáci bok po boku na Blízkém východě, ale i na jiných bojištích. Obraz Turka, jako zaostalého, krutého, vilného válečníka však v české společnosti přetrvává a to i ve 20. století.

České filmové pohádky obsahují stereotypy a to v rámci celého zkoumaného období. Velkou část z nich tvoří stereotypy negativní, které ukazují Orient jako něco, čeho bychom se měli bát. Tato práce ve své podstatě vyvolává mnohem více otázek než odpovědí. Mně by například nyní zajímalo, jak (nebo jestli vůbec) se české pohádky podílejí na obrovské míře islamofobie a nenávisti prakticky k čemukoliv Blízkovýchodnímu? Protože také obsahují celkem vysoké procento konotací neutrálních a pozitivních, je tu také nasnadě otázka, jak vysoká míra stereotypizace je přípustná pro vysvětlení blízkovýchodního světa dětem nebo i dospělým v takové formě, aby ho dokázali alespoň v základní podstatě pochopit? Diplomová práce se věnuje pohádkám, ale jistě by stálo zato prozkoumat i další českou filmovou produkci, zvláště pak změny, které (pokud) nastaly po roce 1989 a po 11. září 2011. To již jsou ale otázky pro jiný výzkum.

5. Zdroje

5.1. Literatura:

BEČKA, Jiří a Miloš MENDEL. Islám a české země. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-7220-034-8.

BERGER, Peter L a Thomas LUCKMANN. Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, 214 s. ISBN 80-85959-46-1.

BRAUN, V. and CLARKE, V. Using thematic analysis in psychology. In *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). Str. 77 – 101. 2006, ISSN 1478-0887.

BETTELHEIM, Bruno. Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době. Přeložil Lucie LUCKÁ. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1172-3.

ČEJKA, Marek. Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu. 2., aktualiz. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-16-9.

ČERNOUŠEK, Michal. Děti a svět pohádek. Praha: Albatros, 1990. ISBN 80-00-00060-1.

ČERNÝ, Karel. Svět politického islámu: politické probuzení Blízkého východu. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-166-8.

ČERNÝ, Karel, ed. Nad Evropou půlměsíc. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3066-3.

DRULÁK, Petr. Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-385-7.

GOMBÁROVÁ, Jana. Islámská kultura a její reflexe v Českých zemích. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3338-1.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, 407 s. ISBN 978-802-6202-196.

KEPEL, Gilles. Válka v srdci islámu. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1217-8.

KROPÁČEK, Luboš. Islám a Západ: historická paměť a současná krize. Praha: Vyšehrad, 2002. Moderní dějiny (Vyšehrad). ISBN 80-7021-540-2.

KUNDRA, Ondřej a Tomáš LINDNER. Můj syn terorista: jak se rodí evropští džihádisté. Brno: BizBooks, 2017. ISBN 978-80-265-0605-8.

MCQUAIL, Denis. Úvod do teorie masové komunikace. Vyd. 3. Překlad Marcel Kabát, Jan Jiráček. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-338-3.

MENDEL, Miloš. Džihád: islámské koncepce šíření víry. Vyd. 2., rozš. V Brně: Atlantis, 2010. ISBN 978-80-7108-316-0.

MENDEL, Miloš. Hidžra: náboženská emigrace v dějinách islámských zemí. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2006. ISBN 80-85425-58-0.

MENDEL, Miloš. Islámská výzva: Z dějin a současnosti politického islámu. Brno: Atlantis, 1994. ISBN 80-7108-088-8.

MENDEL, Miloš. Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu. Vydání druhé. Praha: Dingir, 2018. ISBN 978-80-86779-45-4.

MENDEL, Miloš, Bronislav OSTŘANSKÝ a Tomáš RATAJ. Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1554-9.

OSTŘANSKÝ, Bronislav. Atlas muslimských strašáků, aneb, Vybrané kapitoly z "mediálního islámu". Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2428-2.

OSTŘANSKÝ, Bronislav, ed. Islamofobie po česku: český odpor vůči islámu, jeho východiska, projevy, souvislosti, přesahy i paradoxy. Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-903-2.

RATAJ, Tomáš. České země ve stínu půlměsíce: obraz Turka v raně novověké literatuře z českých zemí. Praha: Scriptorium, 2002. ISBN 80-86197-31-X.

REIFOVÁ, Irena. Slovník mediální komunikace. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.

ROSŮLEK, Přemysl. Sondy do studia (o) islámu v období "migrační krize". Praha: Dokořán, 2017. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-872-6.

ROVENSKÝ, Jan. Mezi mýty a minarety. Praha, Filosofia, 2018. ISBN 978-80-7007-523-4

SAID, Edward W. Orientalismus: západní koncepce Orientu. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-921-5.

SHAHEEN, Jack G. Reel bad Arabs: how Hollywood vilifies a people. New York: Olive Branch Press, 2001. ISBN 1566563887.

TOPINKA, Daniel, ed. Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti. Brno: Barrister & Principal, 2016. ISBN 978-80-7485-115-5.

VONÁSKOVÁ, Martina. Mediální obraz "muslimů" v časopise Reflex. České Budějovice, 2014. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce PhDr. Salim Murad, Ph.D.

VONDRÁČKOVÁ, Lucie. Pohádky v československé kinematografii. Praha, 2006. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav etnologie.

5.2. Články, weby atd.:

ALSULTANY, Evelyn. How the new 'Aladdin' stacks up against a century of Hollywood stereotyping. The Conversation [online]. [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://theconversation.com/how-the-new-aladdin-stacks-up-against-a-century-of-hollywood-stereotyping-115608>

Československá filmová databáze [online]. [cit. 2020-10-18]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/zebricky/specificky->

[vyber/?type=0&origin=197&genre=30&year_from=&year_to=&actor=&director=&ok=Zobrazit&_form_=charts&show=complete](https://www.csfd.cz/zebricky/specificky-vyber/?type=0&origin=197&genre=30&year_from=&year_to=&actor=&director=&ok=Zobrazit&_form_=charts&show=complete)

Československá filmová databáze [online]. [cit. 2020-10-18]. Dostupné z: https://www.csfd.cz/zebricky/specificky-vyber/?type=0&origin=1&genre=30&year_from=&year_to=&actor=&director=&ok=Zobrazit&_form_=charts&show=complete

ČTK. Zeman: Se zákazem řízení aut pro ženy lze souhlasit, ale jinak je islám anticivilizací. Hospodářské noviny [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://domaci.ihned.cz/c1-52252280-zeman-se-zakazem-rizeni-aut-pro-zeny-lze-souhlasit-ale-jinak-je-islam-anticivilizaci>

Kinobox [online]. [cit. 2020-10-18]. Dostupné z: https://www.kinobox.cz/zebricky/nejlepsi/filmy/pohadky/jen_ceske

Pohyb obyvatelstva - rok 2019. Český statistický úřad [online]. [cit. 2020-11-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2019>

KRAMER, Stephanie. Polygamy is rare around the world and mostly confined to a few regions. Pew Research Centre [online]. [cit. 2021-01-21]. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2020/12/07/polygamy-is-rare-around-the-world-and-mostly-confined-to-a-few-regions>

ČTK. Nejsledovanějším pořadem Štědrého dne byla pohádka O vánoční hvězdě: 25. prosince 2020. IRozhlas.cz [online]. 25. 12. 2020 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/kultura/televize/stedry-den-sledovanost-pohadka_2012251017_miz

SHAHEEN, Jack. Reel Bad Arabs : How Hollywood Vilifies a People. <https://youtu.be/Q2EEL3uFvPc> [online]. [cit. 2021-04-04].

Sledovanost televizí veřejné služby v čase pandemie roste. Mediaguru [online]. úterý, 31. března 2020, 15:00 [cit. 2020-11-05]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2020/03/sledovanost-televizi-verejne-sluzby-v-case-pandemie-roste/>

Štědrovečerní pohádku ČT vidělo 2,5 milionu lidí. Mediář [online]. 28. 12. 2019 - 12:00 [cit. 2020-11-05]. Dostupné z: <https://www.mediar.cz/stedrovecerni-pohadku-ct-videlo-2-5-milionu-lidi/>

Vánoce na ČT: Čtyři nové pohádky nebo Marie Terezie. Mediaguru [online]. [cit. 2020-09-30]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2019/11/vanoce-na-ct-ctyri-nove-pohadky-nebo-marie-terezie/>

5.3. Pohádky:

Alenka v zemi zázraků [filmová pohádka]. Režie: Jana Kristina Studničková, Otakáro Maria Schmidt, České republika, Otakáro Maria Schmidt, Jana Kristina Studničková, JesuPrague Film, 2018.

Císař a tambor [filmová pohádka]. Režie: Václav Křístek, Česká republika, ČESKÁ TELEVIZE, Televizní studio Ostrava (ČESKÁ TELEVIZE), TS Marči Arichtevy a Marty Prachařové (Televizní studio Ostrava), 1998.

Císařovy nové šaty [filmová pohádka]. Režie: Juraj Herz, ČR, Česká televize, 1993.

Čarodějův učeň [filmová pohádka]. Režie: Karel Zeman, Československo, Filmové studio Barrandov, 1977

Čarovné dědictví [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Zelenka, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1985.

Čert ví proč [filmová pohádka]. Režie: Roman Vávra, Česká republika a Slovensko, Verbascum, s. r. o., MEDIAREX MOVIE, spol. s r. o., ČESKÁ TELEVIZE (zadavatel), Centrum tvorby pro děti a mládež (ČESKÁ TELEVIZE), BAMAC Production Company, Slovenská televízia, Barrandov Studio a. s., 2000.

Čertova nevěsta [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, Media Pro Pictures s.r.o., Golem Film s. r. o., Barrandov Studio a. s. (koprodukce), RWE Česká republika a.s. (koprodukce), Universal Production Partners, a. s. (koprodukce), 2011.

Čertoviny [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, Fénix Film, GPIMMO (koprodukce), TTP Invest (koprodukce), Michal Šabršula (koprodukce), 2018.

Deváté srdce [filmová pohádka]. Režie: Juraj Herz, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1978.

Divoké sny Maxipsa Fíka [filmová pohádka]. Režie: Václav Bedřich, Československo, Filmové studio Barrandov, 1983.

Dům U Zlatého úsvitu [filmová pohádka]. Režie: Pavel Jandourek, Česká republika, Česká televize, 2009.

Falešný princ [filmová pohádka]. Režie: Dušan Rapoš, Československo/Západní Německo, Slovenská filmová tvorba Bratislava, 1984.

Fimfárum Jana Wericha [filmová pohádka]. Režie: Vlasta Pospíšilová, Česká republika, Krátký Film Praha a. s., Studio Jiřího Trnky (Krátký Film Praha a. s.), ČESKÁ TELEVIZE, Centrum tvorby pro děti a mládež (ČESKÁ TELEVIZE), Aurel Klimt, Martin Vandas, 2002.

Fimfárum 2 [filmová pohádka]. Režie: Vlasta Pospíšilová, Břetislav Pojar, Aurel Klimt, Jan Balej, Česká republika, MAUR film s. r. o., Universal Production Partners, a. s. (koprodukce), ČESKÁ TELEVIZE (koprodukce), Centrum tvorby pro děti a mládež (ČESKÁ TELEVIZE), KRÁTKÝ FILM PRAHA a. s. (koprodukce), MICHAEL SAMUELSON LIGHTING PRAGUE s. r. o. (koprodukce), 1937.

Freonový duch [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Zelenka, Československo, Filmové studio Zlín, 1990.

Hrátky s čertem [filmová pohádka]. Režie: Josef Mach, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1956.

Jak si zasloužit princeznu [filmová pohádka]. Režie: Jan Schmidt, ČR, Prague Production Partners a Česká televize, 1994.

Kaňka do pohádky [filmová pohádka]. Režie: Ota Koval, Československo, Filmové studio Barrandov, 1981.

Kouzelný měsíc [filmová pohádka]. Režie: Václav Vorlíček, ČR, ART OKO FILMPRODUCTIONS GmbH (Mnichov), REBBECA FILM PRODUCTION, s.r.o., 1996.

Kozí příběh se sýrem [filmová pohádka]. Režie: Jan Tománek, Česká republika, Art And Animation Studio, Bontonfilm, Česká televize, 2012.

Kovář z Podlesí [filmová pohádka]. Režie: Pavel Göbl, Česká republika, Slovensko, Next Production, Česká televize (koprodukce), Universal Production Partners (koprodukce), Rozhlas a televízia Slovenska (koprodukce), Incognito Production (koprodukce), 2013.

Královna bublin [filmová pohádka]. Režie: Jiří Suchý, Česká republika, Česká televize, 1999.

Labakan [filmová pohádka]. Režie: Václav Krška, ČSSR / Bulharsko, Filmové studio Barrandov, 1956.

Legenda o lásce [filmová pohádka]. Režie: Václav Krška, ČSSR/Bulharsko, Filmové studio Barrandov, 1956.

Lotrando a Zubejda [filmová pohádka]. Režie Karel Smyczek, Magic Box, ČR/F/BG, 1996.

Lucerna [filmová pohádka]. Režie: Karel Lamač, Československo, Národní filmový archiv, 1938.

Marie Růžička [filmová pohádka]. Režie: Aleš V. Horal, Česko, Česká televize, 1994.

Nejkrásnější hádanka [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česko, Barrandov Studio a. s., Barrandov Productions s.r.o. (spolupráce), FALCON a.s. (koprodukce), RWE Česká republika a.s. (koprodukce), TV NOVA (koprodukce), 2008.

O Janovi a podivuhodném příteli [filmová pohádka]. Režie: Ludvík Ráža, ČSFR, Československá televize, 1990.

O perlové panně [filmová pohádka]. Režie: Vladimír Drha, ČR, Česká televize, TS Kateřiny Krejčí a Ivanky Průchové (Česká televize), Tři bratři production, studio agentury K+K art (Tři bratři production), 1997.

O princí, který měl o kolečko víc [filmová pohádka]. Režie: Svatava Simonová, Československo, Československá televize, 1992

O zatoulané princezně [filmová pohádka]. Režie: Antonín Kachlík, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1987.

Perinbaba [filmová pohádka]. Režie: Juraj Jakubisko, Československo / Západní Německo / Itálie / Rakousko, Filmové studio Barrandov, 1985.

Pohádka o Malíčkoví [filmová pohádka]. Režie: Gunárs Piesis, Československo / Svaz sovětských socialistických republik, Rižské filmové studio (Lotyšsko), Filmové studio Barrandov, 1985.

Pohádky tisíce a jedné noci [filmová pohádka]. Režie: Karel Zeman, Československo, Filmové studio Barrandov, 1974.

Poklad Ptačího ostrova [filmová pohádka]. Režie: Karel Zeman, Československo, Filmové studio Barrandov, 1952.

Princ a Večernice [filmová pohádka]. Režie: Václav Vorlíček, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1978.

Princezna se zlatou hvězdou [filmová pohádka]. Režie: Martin Frič, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1959.

Princezna ze mlejna 2 [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, S PRO ALFA FILM CZ, a. s., Barrandov Studio a. s. (spolupráce), ČESKÁ TELEVIZE (spolupráce), TS Jiří Kavan (ČESKÁ TELEVIZE), 2000.

Přeludy pouště [filmová pohádka]. Režie: Abdelhafidh Bouassida, Československo/Tunisko, Filmové studio Barrandov, Carthago Films Tunis, SATPEC Tunis, KF Praha, 1982.

Přezůvky štěstí [filmová pohádka]. Režie: , Juraj Herz, Československo / Rakousko / Západní Německo, Filmové studio Barrandov, 1986.

Pták Ohnivák [filmová pohádka]. Režie: Václav Vorlíček, Česká republika a Spolková republika Německo, Art Oko Filmproductions (Německo), IN Film Praha spol. s r.o., Česká nezávislá televizní společnost, spol. s r. o. – TV NOVA, Bavorská televize (Německo), FFF Filmový Fond Bayern (Německo), 1997.

Strakonický dudák [filmová pohádka]. Režie: Karel Steklý, Československo, Studio uměleckého filmu, 1955.

Šťastný smolař [filmová pohádka]. Režie: Jiří Strach, Česká republika a Slovensko, Česká televize, 2012.

Švanda dudák [filmová pohádka]. Režie: Svatopluk Innemann, Československo, Kinofilm Brno, 1937.

Svatojánský věneček [filmová pohádka]. Režie: Jiří Strach, Česko, Česká televize, 2015.

Tajemství staré bambitky [filmová pohádka]. Režie: Ivo Macharáček, Česká republika, Česká televize, 2011.

Třetí princ [filmová pohádka]. Režie: Antonín Moskalyk, Československo, Filmové studio Barrandov, 1982.

Tři veteráni [filmová pohádka]. Režie: Oldřich Lipský, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1983.

Za humny je drak ČSSR, [filmová pohádka]. Režie: Radim Cvrček, Filmové studio Barrandov, 1982.

Zlaté kapradí [filmová pohádka]. Režie: Jiří Weiss, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1963.

Zločin slečny Bacilpýšky [filmová pohádka]. Režie: Jozef Režucha, Československo, Filmové studio Barrandov, 1971.

6. Příloha č. I: Seznam zmínek využitých pro diplomovou práci:

1. Částečné zmínky

Lucerna (1938)²⁷¹

0:04:03 - A teď píšu o té vojně až se půlnoční národ přižene ... (mluvené slovo)

Hrátky s čertem (1956)²⁷²

0:03:31 - Takhle jsem divokého janičára na dva kusy přepůlil, že nohy nevěděli, kde jim tu chvíli hlava stojí (mluvené slovo).

0:03:42 - A takhle jsem svou mušketou samotného Bimbašu z kobyly sundal (mluvené slovo).

Princezna se zlatou hvězdou (1959)²⁷³

0:09:34 - Bránou hradu procházejí „poražené národy a otroci“ mezi nimi přichází řada žen oblečených jako břišní tanečnice i muži v typických tureckých širokých kalhotách (obraz).

0:10:06 - Otrokyně (břišní tanečnice) a otroci (muži v tureckých kalhotách) nosí náklad a dary (obraz).

0:11:03 - Otrokyně (břišní tanečnice) a otroci (muži v tureckých kalhotách) přinášejí dary (obraz).

0:16:56 - Otrokyně (břišní tanečnice) a otroci (muži v tureckých kalhotách) zde posluhují při předvádění šatů (obraz).

²⁷¹ Lucerna [filmová pohádka]. Režie: Karel Lamač, Československo, Národní filmový archiv, 1938.

²⁷² Hrátky s čertem [filmová pohádka]. Režie: Josef Mach, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1956.

²⁷³ Princezna se zlatou hvězdou [filmová pohádka]. Režie: Martin Frič, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1959.

Zločin slečny Bacilpýšky (1971)²⁷⁴

0:09:24 - Tančí Turek za oknem během průvodu masek (obraz).

0:22:09 - Turek (kostým) mluví a dělá si srandu (stejně jako ostatní) z pohádkových bytostí (obraz).

0:22:50 - Turek (kostým) stojí v čele hlučícího davu (obraz).

0:23:02 - Lidé v kostýmech orientálních vojáků odvádějí pohádkové postavy z pódia (obraz).

Deváté srdce²⁷⁵ (1978)

0:55:28 - Sluhové v turbanech nesou svíce (obraz).

Prince a večernice (1978)²⁷⁶

0:24:50 - Koho nepodřežou, toho prodají Turkům do otroctví (mluvené slovo).

Kaňka do pohádky (1971)²⁷⁷

0:55:19 - Mameluk (mluvené slovo).

0:59:32- Zastaví, když to není Mameluk (mluvené slovo).

Třetí princ (1982)²⁷⁸

0:28:21 - Princ potkává arabskou (orientální karavanu) a prohlíží si její zboží . Vidí ozbrojence, obchodníky a otroky (obraz).

0:28: 45 Saracénské zbraně zdobené zlatem (mluvené slovo).

²⁷⁴ Zločin slečny Bacilpýšky [filmová pohádka]. Režie: Jozef Režucha, Československo, Filmové studio Barrandov, 1971.

²⁷⁵ Deváté srdce [filmová pohádka]. Režie: Juraj Herz, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1978.

²⁷⁶ Princ a Večernice [filmová pohádka]. Režie Václav Vorlíček, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1978.

²⁷⁷ Kaňka do pohádky [filmová pohádka]. Režie: Ota Koval, Československo, Filmové studio Barrandov, 1981.

²⁷⁸ Třetí princ [filmová pohádka]. Režie: Antonín Moskalyk, Československo, Filmové studio Barrandov, 1982.

0:54:38 - Princ potkává arabskou (orientální karavanu) a prohlíží si její zboží. Vidí ozbrojence, obchodníky a otroky (obraz).

0:57:07 - To není moje dcera, mohl jsi si ji koupit za dukáty, které jsi mi dal (mluvené slovo). Princ zatím obdivuje dívku oblečenou do průhledného závoje (obraz)

1:13:22 - Arabští kupci rozprostřeli své zboží před princeznou a ona si vybírá, stejně jako princ, mezi orientálním zbožím.

Za humny je drak (1982)²⁷⁹

0:07:46 - Pro dědu osmanský tabáček (mluvené slovo).

Divoké sny Maxipsa Fíka (1983)²⁸⁰

1:06:17 - Ajá se oblečená jako orientální dívka, se závojem přes obličej, pokouší dostat mezi pohádkové bytosti na cestě do pohádkové říše (obraz).

Čarovné dědictví (1985)²⁸¹

0:15:35 - Herci čtou z arabské magické knihy (obraz).

0:21:51 - Herci čtou z arabského magického svitku (obraz).

Perinbaba (1985)²⁸²

0:05:35 - Pohled na velbloudy a araby jdoucí pouští v karavaně (obraz).

0:05:50 - Pohled na pyramidy na nimiž začíná sněžit, Egypťané táhnoucí velbloudy (obraz) křičí "Aláhu akbar! Aláhu akbar!" (mluvené slovo)

0:06:02 - Vyděšení Egypťané zmateně brebentí pod pyramidami a hledí na padající sních.

²⁷⁹ Za humny je drak ČSSR, [filmová pohádka]. Režie: Radim Cvrček, Filmové studio Barrandov, 1982.

²⁸⁰ Divoké sny Maxipsa Fíka [filmová pohádka]. Režie: Václav Bedřich, Československo, Filmové studio Barrandov, 1983.

²⁸¹ Čarovné dědictví, [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Zelenka, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1985.

²⁸² Perinbaba [filmová pohádka]. Režie: Juraj Jakubisko, Československo / Západní Německo / Itálie / Rakousko, Filmové studio Barrandov, 1985.

Pohádka o Malíčkoví (1985)²⁸³

0:46:51 - Arabští kupci a kejklíři (muži a ženy orientu) zobrazení na trhu ve městě (obraz).

Přezůvky štěstí (1986)^{284f}

0:21:50 - To bude jen z těch nešťastníků, kterých pan rytíř vykoupil ze zajetí Mohamedánů (mluvené slovo).

O zatoulané princezně (1987)²⁸⁵

0:58:15 - Je to turecký kostým (mluvené slovo).

1:00:30 - Princezna jezdí oblečená jako břišní tanečnice na koni v manéži (obraz).

1:20:26 - Princezna jezdí oblečená jako břišní tanečnice na koni v manéži (obraz).

Freonový duch (1990)²⁸⁶

0:04:25 - Kamion jede kolem pyramid.

O Janovi a podivuhodném příteli (1990)²⁸⁷

0:10:20 - Ustupte z cesty. Z cesty prince Hasana. ... Ustupte z cesty, princ Hasan si jede pro princeznu Ágnes. ... (mluvené slovo).

0:32:05 - Princ Hasan začíná hádat hádanku. Princ odpovídá špatně (obraz).

0:32:57 - Myslela na tvého velblouda princi (mluvené slovo).

²⁸³ Pohádka o Malíčkoví [filmová pohádka]. Režie: Gunárs Piesis, Československo / Svaz sovětských socialistických republik, Řízké filmové studio (Lotyšsko), Filmové studio Barrandov, 1985.

²⁸⁴ Přezůvky štěstí [filmová pohádka]. Režie: Juraj Herz, Československo / Rakousko / Západní Německo, Filmové studio Barrandov, 1986.

²⁸⁵ O zatoulané princezně [filmová pohádka]. Režie: Antonín Kachlík, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1987.

²⁸⁶ Freonový duch [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Zelenka, Československo, Filmové studio Zlín, 1990.

²⁸⁷ O Janovi a podivuhodném příteli [filmová pohádka]. Režie: Ludvík Ráža, ČSFR, Česká televize, 1990.

O princí, které měl o kolečko víc (1992)²⁸⁸

0:23:11 - Turecky oblečený muž a jeho doprovod vystupují z kočáru. Jejich úkolem je přivést princeznu vládci druhé poloviny světa (obraz).

0:25:53 - Na znamení lásky a obdivu k vám král druhé poloviny světa posílá skromné dárky. Zlato a brilianty ...

Císařovy nové šaty (1993)²⁸⁹

0:53:50 - Přestrojení za arabské kupce, klučina má přes obličej klasický arabský dívčí závoj (obraz).

0:53:57. - A nezapomeň, mluv s přízvukem, jsme přeci cizinci (mluvené slovo).

0:54:09 - Malá polosirota z dalekého Orientu (mluvené slovo).

Jak si zasloužit princeznu (1994)²⁹⁰

0:31:08 - Muži v turbanech arabském oblečení se pohybují po tržišti v podkresu hraje „arabská“ hudba (obraz).

0:39:38 - Zápasníci v tureckých kalhotách předvádějí zápas pro pobavení panstva (obraz).

Marie Růžička (1994)²⁹¹

0:30:05 - Pohled na kejklíře, předvádějící své kejkle před králem. Plivač ohně v turbanu vypadá jako muž z orientu, stejně jako dívka akrobatka (obraz).

Kouzelný měšec (1996)²⁹²

²⁸⁸ O princí, který měl o kolečko víc [filmová pohádka]. Režie: Svatava Simonová, Československo, Československá televize, 1992.

²⁸⁹ Císařovy nové šaty [filmová pohádka]. Režie: Juraj Herz, ČR, Česká televize, 1993.

²⁹⁰ Jak si zasloužit princeznu [filmová pohádka]. Režie: Jan Schmidt, ČR, Prague Production Partners a Česká televize, 1994

²⁹¹ Marie Růžička [filmová pohádka]. Režie: Aleš V. Horal, Česko, Česká televize, 1994.

²⁹² Kouzelný měšec [filmová pohádka]. Režie: Václav Vorlíček, ČR, ART OKO FILMPRODUCTIONS GmbH (Mnichov), REBBECA FILM PRODUCTION, s.r.o., 1996.

0:11:01 – Objevuje se zlý a zákeřný Prskoš, trpaslík v turbanu (obraz).

0:28:01 – Tato proslulá a skvělá vědma z Osmanské říše odhalí přímo z vaší dlaně budoucnost (mluvené slovo).

O perlové panně (1997)²⁹³

0:36:09 - Hle dcera s pohanského plémě, co vzepřela se sultánovi, mě vládci půlměsíce, jenž v modrých polštářích si hoví (mluvené slovo).

0:36:09 – Herci zkoušejí hru, kde chce sultán popravít dívku, jenž je oblečena jako arabská tanečnice (obraz).

Pták Ohnivák (1997)²⁹⁴

0:07:33 – Za zvuku arabské hudby přichází arabský komediant s hadem (obraz).

0:07:39 – Černochoch v turbanu ochutnává z kotlíku (obraz).

Císař a tambor (1998)²⁹⁵

0:04:49 – Proti Turkům, Saracénům i proti Tatarům (mluvené slovo).

0:10:53 – Dva Turci stojí na balustrádě a jeden ukazuje znak pro podříznutí hrdla (obraz).

0:15:12 – Dva vyslanci z východu se kývají v předsálí (obraz).

0:17:45 – Dva vyslanci z východu se kývají v předsálí (obraz).

0:31:58 – V podkresu se ozývají zvířecí a vilné zvuky obou tureckých vyslanců (zvuk).

²⁹³ O perlové panně [filmová pohádka]. Režie: Vladimír Drha, ČR, Česká televize, TS Kateřiny Krejčí a Ivanky Průchové (Česká televize), Tři bratři production, studio agentury K+K art (Tři bratři production), 1997.

²⁹⁴ Pták Ohnivák [filmová pohádka]. Režie: Václav Vorlíček, Česká republika a Spolková republika Německo, Art Oko Filmproductions (Německo), IN Film Praha spol. s r.o., Česká nezávislá televizní společnost, spol. s r. o. – TV NOVA, Bavorská televize (Německo), FFF Filmový Fond Bayern (Německo), 1997.

²⁹⁵ Císař a tambor [filmová pohádka]. Režie: Václav Křístek, Česká republika, ČESKÁ TELEVIZE, Televizní studio Ostrava (ČESKÁ TELEVIZE), TS Marči Arichtevy a Marty Prachařové (Televizní studio Ostrava), 1998.

0:32:04 – Vyslanci se snaží svést dvě dívky blábolice nesmysly v neexistujícím jazyce a dívku se snaží uplatit nabídkou – jeho orientální štědrost nezná mezí. Vyslanec nabízí zlato a drahé kameny a pak na ně vytáhne hřestítka (obraz i mluvené slovo).

0:57:45 - Dnes musí jeho veličenstvo přijmout vyslance tureckého sultána. S Turky už válčíme tři sta let, Leopolde, tak snad pan vyslanec jeden den počká (mluvené slovo).

1:00:53 – Vyslanci padají před císařem na kolena a něco blábolí (obraz).

1:01:03 – Mezi vyslanci, kteří se neustále klaní (vypadá to jako by se modlili), probíhá pes (obraz).

1:05:42 – Vyslanci stojí ve stodole a jeden z nich ukazuje znak pro podříznutí hrdla (obraz).

Královna bublin (1999)²⁹⁶

0:12:59 - Poslechněte o křesťané tuhle píseň truchlivou, kterak sultán v Cařihradě láskou planul vášnivou (objevuje se obraz blonděaté slečny) ... (mluvené slovo)

Princezna ze mlejna 2 (2000)²⁹⁷

1:22:27 – Turci, oblečení jako arabové, útočí záludně v noci, křičí jako tlupa. K útoku používají oštěpy a luky proti střelným zbraním (obraz).

1:25:40 – Berberští vojáci hledají generála mezi mrtvými (obraz).

1:26:44 – Arabská velitel vydává rozkazy vojákům (obraz).

1:27: 25 – Hlavní postava šermuje s nepřátelskými tureckými vojáky (obraz).

1:28:19 – Přijíždí velitel a pokřikuje na pronásledované a krutě se směje (obraz).

²⁹⁶ Královna bublin [filmová pohádka]. Režie: Jiří Suchý, Česká republika, Česká televize, 1999.

²⁹⁷ Princezna ze mlejna 2 [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, S PRO ALFA FILM CZ, a. s., Barrandov Studio a. s. (spolupráce), ČESKÁ TELEVIZE (spolupráce), TS Jiří Kavan (ČESKÁ TELEVIZE), 2000.

Fimfárum Jana Wericha (2002)²⁹⁸

1:00:58 - Dům u turecké hlavy (obraz).

1:02:11 - U turecký hlavy (mluvené slovo).

1:03:01 - Koupím barák U turecký hlavy (mluvené slovo).

1:05:21 - Letící hlava Turka mění se v džbán zlata (obraz).

Čert ví proč (2003)²⁹⁹

0:55:08 - Přichází vzácný host kníže Lagrus z východního království (mluvené slovo).

0:55:08 - Kníže namalován a oblečen na „arabský způsob“ (obraz).

0:56:58 - Kníže je ze země poblíž mongolských stepí (mluvené slovo).

Nejkrásnější hádanka (2008)³⁰⁰

0:14:10 - Ty mameluku (mluvené slovo).

Dům U Zlatého úsvitu (2009)³⁰¹

0:24:35 - “... kmitám jako mouřenín ... (mluvené slovo)”

1:16:05 - Pravá turecká měli ste někedy? ... aj turecký medík máme ... Turci tací Turci, aby jim to nevychladlo, tak si to dají do turbanu.”

Tajemství staré bambitky (2011)³⁰²

²⁹⁸ Fimfárum Jana Wericha [filmová pohádka]. Režie: Vlasta Pospíšilová, Česká republika, Krátký Film Praha a. s., Studio Jiřího Trnky (Krátký Film Praha a. s.), ČESKÁ TELEVIZE, Centrum tvorby pro děti a mládež (ČESKÁ TELEVIZE), Aurel Klimt, Martin Vandas, 2002.

²⁹⁹ Čert ví proč, [filmová pohádka]. Režie: Roman Vávra, Česká republika a Slovensko, Verbascum, s. r. o., MEDIAREX MOVIE, spol. s r. o., ČESKÁ TELEVIZE (zadavatel), Centrum tvorby pro děti a mládež (ČESKÁ TELEVIZE), BAMAC Production Company, Slovenská televízia, Barrandov Studio a. s., 2000.

³⁰⁰ Nejkrásnější hádanka [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česko, Barrandov Studio a. s., Barrandov Productions s.r.o. (spolupráce), FALCON a.s. (koprodukce), RWE Česká republika a.s. (koprodukce), TV NOVA (koprodukce), 2008.

³⁰¹ Dům U Zlatého úsvitu [filmová pohádka]. Režie: Pavel Jandourek, Česká republika, Česká televize, 2009.

³⁰² Tajemství staré bambitky [filmová pohádka]. Režie: Ivo Macharáček, Česká republika, Česká televize, 2011.

0:08:59 – Jednou v kruté zimě vytáhnul na Turka, já byl tehdy kuchařem v jeho polní kuchyni a ti Turci, se ukryli ve skalách z tureckého medu. Co to je turecký med? Tehdy jsme přišli na to, že turecký med v teple taje jako u tebe v puse. Ale v zimě je tvrdý jako skála a tvůj děd ty Turky oblehnul a počkal do jara, až vysvitne sluníčko a když se do té skály z medu opřelo slunce, tak se všichni Turci do toho medu zabořili, pak se přilepili a nemohli se ani hnout a my jsme vyhráli (mluvené slovo).

0:19:09 – V Orientu například mají krále tři (mluvené slovo).

0:19:59 – Krynde pane Otomane (mluvené slovo).

0:55:53 – Turecký obchodník ve fezu (obraz).

0:57:53 – Turecký obchodník ve fezu pokřikuje na návsi (obraz).

Čertova nevěsta (2011)³⁰³

0:30:26 – „Přichází Sultán Ahmal Ahdal Nedal z Nejdál (mluvené slovo).

0:30:37 – Za zvuků arabské hudby přichází černocho oblečení jako Arab a na princeznu mluví nesrozumitelnou vymyšlenou řečí, která zní jako arabština (obraz).

0:31:25 – Výsosti jsem zcela ohromen vaší krásou, budete největší ozdobou mého harému (mluvené slovo).

0:39:55 – Sultán hledí z okna za princeznou (obraz).

0:40:21 – Perský princ, říkal jsi, že jí máš rád (mluvené slovo).

0:40:25 – Sultán prchá před ďáblem a jen se rozloučí (obraz).

Kozí příběh se Sýrem (2012)³⁰⁴

³⁰³ Čertova nevěsta [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, Media Pro Pictures s.r.o., Golem Film s. r. o., Barrandov Studio a. s. (koprodukce), RWE Česká republika a.s. (koprodukce), Universal Production Partners, a. s. (koprodukce), 2011.

³⁰⁴ Kozí příběh se sýrem [filmová pohádka]. Režie: Jan Tománek, Česká republika, Art And Animation Studio, Bontonfilm, Česká televize, 2012.

0:35:04 - Hrdinové pohádky jdou kolem pyramida a zpívají si (obraz).

0:35:42 - Hrdinové pohádky jdou kolem pyramida a zpívají si, když jim na hlavu spadnou z výšky červené fezy (obraz).

1:01: 21 - Přestárlý kozí až z Turecka (mluvené slovo).

1:01:39 - Já ti dám až z Turecka ty podvodníku (mluvené slovo).

Šťastný smolař (2012)³⁰⁵

1:01:13 - Mezi Istanbulem a novým Yorkem (mluvené slovo).

Kovář z Podlesí (2013)³⁰⁶

0:06:57 - Turecká vojska se blížila z jedné strana císařská z druhé. ... Turci se však zachovali proradně a zaútočili dříve, než měli naši vykopáno (mluvené slovo).

0:14:37 - Od bitvy s Turkem tady nemáme žádné chlapy (mluvené slovo).

0:19:11 - Ten jsem našel po bitvě s Turkem (mluvené slovo).

Svatojánský věneček (2015)³⁰⁷

0:34:11 - Ztepilá jako sultánova šavle (mluvené slovo).

0:42:58 - Jó a já jsem perský princ (mluvené slovo).

Alenka v zemi zázraků (2018)³⁰⁸

0:03:09 - Udělám vám turka (mluvené slovo).

³⁰⁵ Šťastný smolař [filmová pohádka]. Režie: Jiří Strach, Česká republika a Slovensko, Česká televize, 2012.

³⁰⁶ Kovář z Podlesí [filmová pohádka]. Režie: Pavel Göbl, Česká republika, Slovensko, Next Production, Česká televize (koprodukce), Universal Production Partners (koprodukce), Rozhlas a televízia Slovenska (koprodukce), Incognito Production (koprodukce), 2013.

³⁰⁷ Svatojánský věneček [filmová pohádka]. Režie: Jiří Strach, Česko, Česká televize, 2015.

³⁰⁸ Alenka v zemi zázraků [filmová pohádka]. Režie: Jana Kristina Studničková, Otakáro Maria Schmidt, České republika, Otakáro Maria Schmidt, Jana Kristina Studničková, JesuPrague Film, 2018.

0:44:18 - Sultán na pódiu sedí v tureckém sedu (obraz). “Já jsem Turek a ... (mluvené slovo)”

Čertoviny (2018)³⁰⁹

0:15:45 - Mameluk jeden (mluvené slovo).

2. Celé filmy nebo jejich větší části se odehrávají ve sledovaném kontextu

Švanda dudák (1937)³¹⁰

Poklad Ptačího ostrova (1952)³¹¹

Strakonický dudák (1955)³¹²

Labakan (1956)³¹³

Legenda o lásce (1956)³¹⁴

Zlaté kapradí (1963)³¹⁵

Pohádky tisíce a jedné noci (1974)³¹⁶

Čarodějův učeň (1977)³¹⁷

³⁰⁹ Čertoviny [filmová pohádka]. Režie: Zdeněk Troška, Česká republika, Fénix Film, GPIMMO (koprodukce), TTP Invest (koprodukce), Michal Šabršula (koprodukce), 2018.

³¹⁰ Švanda dudák [filmová pohádka]. Režie: Svatopluk Innemann, Československo, Kinofilm Brno, 1937.

³¹¹ Poklad Ptačího ostrova [filmová pohádka]. Režie: Karel Zeman, Československo, Filmové studio Barrandov, 1952.

³¹² Strakonický dudák [filmová pohádka]. Režie: Karel Steklý, Československo, Studio uměleckého filmu, 1955.

³¹³ Labakan [filmová pohádka]. Režie Václav Krška, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1956.

³¹⁴ Legenda o lásce [filmová pohádka]. Režie Václav Krška, ČSSR/Bulharsko, Filmové studio Barrandov, 1956.

³¹⁵ Zlaté kapradí [filmová pohádka]. Režie Jiří Weiss, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1963.

³¹⁶ Pohádky tisíce a jedné noci [filmová pohádka]. Režie: Karel Zeman, Československo, Filmové studio Barrandov, 1974.

³¹⁷ Čarodějův učeň [filmová pohádka]. Režie: Karel Zeman, Československo, Filmové studio Barrandov, 1977.

Přeludy pouště (1982)³¹⁸

Tři veteráni (1983)³¹⁹

Falešný princ (1984)³²⁰

Lotrando a Zubejda (1996) ³²¹

Fimfárum 2 (2006)³²²

³¹⁸ Přeludy pouště [filmová pohádka]. Režie: Abdelhafidh Bouassida, Československo/Tunisko, Filmové studio Barrandov, Carthago Films Tunis, SATPEC Tunis, KF Praha, 1982.

³¹⁹ Tři veteráni [filmová pohádka]. Režie Oldřich Lipský, ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1984.

³²⁰ Falešný princ [filmová pohádka]. Režie: Dušan Rapoš, Československo/Západní Německo, Slovenská filmová tvorba Bratislava, 1983.

³²¹ Lotrando a Zubejda [filmová pohádka]. Režie Karel Smyczek, Magic Box, ČR/F/BG, 1996.

³²² Fimfárum 2 [filmová pohádka]. Režie: Vlasta Pospíšilová, Břetislav Pojar, Aurel Klimt, Jan Balej, Česká republika, MAUR film s. r. o., Universal Production Partners, a. s. (koprodukce), ČESKÁ TELEVIZE (koprodukce), Centrum tvorby pro děti a mládež (ČESKÁ TELEVIZE), KRÁTKÝ FILM PRAHA a. s. (koprodukce), MICHAEL SAMUELSON LIGHTING PRAGUE s. r. o. (koprodukce), 1997.

7. Příloha č. II: Seznam pohádek využitých pro diplomovou práci:

...a zase ta Lucie! (1984)

A co ten ruksak, králi (1985)

Alenka v zemi zázraků (2018)

Anděl Páně (2005)

Anděl Páně 2 (2016)

Ať přiletí čáp, královno! (1988)

Ať žijí duchové (1976)

Autopohádky (2011)

Bajaja (1950)

Byl jednou jeden král... (1954)

Čarodějky z předměstí (1990)

Čarodějův učeň (1977)

Čarovné dědictví (1985)

Čert ví proč (2003)

Čerte, drž se svého kopyta! (1998)

Čertí brko (2018)

Čertova nevěsta (2011)

Čertoviny (2017)

Čertův švagr (1984)

Císař a tambor (1998)

Císařovy nové šaty (1993)

Císařův slavík (1948)

Co takhle svatba, princí? (1986)

Dařbuján a Pandrhola (1959)

Dešťová víla (2010)

Deváté srdce (1978)

Dívka na koštěti (1971)

Divoké sny maxipsa Fíka (1981)

Duhová panna (2000)

Dukátová skála (2018)

Dům U Zlatého úsvitu (2009)

Dvanáct měsíčků (2012)

Falešný princ (1984)

Fimfárum - Do třetice všeho dobrého 3D (2011)

Fimfárum 2 (2006)

Fimfárum Jana Wericha (2002)

Freonový duch (1990)

Galoše štěstia (1986)

Hodinářův učeň (2019)

Honza málem králem (1977)

Hrátky s čertem (1956)

Jak se budí princezny (1977)

Jak se Franta naučil bát (F - 1959)

Jak ševci zvedli vojnu pro červenou sukni (1989)

Jak si zasloužit princeznu (1994)

Jestřábí moudrost (1989)

Jezerní královna (1998)

Kačenka a strašidla (1992)

Kačenka a zase ta strašidla (1992)

Kaňka do pohádky (1981)

Když draka bolí hlava (2018)

Klaním se měsíci (1991)

Kočí princ (1978)

Kouzelný měsíc (1996)

Kovář z Podlesí (2013)

Kozí příběh - Pověsti staré Prahy (2008)

Kozí příběh se sýrem (2012)

Král Drozdí brada (1984)

Král sokolů (2000)

Královna bublin (1999)

Královský slib (2001)

Kuky se vrací (2010)

Labakan (1956)

Láska rohatá (2008)

Legenda o lásce (1956)

Lotrando a Zubejda (1996)

Lucerna (1938)

Mach a Šebestová k tabuli (1985)

Mach, Šebestová a kouzelné sluchátko (2001)

Mahulena, zlatá panna (1987)

Malá čarodějnice (1984)

Malá mořská víla (1976)

Marie Růžička (1994)

Micimutr (2011)

Mikola a Mikolko (1988)

Motýlí čas (1990)

Na půdě aneb Kdo má dneska narozeniny? (2009)

Nefňukej, veverko! (1988)

Nejkrásnější hádanka (2008)

Nejlepší přítel (2017)

Největší pecivál na světě (1982)

Nesmrtelná teta (1993)

Nevěsta pro Paddyho (1999)

Nevěsta s nejkrásnějšíma očima (1975)

Nezbedná pohádka (1976)

O chudém královstvíčku (1979)

O Janovi a podivuhodném příteli (1990)

O medvědu Ondřejovi (1959)

O moudré Sorfarině (1995)

O perlové panně (1997)

O Popelákovi (1986)

O princezně Jasněnce a létajícím ševci (1987)

O princí, který měl o kolečko víc (1992)

O statečném kováři (1983)

O svatební krajce (2003)

O třech ospalých princeznách (1998)

O uloupené divožence (2007)

O zapomnětlivém černokněžníkovi (1990)

O zatoulané princezně (1987)

Obušku, z pytle ven! (1955)

Orest z rodu čarodějníkův (2010)

Pán a hvezdár (1959)

Pan Tau (1988)

Panna a netvor (1978)

Peklo s princeznou (2009)

Perinbaba (1985)

Perníková chaloupka (1933)

Pohádka o Honzíkovi a Mařence (1980)

Pohádka o Malíčkoví (1985)

Pohádka o putování (1982)

Pohádka o staré tramvaji (1961)

Pohádka svatojánské noci (1981)

Pohádky pod sněhem (1985)

Pohádky tisíce a jedné noci (1974)

Poklad Ptačího ostrova (1952)

Popelka (1969)

Poplach v oblacích (1979)

Pravda a lež (1992)

Pravý rytíř (2016)

Přeludy pouště (1982)

Přezůvky štěstí (1986)

Princ a Večernice (1978)

Princ Bajaja (1971)

Princezna se zlatou hvězdou (1959)

Princezna ze mlejna (1994)

Princezna ze mlejna 2 (2000)

Pták Ohnivák (1997)

Putovanie do San Jaga (1973)

Pyšná princezna (1952)

Řachanda (2016)

Rumburak (1984)

Rumplcimprcampr (1997)

S čerty nejsou žerty (1984)

Saxána a Lexikon kouzel (2011)

Sedem jednou ranou (1988)

Sedmero krkavců (2015)

Šíleně smutná princezna (1968)

Šípková Růženka (1990)

Škola princů (2010)

Slíbená princezna (2016)

Šmankote, babičko, čaruj! (1998)

Sněžný drak (2015)

Šťastný smolař (2012)

Strakonický dudák (1955)

Strašidla (2016)

Strašidla z vikýře (1987)

Sůl nad zlato (1982)

Švanda dudák (1937)

Svatojánský věneček (2015)

Tajemství staré bambitky (2011)

Takmer ružový příběh (1990)

Třetí princ (1982)

Tři bratři (2014)

Tři oříšky pro Popelku (1973)

Tři veteráni (1983)

Tři životy (2007)

Tři zlaté vlasy děda Vševěda (1963)

Tři zlaté vlasy děda Vševěda (1981)

Údolie večných karaván (1968)

V peřině (2011)

Veverka a kouzelná mušle (1988)

Z pekla štěstí (1999)

Z pekla štěstí 2 (2001)

Za humny je drak (1982)

Žabí princ (1991)

Zachýsek zvaný Rumělka (1991)

Zakleté pírkó (2019)

Zázračný nos (2016)

Zlaté kapradí (1963)

Zlatovláska (1973)

Zločin slečny Bacilpýšky (1970)

Zrcadlo velkého mága (1980)